

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS

INGRIDA ZAVECKĖ
TEISĖS EDUKOLOGIJOS IŠTĚSTINĖS STUDIJS

TEISINIO ŠVIETIMO PRADINIAME UGDYME
ĮGYVENDINIMAS: IKT PANAUDOJIMO GALIMYBĖS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė: Prof. dr. Valdonė Indrašienė

Vilnius
2020

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2020

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau –Universitetas), Teisės edukologijos ir socialinio darbo fakulteto iššestinių edukologijos magistrantūros studijų studentė, Ingrida Zaveckė patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Teisinio švietimo pradiniam ugdyme įgyvendinimas: IKT panaudojimo galimybės“:

- 1.Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
- 2.Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
- 3.Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

Ingrida Zaveckė

TURINYS

1. TEISINIO ŠVIETIMO PRADINIAME UGDYME YPATUMAI	9
1.1. Teisinio švietimo pradiniam ugdymui įgyvendinimo prielaidos	9
1.2. Pradinio ugdymo proceso organizavimo ypatumai	16
<u>1.2.1. Ugdymo turinio formavimas</u>	26
1.2.2. Mokymosi ir mokymo metodų įvairovė	31
1.3. IKT panaudojimo pradiniam ugdymui galimybės	37
2. PRADINIŲ KLASIŲ MOKYTOJŲ PATIRTYS ORGANIZUOTI TEISINĮ UGDYMĄ PASITELKIANČIAI IKT	46
2.1. Tyrimo metodologija	46
2.2. Tyrimo rezultatų analizė	49
2.3. Tyrimo diskusija	62
IŠVADOS	64
REKOMENDACIJOS	66
LITERATŪRA	67
SANTRAUKA	73
SUMMARY	74
PRIEDAI	75

Paveikslų ir lentelių sąrašas

1 pav. Teisinio ugdymo raiška mokykloje.....	14
2 pav. Pradinio ugdymo organizavimo nuostatos.....	18
3 pav. Mokyklos saugios aplinkos kūrimo modelis.....	21
4 pav. Pedagogų kompetencijų sritys	24
5 pav. Metodo sudedamosios struktūrinės dalys.....	32
6 pav. Šiuolaikiniai mokymo (si) metodai.....	34
7 pav. Kompiuterinių programų klasifikacija pagal paskirtį.....	41
8 pav. Tyrimo organizavimo etapai.....	48
9 pav. Teisinių žinių sklaida mokykloje.....	49
10 pav. Teisinio ugdymo svarbos aspektai.....	50
11 pav. Teisinio ugdymo organizavimo etapai mokykloje.....	51
12 pav. Teisinio ugdymo organizavimas mokykloje.....	52
13 pav. Sėkmingos teisinio ugdymo integracijos veiksniai.....	53
14 pav. Teisinio ugdymo raiška mokykloje.....	54
15 pav. Teisinio ugdymo organizavimo mokykloje svarbiausi aspektai.....	56
16 pav. IKT taikymas pradiniame ugdyme.....	58
17 pav. Naudojamų pradiniame ugdyme IKT priemonių apžvalga.....	59
18 pav. IKT integravimą lemiantys veiksniai.....	60
19 pav. IKT taikymo nauda pedagogams.....	61
1 lentelė. Informantų charakteristika.....	47

IVADAS

Temos aktualumas. Teisinis ugdymas gali būti traktuojamas kaip informacijos visuomenei rūšis, yra viena iš pagrindinių priemonių, ugdančių teisiškai išprususius bei dorus piliečius. Žmogus gali visapusiškai išreikšti save kaip pilietis tik tada, kai jis žino ne tik savo teises ir pareigas, bet kartu supranta ir gerbia įstatymus, kitų žmonių teises ir laisves bei teisėtus interesus. Yra įrodyta, kad asmenys, nežinantys savo teisių ir laisvių bei naudojimosi jomis tvarkos ir ribų, patys tampa nusikaltimų aukomis ar teisės pažeidėjais. (Pekauskas ir Grigaliūnaitė 2008, p.109) teigia, kad „teisės normas ir įstatymus galima traktuoti kaip moralės principų ir normų išraišką ir jomis turi būti susipažįstama mokykloje“.

Socialinės normos yra glaudžiai susijusios su asmens ir visuomenės vertybėmis. Todėl jau mokykloje svarbu vaikams, kurių vertybės tik formuojasi, suteikti teisinio švietimo pagrindus, kurie būtini naudojantis savo teisėmis bei lemia asmens socialinę brandą ateityje. „Mokykla yra ta vieta, kurioje mokiniai gali įsigilinti į teisės esmę ir jos reikšmingumą“ (Prakapas ir Motiejūnaitė, 2009, p.15).

Kiekvienas moksleivis teisės žinių turi įgyti ir turėti ne tam, kad pademonstruotų teisinį išprusimą, o tam, kad – kaip teigia A. Pekauskas ir G. Grigaliūnaitė (2008, 109) – „<...> jomis remdamasis tinkamai reguliuotų savo elgesį“, nes teisėtas elgesys ir yra vienas iš teisinio išprusimo kriterijų.

Vienas iš 2009-2012 m. teisinio švietimo programos uždavinių, anot Kairienės ir Dzindzaličienės (2009, p. 56) – „<...> formuoti teisinę sąmonę priešmokyklinio, ikimokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančiose įstaigose <...>“, taip laiduojant galimybę kiekvienam moksleiviui pasirinkti teisės pagrindų kursą. Tačiau anot R. Prakapo ir R. Žilinskienės (2008), galimybė vykdyti savarankišką teisinį ugdymą mokykloje sudaroma tik vyresnėse klasėse, o jis įgyvendinamas integruojant teises žinias į atskiras mokomąsias disciplinas.

Šiuolaikinis pasaulis neįsivaizduojamas be kompiuterio, interneto ir kitų interaktyvių įrankių bei technologijų, kurias įvairiai naudoja kiekvienas informacinės visuomenės pilietis. Kaip pažymi Gulbinas ir Arkušauskaitė (2015), informacinių ir komunikacinių technologijų (toliau – IKT) plėtra formuoja pokyčius ir švietime. IKT teikia plačių galimybių vaikams ir suaugusiesiems bendradarbiauti, bendrauti, jos praturtina pedagoginį procesą, padaro mokymą ir mokymąsi patrauklesnius. Taigi, IKT atsiranda tiek mokinių, tiek mokytojų kasdienybėje, todėl mokytojai

privalo turėti jų naudojimo įgūdžių, perduoti juos mokiniams ir suteikti naujų žinių bei įgūdžių (Gray ir kt., 2004, cit. iš Gudonienė, Rutkauskienė ir Lauraitis, 2013, p.97).

IKT tapimas neatsiejama mūsų gyvenimo dalimi – pagrindinis iššūkis švietimui (Trends Shaping Education, 2008, p. 55). Lietuvos strateginiuose dokumentuose pabrėžiama, kad būtina į tai reaguoti, išnaudoti šias galimybes ir prisitaikyti prie pokyčių. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ nubrėžia tolesnes šalies švietimo raidos kryptis (Valstybės žinios, 2012, Nr. 61-3050), kurios yra sietinos su sumanios visuomenės formavimu. IKT diegimo į bendrąjį ugdymą ir profesinį mokymą 2014–2016 m. veiksmų plane nurodoma, kad svarbu sudaryti sąlygas švietimo dalyviams sumaniai naudotis technologijomis ugdyme ir skatinti juos kurti naujas IKT priemones (Gulbinas ir Arkušauskaitė, 2015, p. 100).

Lietuvos švietimo plėtotės strateginėse gairėse (2003 –2012) teigiama, kad vienas iš švietimo siekių yra padėti asmeniui ir visuomenei atsakyti į esminius dabarties iššūkius ir kuo plačiau pasinaudoti atsiveriančiomis naujomis galimybėmis. Vienas tokių iššūkių yra gebėjimas apdoroti ir įsisavinti informacijos srautus. Lietuvos švietimo atsakas informacijos sprogimo iššūkiui – informacinių įgūdžių, gebėjimų pažinti, mokytis ir orientuotis žinių erdvėje, šiuolaikinių informacinių technologijų ir informacijos prieinamumo užtikrinimas visiems visuomenės nariams (Lietuvos švietimo plėtotės strateginės gairės 2003 –2012m.).

Ištirtumas: V.Šlapkausko (2004, 2011) ir Vaišvilos (2014) teoriniai darbai padėjo apibrėžti teisinio švietimo sampratą ir kitas su teisiniu švietimu susijusias sąvokas. Juos galima laikyti švietimo problemos analizės pradininkais. Autoriai atskleidė teisinio švietimo sampratą, jos turinį ir poveikį asmenybės ugdymui.

Teisinis švietimas Lietuvos mokyklose yra plačiai tiriamas. R. Prakapas ir R. Žilinskienė (2008) tyrė pedagogų požiūrį teisinio švietimo mokykloje įgyvendinimo veiksniais, svarbiausiems kurių autoriai priskiria: pedagogų profesinį pasirengimą vykdyti teisinį ugdymą bei galimybę tobulinti savo teises žinias, didaktinius gebėjimus jas perteikti ir ugdomąją teisinio ugdymo aplinką.

Didelį dėmesį tyrėjai skiria teisinio švietimo integravimo į ugdymo turinį problematikai. Analizuotos teisinio švietimo temų integravimo į skirtingus koncentrus prielaidos ir galimybės. D. Juciuvienė (2011) apžvelgė teisinio ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje programų ir turinio kaitą. B. Kairienė, ir G. Dzindzaliėtienė (2009) analizavo galimybes integruoti švietimą apie vaiko teises į priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo turinį. A. Pekauskas, ir G. Grigaliūnaitė

(2008) tyrė jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių teisinio ugdymo turinio bendrojo lavinimo mokykloje ypatumus A. Pekauskas (2010) nagrinėjo vidutinio amžiaus mokinių teisinį ugdymą bendrojo lavinimo mokykloje. Autorių teigimu, integravimo galimybės priklauso nuo mokytojo teisinės kompetencijos, nes ugdymo turinį reglamentuojančiose programose ir vadovėliuose šiems temoms skiriamas nepakankamas dėmesys.

Analizuotos ugdymo metodų realizavimo galimybes teisinio ugdymo pamokose (Poliak, 2011), teisinio švietimo bendrojo lavinimo mokykloje modelio optimizavimo problemos (Šmidkaitė, 2009).

Mokinių nuomonę teisinio švietimo klausimais tyrė I. Motiejūnaitė (2009), L. Petrauskienė (2012). D. Maceikienė (2013). Jos gilinasi į mokinių teisinių žinių aktualizavimo galimybes neformalaus ugdymo procese.

Valstybinėje švietimo 2013–2022 m. strategijoje pažymima, kad nacionaliniu ir tarptautiniu mastu švietimo sistemai ir kiekvienai švietimo įstaigai keliami vis aukštesni kokybės standartai, reikalavimai ugdymo aplinkai, aprūpinamai šiuolaikinėmis mokymo priemonėmis, informacinėmis komunikacinėmis technologijomis. Informacinės ir komunikacinės technologijos (toliau – IKT) tapo neatsiejama mūsų gyvenimo dalimi, ir tai – pagrindinis iššūkis švietimui (Trends Shaping Education 2008, p. 55). J. Jenkins (1999) teigimu, IKT atsiradimas ir taikymas galėtų labai praturtinti ugdymo procesą. IKT taikymą mokykloje plačiai apžvelgė Brazdeikis (2009). Taip pat apie IKT taikymą rašo Lietuvos mokslininkai: Jucevičienė (2007), Nekrašaitė ir Petkus (2009) ir kt. V. Šeikienė, O. Kostina (2012), pabrėžia IKT svarbą ir teigia, kad jos yra vienas iš švietimo sistemos principų. S. Wheeler (2000) įsitikinimu, IKT taikymas pradinėse klasėse keičia mokinio vaidmenį suteikdamas jiems daugiau galimybių pasirinkti, kaip mokytis patiems ir mažiau reikalauti mokytojo nurodymų. Šiuolaikines informacines priemones ir technologijas skatinama vartoti visuose mokomojo proceso lygmenyse, mokant ir mokantis įvairių dalykų (Dagienė, 2006).

Minėtų autorių tyrimai tampa palankiomis prielaidomis, plėtojant teisinio ugdymo pagrindus bendrojo lavinimo mokykloje, pagrindžiant švietimo kaitą, ugdymo reformas, tačiau juose nepavyko aptikti darbų, skirtų teisinio švietimo pradiniam ugdyme įgyvendinimui taikant IKT.

Mokslinė problema: šiuo darbu siekiama išanalizuoti IKT panaudojimo galimybes teisiniame ugdyme. Pagrindžiant darbo problemą buvo iškelta **probleminiai klausimai:** *Kaip*

IKT taikymas prisideda prie teisinio ugdymo organizavimo pradinėje mokykloje? Kokia pradinių klasių mokytojo galimybė taikyti IKT teisiniame ugdyme?

Darbo objektas: teisinio švietimo pradiniame ugdyme įgyvendinimo galimybės taikant IKT.

Tikslas: atskleisti teisinio švietimo pradiniame ugdyme įgyvendinimo taikant IKT galimybes.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti teisinio švietimo pradiniame ugdyme situaciją.
2. Aptarti informacinių ir komunikacinių technologijų panaudojimo ypatumus pradiniame ugdyme.
3. Ištirti pradinių klasių mokytojų patirtį organizuoti teisinį ugdymą pasitelkiant informacines komunikacines technologijas.

Metodai:

Teoriniai: mokslinių ir metodinių literatūros šaltinių magistrinio darbo tema analizavimas ir apibendrinimas.

Empiriniai: Pusiau struktūruotas interviu. Gautų duomenų analizė ir apibendrinimas atlikta, taikant kokybinio turinio (content) analizės metodą.

1. Darbo struktūra: Magistro darbą sudaro: įvadas, 2 skyriai, išvados, literatūros sąrašas (97 šaltiniai), santrauka, diskusija, priedai. *Pirmame skyriuje* pateikiama teisinio švietimo pradiniame ugdyme ypatumai, įgyvendinimo prielaidos. Pradinio ugdymo proceso organizavimo ypatumai, Ugdymo turinio formavimas, metodų įvairovė. IKT panaudojimo pradiniame ugdyme galimybės. *Antrame skyriuje* pateikiama tyrimo metodologija, tyrimo instrumentų pagrindimas, bei tyrimo imties charakteristikos, pateikiami apibendrinti tyrimo duomenys ir gauti rezultatai. Magistro darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei rekomendacijos.

1. TEISINIO ŠVIETIMO PRADINIAME UGDYME YPATUMAI

Teisinis švietimas yra bendras dviejų mokslo šakų – teisės ir edukologijos dalykas. O pagrindinė teisinį švietimą organizuojanti institucija - mokykla ir joje dirbantys pedagogai.

Šis skyrius skirtas teisinio švietimo pradiniame ugdyme įgyvendinimo prielaidų analizei, atskleidžiami pradinio ugdymo proceso ypatumai, ugdymo turinio formavimas, mokymo ir mokymosi metodų įvairovė. Šioje dalyje taip pat išskiriamos IKT panaudojimo pradiniame ugdyme galimybės.

1.1. Teisinio švietimo pradiniame ugdyme įgyvendinimo prielaidos

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme (Žin. 2011, Nr. 38-1804) yra trys sąvokos „švietimas“ apibūdinimai:

1) Švietimas – veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. Mokyti yra prigimtinė kiekvieno žmogaus teisė.

2) Švietimas – asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas. Jis grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, jo pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu, demokratiniais santykiais, šalies kultūros tradicijomis.

3) Švietimas - saugo ir kuria tautos tapatybę, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą – darnų ir solidarų, valstybės – pažangų ir saugų.

Kaip teigia J. Vabalas – Gudaitis (1983), ugdymas – ugdytojo ir ugdytinio pedagoginė, turinti tikslą sąveika. Iš to galima suprasti, kad ugdymas – tai sąveika, kurios dėka galima ne tik perduoti žinias, bet ir skatinti fizinį, socialinį, psichinį asmens tobulėjimą. Tame pačiame švietimo įstatyme yra pateikiamas ir ugdymo apibrėžimas, kuris nurodo, jog ugdymas – dvasinių, intelektinių, fizinių asmens galių auginimas bendraujant ir mokant. Taigi pati sąvoka „ugdymas“ tarsi susiaurina, sukonkretina sąvoką „švietimas“ ir parodo, jog visa tai turi vykti konkrečioje terpėje, kurioje vyksta bendravimas tarp ugdytojo ir ugdytinio ir yra siekiama pagrindinio ugdymo tikslo. Švietimas turi daug platesnius siekius ir orientuojasi į pačią tautą. Ugdymas tuo tarpu yra procesas, kurio metu yra perduodamos vertybės, tradicijos, žinios reikalingos ir būtinos tautos išlikimui.

Ugdymo sąvoka yra labai plati, apimanti auginimą, mokymą, lavinimą, auklėjimą, formavimą, plėtojimą. Švietimas atlieka pagrindinę ugdymo funkciją, terminų žodynuose jis aiškinamas kaip auklėjimo, mokymo bei vyksmas.

Ugdymas – kasdienio gyvenimo tvarkymas, leidžiantis savarankiškai siekti aukštesnio fizinio ir dvasinio gyvenimo lygmens (Aramavičiūtė, 2013, p. 136).

Ugdymas dažniausiai suprantamas kaip svarbiausios visuomenės patirties perdavimas jaunajai kartai, siekiant ją kuo geriau paruošti gyvenimui, išugdyti kuo tobulesnę asmenybę (Rajeckas, 2004). Pasak autoriaus, sąvoka „ugdymas“ dažnai vartojama skirtingai, tačiau visuose apibrėžimuose slypi tas pats ugdymo siekis, kad jaunoji karta perimtų svarbiausią žmonijos patirtį. Taigi ugdymas yra gana sudėtinga sąvoka, turinti užsibrėžtus tikslus ir siekius. Šiame procese vienas iš svarbiausių veiksnių yra informacijos perdavimas. Kaip teigia B. Bitinas (2000), informacija yra vienintelis ugdymo komponentas, kuris stimuliuoja ugdytinį kaupti savo patirtį, pertvarkyti vidinį pasaulį. Tiek žinių perteikėjas, tiek jas priimantis asmuo, turi atsakingai veikti, kad toks procesas vyktų tikslingai ir nenutrūktų.

Teisinis ugdymas – tai sistemingas, teigiamas poveikis sąmonei kaip pradiniam teisinės kultūros elementui. Pasak A. Vaišvilos (2004), teisinio ugdymo tikslas ugdyti valinį asmens pasiryžimą elgtis teisėtai, diegti teisėtam elgesiui palankią motyvaciją, ugdyti vientisą, minties ir elgesio požiūriu nesusidvejinusią asmenybę. Teisinis ugdymas daug dėmesio skiria teisinės informacijos turiniui. Pirmoji teisinio ugdymo priemonė yra teisinės informacijos turinys, kuris išdėstomas įvairiose programose, vadovėliuose, knygoose, kodeksuose ir įstatymuose, periodinėje spaudoje, radijo ir televizijos laidose, internete. Turinys sukonkretinamas ir taikomas atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnius, išsilavinimo lygius, interesus (Kazlauskienė, Petkus, Petkuvienė ir Šlapkauskas, 2015, p. 318).

V. Kreivėnienės (2013) teigimu, teisinis ugdymas, tai toks ugdymas kuriuo siekiama motyvuoti mokinius būti aktyviais ir atsakingais visuomenės piliečiais, jis suvokiamas kaip vertybinių nuostatų bei gebėjimų formavimo sistema. Teisinis ugdymas suteikia mokiniui galimybę save išreikšti pilnaverčiu visuomenės nariu, piliečiu. Asmenys nežinantys savo teisių, pareigų bei naudojimosi jomis ribų gali tapti kitų padarytomis nusikalstamų veikų aukomis arba nusikalsti patys, todėl teisinio ugdymo dėka siekiama sudaryti sąlygas nusikaltimų prevencijos sklaidai. Minėta autorė teigia, kad „teisinio ugdymo paskirtis – ugdyti sąmoningą, socialiai aktyvų,

tautiškai susipratusį, teisiškai išprususį pilietį, skatinti ir pratinti jaunąją kartą gerbti įstatymus kaip visuomenės normalaus funkcionavimo pagrindą“ (Kreivėnienė, 2013 p. 26).

Minėta mokslininkė pritaria ir kitų edukologų nuomonei, kurie teigia, kad teisinio ugdymo pagalba žmogus ne tik įgyja teisinių žinių, tačiau ir išmoksta jausti pagarbą sau pačiam ir aplinkui esantiems žmonėms, pastarųjų nuomone teisinis ugdymas turi būti ne tik integruotas kituose mokomuosiuose dalykuose, bet privalo būti atskira disciplina mokykloje (Kairienė ir kt., 2009; Prakapas ir kt. 2008).

Kalbant apie teisinio ugdymo paskirtį, edukologai A. Pekauskas, G. Grigaliūnaitė aiškina savaip: „Mokiniai turi suvokti teisės sąvokas, įstatymų paskirtį ir jų vaidmenį. Teisybės poreikis yra natūralus pagrindas aktualizuoti teises idėjas. Nėra moksleivio, kuris nesiektų teisybės, tačiau šį fenomeną, remdamasis individualia patirtimi, kiekvienas iš jų interpretuoja savaip, todėl teisinio ugdymo paskirtis – padėti mokiniams suvokti ir priimti platesnę ir gilesnę teisybės sampratą, išsiaiškinti ir suprasti, kad įstatymai apibūdina ir saugo visiems priimtina teisybę“ (Pekauskas ir Grigaliūnaitė, 2008, p.107).

Tik įgijęs teisinių žinių, žmogus gali visapusiškai išreikšti save kaip pilietis ne tik gindamas savo teises, tačiau sugebėdamas suprasti ir gerbti įstatymus, ne tik savo, bet ir kitų žmonių teises ir laisves bei teisėtus interesus.

LR vyriausybės nutarimo dėl visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programoj. (2008) išryškinama teisinio ugdymo paskirtis - skatinti ir pratinti visuomenės narius gerbti įstatymus kaip visuomenės normalaus funkcionavimo pagrindą. Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos tikslas – sudaryti galimybes visuomenei įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, supažindinant visuomenę su galiojančiu teisiniu reguliavimu ir veikiančia teisine sistema, pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, jų apsauga ir pareigų vykdymu (2008).

Teisinis ugdymas yra demokratinio auklėjimo pamatas, kuris nutiesia tiltą tinkamiems asmenims poelgiams postmodernioje visuomenėje. Teisiniam ugdymui mokykloje turi būti skiriamas reikiamas dėmesys. Teisiniu ugdymu siekiama, kad pilietis gebėtų laisvai, sąmoningai vertinti, spręsti ir apsispręsti nuolatos kintančioje visuomenėje. Todėl būtina sudaryti sąlygas mokiniams susivokti prieštaringose krašto ir pasaulio, politinio ir kultūrinio gyvenimo realijose, išmokyti analizuoti interesų įvairovės ir priešingumo lemiamus politinius ir socialinius konfliktus, suprasti pačioje demokratinėje konstitucinėje santvarkoje slypinčius pavojus, pajėgti kompetentingai koreguoti nevykusius sprendimus (Juciuvienė, 2011, p. 13).

Teisinis ugdymas apima:

- teisinės sąmonės ugdymą;
- teisinės informacijos teikimą;
- teisinį konsultavimą;
- žmogaus teisių, bei laisvių užtikrinimą.

Teisinės sąmonės ugdymas mokiniams nėra lengvas procesas. Šioje sąvokoje susilieja žmogaus žinių, vaizdinių ir jausmų apie teisę visuma (Šlapkauskas, 2004). Būtent teisinė sąmonė atsispindi žmonių elgesyje, jeigu žmogus suvokia kas yra leistina, o kas ne, tuomet elgesys bus priimtinas visuomenei. Visuomenės nepasitikėjimą pačiu žmogumi skatina toks jo elgesys, kuris įtakotas teisinių normų neįsisavinimo ir ne toleravimo. A. Vaišvila (2000) pabrėžia, jog pažinti teisinę sąmonę – tai pažinti, kaip žmonės kolektyviniu būdu įsisąmonina savo interesus, kaip ir kodėl juos transformuoja į teisinę idėją – pageidaujamo elgesio idėjinį modelį, o vėliau – į visuotinai privalomą teisinę tvarką. Taigi teisinės sąmonės pažinimas įgalina žmones keisti savo interesus ir teisingai suformuoti savo teisinių pažiūrų sistemą (Motiejūnaitė, 2008, p. 29).

Svarbu, kad ugdymo procese mokiniai įsisavintų, kokios svarbios yra normos ir taisyklės, kokia pačios teisės esmė visuomenėje, kokia įvairiais įstatymais reglamentuojančius tvarkos vertė. Siekiant aukštos piliečių teisinės sąmonės, žmogaus teisių idėjos išpildymo, visuomenei reikia nuolat aiškinti esminius žmogaus teisių apsaugos principus: viena teisė egzistuoja tik kitų teisių kontekste; teisių ir laisvių atsiradimas, jų įgyvendinimas neatsiejamas nuo pareigų vykdymo (Lydeka, 2007). Mokiniais būtina apie tai kalbėti, tačiau reikia nepamiršti, kad teisinio ugdymo procese mokiniai turi patys dalyvauti ir stengtis per savo asmeninę patirtį, suvokti teisės svarbą jų gyvenime.

Kaip teigiama, Pradinio ugdymo bendrojoje programoje (2008), teisinis ugdymas pradedamas pradinėse klasėse, kuomet mokiniams suteikiamos pirmosios teisinės žinios pasaulio pažinimo, lietuvių kalbos, dorinio ugdymo pamokose. Minėtame dokumente kalbama apie tarp dalykinę integraciją.

Dorinio ugdymo pamokose analizuojamos tokios temos, kaip „Žmogus turi ne tik teises, bet ir pareigas“, „Pareiga saugoti savo ir kitų gyvybę“, „Aš – Tu“, „Mokausi būti geras“ ir kt. Nemažai teisinio ugdymo apraiškų aptinkama ir gimtosios kalbos mokyme: akcentuojama, kaip neįžeisti savo pašnekovo pokalbio metu, būti tolerantiškam kitaip mąstančiam, kontroliuoti savo

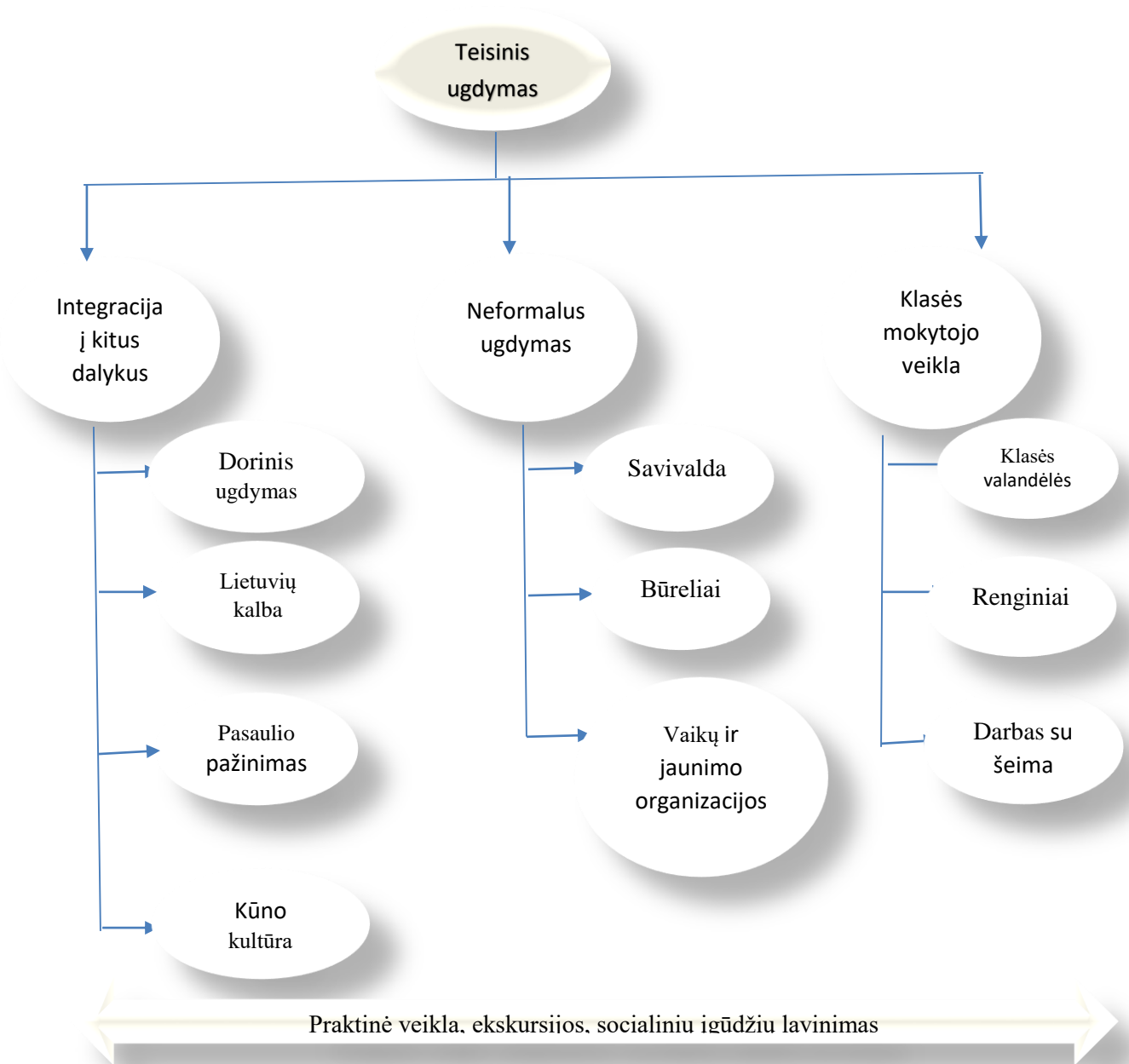
emocijas, laikytis išminktų rašybos ir skyrybos taisyklių. Tam yra numatytos tam tikros temos: „Vaikų teisės ir pareigos“, „Mano gimtinė Lietuva, jos sostinė, valstybinė simbolika, tradicijos“.

Pasaulio pažinimas – integrali ugdymo sritis, skirta vaiko socialinei, bei gamtamokslinei kompetencijai plėtoti. Teisinis ugdymas čia atsiskleidžia tokiose temose, kaip: „Žmogaus sveikata ir saugumas“, „Jausti atsakomybę už save ir kitus – jų sveikatą, gyvybę“. Vaikas mokosi, kad už savo gyvybę ir saugumą atsako jis pats. Jau pirmoje klasėje pradedama mokytis saugumo taisyklių (gatvėje, kelyje, gamtoje, buityje, santykiuose su nepažįstamais žmonėmis).

Šokyje, mokomasi stebint šokių paisyti žiūrovų elgesio taisyklių. Kūno kultūroje pradinėse klasėse svarbu ugdyti vaiko individualumą, saviraišką, ugdyti bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius, tautinę savigarbą, patriotizmą ir pilietiškumą. Mokoma saugiai elgtis prie vandens ir vandenyje, ugdomas neigiamas požiūris į rūkymą ir alkoholinių gėrimų vartojimą, mokomasi spręsti konfliktus ir išsakyti savo nuomonę, visuomet ugdomos saugaus elgesio taisyklės.

Visų šių pamokų metu ugdomos nuostatos, jog visi žmonės turi būti vienodai vertinami ir vienodai gerbiamas jų orumas, teisės ir laisvės. Šiose mokomosiose disciplinose taip pat ugdomas atsakomybės už savo poelgius suvokimas, vaiko teisių ir pareigų žinojimas bei supratimas (Pradinio ugdymo bendroji programa, 2008). „Pastebėtina, kad teisinis ugdymas glaudžiai susijęs su doriniu, socialiniu, politiniu, ekonominiu ir pilietiniu auklėjimu“ (Prakapas ir Žilinskienė, 2008, p. 53).

Teisinio ugdymo raiška mokykloje yra gana plati: integracija į kitus dalykus, neformalų ugdymą, klasės vadovo veiklą (žr. 1 pav.).

1 pav. Teisinio ugdymo raiška mokykloje
 Šaltinis: sudaryta pagal Maceikienė 2013, p. 35

Teisinio ugdymo procese neformalaus ugdymo veiklos atlieka ypatingą vaidmenį. D. Maceikienė (2013, p.16) teigia, kad „neformalusis ugdymas suteikia galimybę giliau pažinti atskiras disciplinas, ugdyti bendrąsias kompetencijas ir gebėjimus, bei grindžiamas aktualumo, demokratiškumo, savanoriškumo, prieinamumo ir individualizavimo principais. Neformalusis ugdymas padeda vaikams sistemingai plėsti žinias, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybiškai spręsti problemas ir sėkmingai integruotis į visuomenę. Šis ugdymas gali vykti ne tik mokykloje, bet ir už jos ribų“. Įvairius organizuojamus būrelius bei vaikų ir jaunimo

organizacijas, galima priskirti prie neformalaus ugdymo. Neformalus ugdymo dėka plėtojant jauno žmogaus asmenines, socialines ir edukacines kompetencijas, ugdoma sąmoninga asmenybė, sugebanti atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai įsitraukti į visuomeninį gyvenimą. M. Teresevičienė ir G. Gedvilienė (2000) pabrėžia, kad bendradarbiavimas yra svarbus mokinių gebėjimo kritiškai mąstyti, tinkamai spręsti ir atsakyti už savo veiksmus ugdymui.

Mokinių savivaldos organizavimas atveria galimybes teisiniam ugdymui „Savivalda – itin svarbi mokyklos gyvenimo struktūra. Ji padeda mokiniams ugdytis praktinės veiklos gebėjimus, nes tik praktiškai organizuotos priemonės didina mokinių demokratinės gyvensenos patirtį“ (Kreivėnienė, 2013, p. 36).

Z. Stonienės (2008, p. 21) teigimu, mokinių vaidmuo yra išskirtinis, nes jie yra mūsų visuomenės ateitis, pasak autorės labai svarbu skatinti mokinių norą veikti savarankiškai, bei prisiimti atsakomybę už savo veiksmus (Z. Stonienė, 2008).

Mokyklos savivalda yra mokyklos savivaldos institucijų visuma, kurios veiklos pagrindai ir kompetencija yra apibrėžiami LR švietimo įstatymu. Mokinių savivalda yra pilietinio aktyvumo skatinimo priemonė, nes mokiniai, tiesiogiai atstovaudami mokinių interesams ar dalyvaudami mokinių savivaldos institucijų veikloje, sprendžia aktualias problemas, taip prisidėdami prie savo pačių ir bendraamžių aplinkos gerinimo. Mokiniai, dalyvaujantys joje, vienaip ar kitaip veikia ir savęs ugdymo procesą: įgyja reikšmingos patirties, pilietiškumo įgūdžių, tampa aktyviais visuomeninio gyvenimo veikėjais, o kartu praturtina tiek mokyklą, tiek savo šalį (Bukavickaitė ir Duoblys 2009, p. 5).

Kita teisinio ugdymo mokykloje galimybė pasireiškia per klasės auklėtojo darbą. Klasės mokytojas kryptingai planuodamas klasės valandėlių temas, bei veiklas su mokiniais vis dažniau klasės valandėles įtraukia į ugdymo procesą. Atsižvelgdamas į vykdomą prevencinę programą, vaikų amžiaus ypatumus, bei tų dienų aktualijas, klasės auklėtojas tikslingai parenką valandėlės temą. Taip vykdomas neformalusis švietimas teisinio ugdymo klausimais, nes įstatymų pagalba galima paaiškinti iškilusias problemas mokykloje. Įstatymiškai pedagogas turi galimybę paaiškinti mokiniams smurto, patyčių, atsakomybės temas (Maceikienė, 2013).

A. Pekauskas (2010, p. 98), teigimu, nuo pedagogo profesinio pasirengimo priklauso koks sėkmingas bus teisinis ugdymas. Pasak autoriaus, pedagogas privalo nuolat domėtis, atnaujinti

teisines žinias, šalies įstatymais, vaiko teisių apsaugos įstatymais, teisiniais socialinės rūpybos, bei vaiko globos klausimais.

Ugdymo sėkmė priklauso ir nuo mokytojo sugebėjimo valdyti klasę. Pedagogas kuris sugeba atsižvelgti į mokinių skirtingą kultūrinį išsivystymą, skirtingus charakterius, amžių, skirtingas vaikų galimybes, užduočių sudėtingumą, ir vertinti taip, kad skatintų vaikų norą mokytis. Reikia gerai pasirengusių, aukštas kompetencijas ir vertybines orientacijas išsiugdžiusių pedagogų (Laurukėnaitė, 2004).

Teisinis švietimas pradiniam ugdyme įgyvendinamas integruojant į kitus dalykus: dorinį ugdymą, kalbinį ugdymą, pasaulio pažinimą ir kūno kultūrą. Taip pat per neformalų ugdymą: savivaldą, būrelius. Neformalusis ugdymas padeda vaikams sistemingai plėsti žinias, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybiškai spręsti problemas ir sėkmingai integruotis į visuomenę. Mokinių savivalda yra pilietinio aktyvumo skatinimo priemonė, nes mokiniai, tiesiogiai atstovaudami mokinių interesams ar dalyvaudami mokinių savivaldos institucijų veikloje, sprendžia aktualias problemas, taip prisidedami prie savo pačių ir bendraamžių aplinkos gerinimo. Teisinio ugdymo procese svarbi mokytojo veikla: klasės valandėlės, renginiai ir pan.. Teigtina, kad teisinis ugdymas gali vykti ne tik mokykloje, bet ir už jos ribų.

1.2. Pradinio ugdymo proceso organizavimo ypatumai

Išanalizavus teisinio švietimo pradiniam ugdyme įgyvendinimo prielaidas, labai svarbu aptarti pradinio ugdymo proceso organizavimo ypatumus. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme apibrėžta pradinio ugdymo paskirtis – suteikti asmeniui dorinės ir socialinės brandos pradmenis, kultūros, taip pat ir etninės, pagrindus, elementarų raštingumą, padėti jam pasirengti mokytis pagal pagrindinio ugdymo programą (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2015).

LR švietimo įstatyme teigiama, kad pradinis ugdymas vykdomas pagal ketverių metų pradinio ugdymo programas. Jos įgyvendinamos vadovaujantis Pradinio ugdymo programos aprašu, Pradinio ugdymo bendrosiomis programomis, bendraisiais ugdymo planais.

Ugdymo turinys šiuolaikinėje mokykloje suvokiamas kaip integruota žinių, gebėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų sistema, kurioje ugdymas formuojamas ir atnaujinamas atsižvelgiant į mokyklą ir jai keliamus ugdymo tikslus, bei juos įgyvendinti keliamus uždavinius,

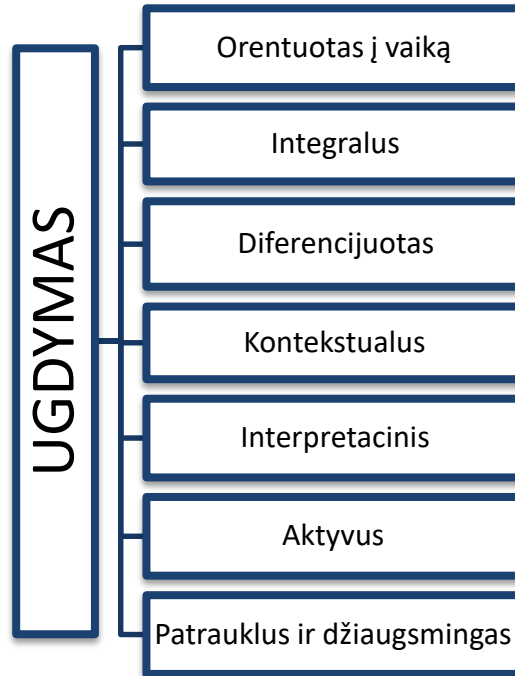
besikeičiančios kultūrinės bei socialinės aplinkos lemiamus visuomenės poreikius, mokyklos bendruomenės reikmes, taip pat konkrečius mokinių ugdymo(si) poreikius bei interesus (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003). Pradinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų (2008) įvade, apibrėžiant ugdymo turinio sudarymo principus, teigiama: „Ugdymo turinys turi padėti mokiniui pažinti save ir kitus, rasti atsakymus į esminius žmogaus gyvenimo klausimus, padėti perimti kultūros ir žinojimo pagrindus. Ugdymo turinys skatina mokinius permąstyti žmogiškąsias vertybes, jų išsaugojimo ir puoselėjimo būtinybę, ugdo pagarbą savo šalies kultūrai ir tolerantišką požiūrį fiziniams, religiniams, socialiniams, bei kultūriniais žmonių skirtumams. Ugdymo turinys padeda mokiniui tapti mėstančiu, aktyviu, kūrybingu visuomenės nariu, tobulėti pačiam ir prisidėti prie visuomenės tobulinimo“ (p. 4).

Pradinio ugdymo bendrosiose programose (2008), numatomas pradinio ugdymo tikslas ir jam pasiekti, keliami uždaviniai. Pradinio ugdymo tikslas – ugdyti aktyvų, kūrybingą, elementaraus raštingumo ir socialinių, pažintinių, informacinių, veiklos gebėjimų bei bendrųjų vertybių pamatus įgijusį vaiką, pasirengusį toliau mokytis pagal pagrindinio ugdymo programas.

Programose taip pat nurodomi pradinio ugdymo tikslui pasiekti keliami uždaviniai:

- Padėti įgyti prasmingų, aktualių vaikui žinių apie save, pasaulį ir kitus žmones.
- Padėti išsiugdyti gebėjimus, reikalingus kaupiti žinias ir patirtį, atrasti ir kelti idėjas, numatyti ir įgyvendinti sumanymus.
- Padėti išsiugdyti asmens kompetencijoms būtinus įgūdžius, gebėjimus ir vertybines nuostatas.
- Sudaryti ugdymo sąlygas, palankias kompetencijoms plėtoti, humaniškai, demokratiškai, brandžiai, tautines ir bendrąsias vertybes pripažįstančiai asmenybei ugdyti.

Pradinio ugdymo bendrosiose programose (2008) teigiama, kad pradinis ugdymas grindžiamas humaniškumo, demokratiškumo, nacionalumo (tautiškumo) ir atvirumo (kaitos) principais. Pradinis ugdymas organizuojamas vadovaujantis nuostatomis, kad ugdymas turi būti (žr. 2 pav.):

2 pav. Pradinio ugdymo organizavimo nuostatos

Kalbant apie aktyvųjį ugdymą pradinio ugdymo bendrosiose programose (2008), akcentuojamas mokinio aktyvumas ne tik veiklos planavimo, bet ir mokymosi procese: „mokytojas kartu su mokiniais turi pasirinkti tokias veiklas, kurios padėtų kiekvienam mokiniui suprasti, kad svarbu yra ne tik įgyti žinių, bet ir ugdytis tinkamus bendravimo gebėjimus“

Pradinio ugdymo bendrojoje programoje teigiama (2016), kad viena iš pradinio ugdymo organizavimo nuostatų yra ta, jog ugdymas kiekvienam vaikui yra diferencijuojamas ir individualizuojamas. Tai yra, kad ugdymo procesas grindžiamas šio amžiaus tarpsniui būdingomis vaiko savybėmis. Ugdymo procesas organizuojamas atsižvelgiant į mokinio ugdymosi poreikius, siekiama pažinti kiekvieno mokinio individualias savybes (p.13).

Kalbant apie ugdymo orientavimą į vaiką - tikima geraisiais vaiko įgimtais savitumais, jo galia įveikti sunkumus. Vadovaujantis šia nuostata rodomas dėmesys ir pagarba kiekvienam vaikui, palaikomi prasmingi vaikų sumanymai, džiaugiamasi jų laimėjimais. Padarytos klaidos traktuojamos kaip natūralus reiškinys. Mokytojas ir mokiniai yra lygiaverčiai ugdymo proceso dalyviai ir jų santykiai remiasi bendravimu ir bendradarbiavimu. Santykiai kuriami remiantis tarpusavio pasitikėjimu, atsakomybės, pagarbos kito nuomonei bei interesams pamatais (Pradinio ugdymo programa, 2008).

Integraliu ugdymu siekiama mokomųjų dalykų tikslų, uždavinių, turinio ir metodų dermės, toks ugdymas apima ne vien žinias, gebėjimus, vertybines nuostatas, bet ir pojūčius, jausmus, bei vaizduotę. Siekiama racionalaus ir neracionalaus pažinimo dermės, įtraukiami visi vaiko jūtimai (Pradinio ugdymo programa, 2008).

Pradinio ugdymo bendrojoje programoje (2008) ugdymo kontekstualumas apibrėžiamas, kaip informacijos pateikimas, kuris vykdomas per vaiko gyvenimo patirties kontekstą, mokomasi ne tik mokyklinėje, bet ir nemokyklinėje aplinkoje, ieškant ugdymo turinio sąsajų su sociokultūriniu gyvenimo kontekstu.

Aptarus pradinio ugdymo uždavinius, ugdymo sudarymo principus, ugdymo nuostatas, labai svarbu nepamiršti, jog pradinio ugdymo proceso organizavime svarbią vietą užima vertinimas ir įsivertinimas. Psichologai teigia, kad vertinimas ypač reikšmingas pradinio ugdymo pakopoje, kai formuojasi vaiko požiūris į save. Kiekvieno suaugusiojo, bendraujančio su vaiku, vertinimas gali paveikti jo asmenybės raidą, kelti norą drąsiai reikšti savo mintis ar baime pasisakyti, gali skatinti vaikų kūrybines galias arba formuoti nepasitikėjimą savo jėgomis (Tichonova ir Schoroškienė, 2013).

Vertinimo sąvokai paaiškinti vartojama nemažai apibrėžčių. Dažniausios iš jų:

Vertinimas – kriterijais grįstas ugdymosi ir mokymosi stebėjimas ir grįžtamasi ryšys, informacijos apie mokymosi procesus ir rezultatus rinkimas ir kaupimas, interpretavimas ir naudojimas mokymo ir mokymosi kokybei užtikrinti (Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas, įsakymu Nr. V-1309,2015).

Vertinimas – konkretus ir vienareikšmis mokytojų ir mokinių veiklos ir elgesio kokybės laipsnio nustatymas pagal ugdymo tikslus, uždavinius, mokymosi ir darbo normas (Jovaiša, 2007).

Vertinimas – informacijos rinkimas, interpretavimas ir apibendrinimas tam, kad būtų galima padaryti sprendimus (Gage, Berliner, 1994).

Vertinimas – siejamas su visa mokytojo surinkta ir apibendrinta informacija apie savo mokinius ir klases (Ardens, 1998).

Būtina pripažinti, kad vertinimas yra mokymo(-si) proceso sudedamoji dalis ir grįžtamųjų ryšių pagrindas, nes vertinimu galima ne tik suteikti, bet ir gauti grįžtamąją informaciją, bet tam būtina numatyti patikimas veiklos tobulinimo kryptis ir priemones. Švietimo institucijose mokinių formalusis vertinimas organizuojamas ir įgyvendinamas, siekiant įvairių mokymo(-si) tikslų ir taikant nevienodas strategijas (Kraujutaitytė, 2003).

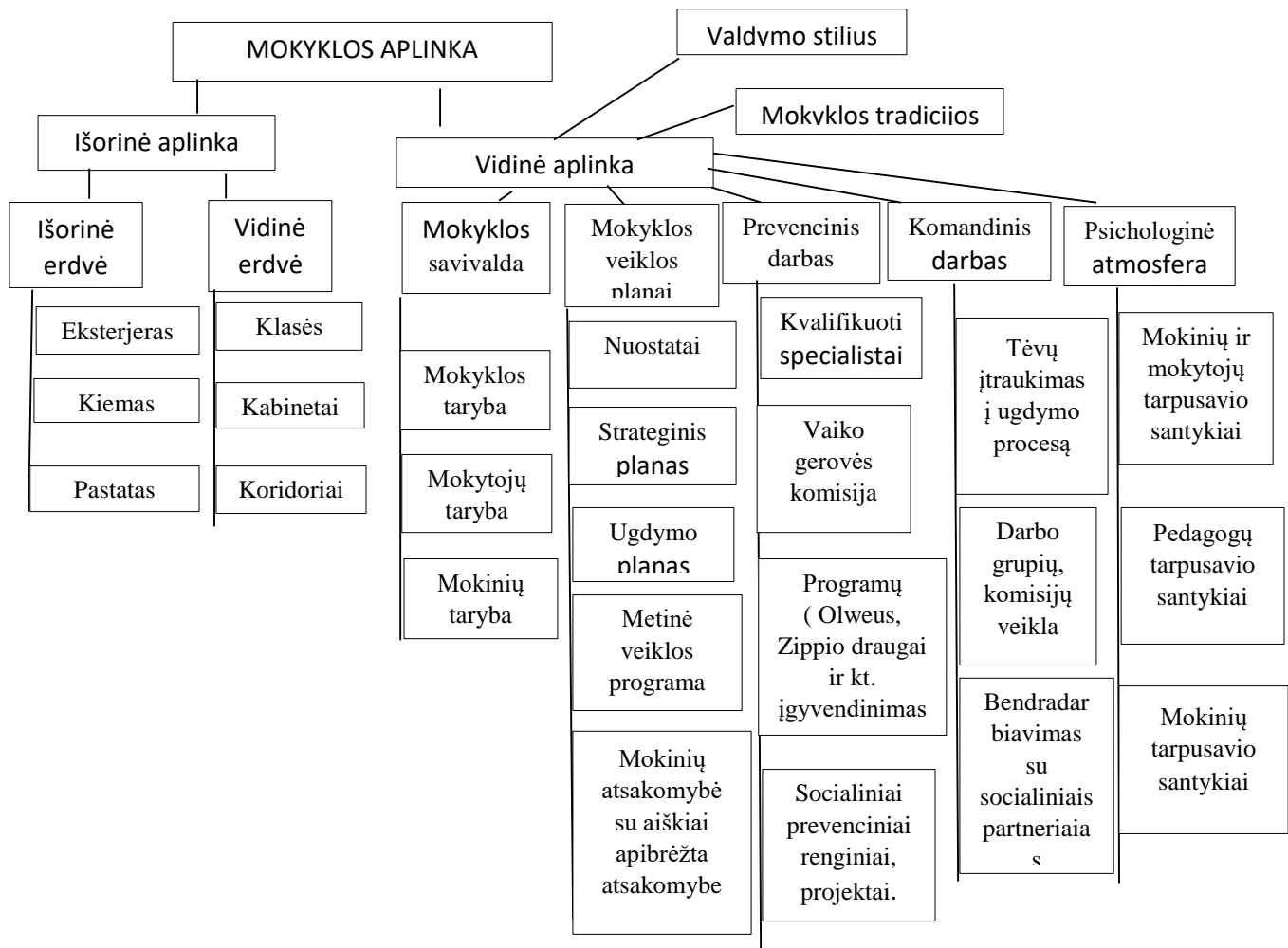
Pradiniame ugdyme taikomas formuojamasis vertinimas. Formuojamasis vertinimas ugdymo procese taikomas tuomet, kai mokymosi perspektyva iškeliamą kaip pagrindinis tikslas. Tada siekiama tolydžiai, nuolatos, nenutrūkstamai stiprinti individualią besimokančiojo pažangą, rūpintis saviugda, skatinti susiformuoti savęs vertinimo įgūdžius, mokytis analizuoti pasiekimus ir spragas, mokytis projektuoti tolimesnę savo veiklos etapą, numatant, kiek jam realizuoti reikės žinių, įgūdžių ir valios. Būtina sudaryti galimybes mokiniams, mokytojams ir tėvams geranoriškai bendradarbiauti (Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas, įsakymu Nr. V-1309, 2015).

Formuojamojo vertinimo tipo taikymas ugdymo procese sukuria prielaidas mokiniams pasitikėti mokytoju, bendradarbiauti su juo, sprendžiant mokymosi sunkumus. Šiuo atveju mokytojas yra tas asmuo, kuris nuosekliai ir atidžiai stebi mokinio raidos individualią kreivę, fiksuoja gebėjimų augimą, pozityviai komentuoja, aptaria mokinio veiklą, skatina ir pataria, kaip išsiugdyti savęs vertinimo įgūdžius (Wiliam, 2014; Vilkonienė, 2007).

Aptarus vertinimą pradinėje mokykloje, svarbu aptarti ir saugią, bei ugdymui palankią mokymo (si) aplinką. Ugdymo procesas turi būti organizuojamas saugioje ir ugdymui palankioje aplinkoje. Kaip teigiama LR švietimo įstatyme (2011), mokykla turi užtikrinti sveiką, saugią, užkertančią kelią smurto, prievartos apraiškoms bei žalingiems įpročiams aplinką.

Žymaus humanistinio ugdymo atstovo, psichologo C. Rogerso (1969) nuomone, lengviausia ir efektyviausia yra mokytis tokioje aplinkoje, kai mokinys nejaučia baimės, kai yra vertinamas. Ypač svarbu, kad mokykloje būtų sukurtas geras psichologinis klimatas, kad mokiniai jaustųsi saugūs. Norėtųsi, kad mokykloje vyrėtų geri ne tik mokinių, bet ir mokytojų bei kitų mokyklos bendruomenės narių tarpusavio santykiai: būtų jaučiama pasitikėjimo ir paramos atmosfera, problemos pastebimos ir sprendžiamos; mokiniai jaustųsi gerbiami, pripažįstami ir vertinami jų sugebėjimai; aiškios taisyklės, atsakomybė; paskatinamas, o ne bausmė būtų įprastas dalykas; A. Maslow (1943) garsiojoje poreikių hierarchijos sampratoje nurodė, kad saugumo poreikis yra vienas iš svarbiausių, norint užtikrinti asmenybės raidą. Patys pirmieji ir stipriausi yra fiziologiniai poreikiai. Po jų – saugumo poreikis. Tik patenkinus šiuos poreikius, svarbūs tampa aukštesnieji poreikiai: meilės ir priklausymo, pasitenkinimo savimi bei saviraiškos. Saugumo jausmas yra vienas pagrindinių veiksnių, siekiant užtikrinti nuoseklų asmenybės ugdymą (Barkauskaitė ir Mikalauskiene 2013, p.30).

Mokyklos aplinka skirstoma į išorinę (vyksta nuolatinis mokinių ugdymo(si) procesas; tai vidinė ir išorinė mokyklos erdvės) ir vidinę (mokymosi proceso dalyvių tarpusavio santykių išraiškos visuma) aplinkas. (Barkauskaitė ir Mikalauskienė 2013, p.34). Dabartinės mokyklos tikslas – sukurti saugią ir sveiką psichologinę bei fizinę aplinką, būtiną kūrybinėms, emocinėms ir intelektualinėms galioms skleisti (žr. 2 pav.).

3 pav. Mokyklos saugios aplinkos kūrimo modelis

Šaltinis: Barkauskaitė ir Mikalauskienė 2013, p.34

Tinkamai suprojektuota ugdymosi aplinka gali skatinti ne tik teigiamą besimokančiojo požiūrį į mokymą ir mokymąsi, bet ir stimuliuoti mąstymą, išradingumą, smalsumą, didinti savigarbą, pasitikėjimą savimi, žadinti savo vertės jausmą, stiprinti atsakomybę, teisingumą.

Tokiai aplinkai sukurti svarbu, kad būtų užtikrintos nuoširdžios, šiltos, saugios mokymosi sąlygos, pedagogas ir besimokantysis bendradarbiautų, aplinka padėtų atskleisti besimokančiojo vidinį potencialą ir intelektą, kitaip tariant, ji turi būti aktyvinanti, motyvuojanti (Indrašienė ir Merfeldaitė, 2011). Pasak A. Galkienės (2008), pagarba grįstą mokyklos ar klasės aplinką gali sukurti tik joje besimokantys mokiniai ir juos mokantys mokytojai, pastarųjų elgsenos pavyzdys ypač svarbus. Tokioje aplinkoje vyrauja teigiamas emocinis klimatas, sudarantis galimybę tiek ugdymo teikėjui, tiek gavėjui siekti konstrukcinės sąveikos kognityviniu, emociniu ir tinkamo elgesio aspektais. Svarbu, jog klasėje vyrautų tolerancija ir ji gyventų kaip maža darni bendruomenė, kurioje kiekvienas ugdytinis jaustųsi savimi, didintų savo galimybes mokytis ir tobulėti (Pivorienė ir Sturlienė, 2005). Pasak Teresevičienės ir Gedvilienės (2003), palanki ugdymuisi aplinka skatina teigiamą mokinio požiūrį į mokomąjį dalyką, stimuliuoja jo mąstymą, išradingumą, smalsumą, kelia savigarbą, pasitikėjimą savimi, žadina savo vertės jausmą, stiprina atsakomybę ir formuoja teigiamą požiūrį į mokymąsi. Todėl ypatingai svarbu yra siekti, jog klasėje būtų tinkamai suprojektuota ugdymuisi aplinka, atitinkanti kiekvieno ugdytinio poreikius ir interesus.

Pradinio ugdymo programoje (2008) teigiama, kad mokytojas yra vaiko pagalbininkas, patarėjas bei partneris, kuris: skatina vaiko asmenybės augimą, skleidimąsi, brandą, padeda įgyti jam būtinų žinių, gebėjimų, vertybinių nuostatų, padeda vaikui mokytis ir tobulėti.

Mokytojas kurdamas palankią ugdymosi aplinką privalo gebėti:

- pažinti specifinius vaiko raidos ypatumus;
- pažinti vaiką, jo poreikius ir gebėti į juos atsižvelgti;
- išmanyti vertinimo sistemas ir jas taikyti ugdymo procese;
- išmanyti pedagoginės sąveikos principus ir jais remtis pedagoginiame procese;
- išmanyti pradinės mokyklos ugdymo turinį, jį interpretuoti, koreguoti, modeliuoti bei kūrybiškai taikyti ugdymo procese;
- planuoti ir organizuoti ugdymo procesą pagal šiuolaikinės pedagogikos principus bei bendrąsias programas ir standartus;
- planuoti ir organizuoti ugdymo procesą pagal šiuolaikinės pedagogikos principus bei bendrąsias programas ir standartus;
- išmanyti pedagoginės sąveikos principus ir jais remtis pedagoginiame procese;
- išmanyti vertinimo sistemas ir jas taikyti ugdymo procese;

- išmanyti pagrindinius pradinės mokyklos gyvenimo organizavimo ir valdymo dėsningumus;
- puoselėti bendrąsias žmogaus vertybes ir jomis grįsti savo gyvenimą ir veiklą;
- tobulėti ir keistis, kūrybiškai reaguojant į šiuolaikinio pasaulio pokyčius;
- plėtoti informacinės-komunikacinės kultūros įgūdžius;
- suvokti pagrindines Lietuvos, Europos ir pasaulio švietimo tendencijas ir vertybes;
- konstruktyviai, kryptingai bendrauti ir bendradarbiauti su kitais pedagogais, šeima ir kitomis ugdymo institucijomis;

Vienas svarbiausių švietimo sistemos veiksnių, lemiančių aukštą švietimo kokybę bei darnios ir sumanios visuomenės vystymąsi, yra pedagogų profesionalumo stiprinimas – naujų kompetencijų įgijimas bei esamų efektyvinimas. (Lizikevičiūtė, Žižiūnaitė 2017)

Daugelis autorių (Mercer ir kt., 2011; Mujs, Reynolds, 2011; Eggen, Kauchak, 2013; ir kt.) teigia, jog svarbiausias ir lemiamas vaidmuo kuriant tinkamai suprojektuotą ugdymosi aplinką klasėje tenka pedagogui. Mercer C.D., Mercer A.R., Pullen P.C. (2011) nuomone, kai mokytojas yra malonus, pozityvus, skatina ir palaiko ugdytinių nuomonę bei požiūrį, tokios jo nuostatos daro didžiulę įtaką klasės psichologinio klimato kūrimui. Išskiriant mokytoją kaip pagrindinį veiksnį palankios ugdymuisi aplinkos kūrimui teigiama, jog būtent pedagogas savo dėmesiu, viltimis, vertinimu ir požiūriu į vaiką, formuoja mokinio savęs kaip asmenybės suvokimą (Mercer ir kt., 2011, p. 31). Vadinasi, pedagogas savo nuomone, veiksmais ir elgesiu lemia kokia psichologinė aplinką bus sukurta klasėje.

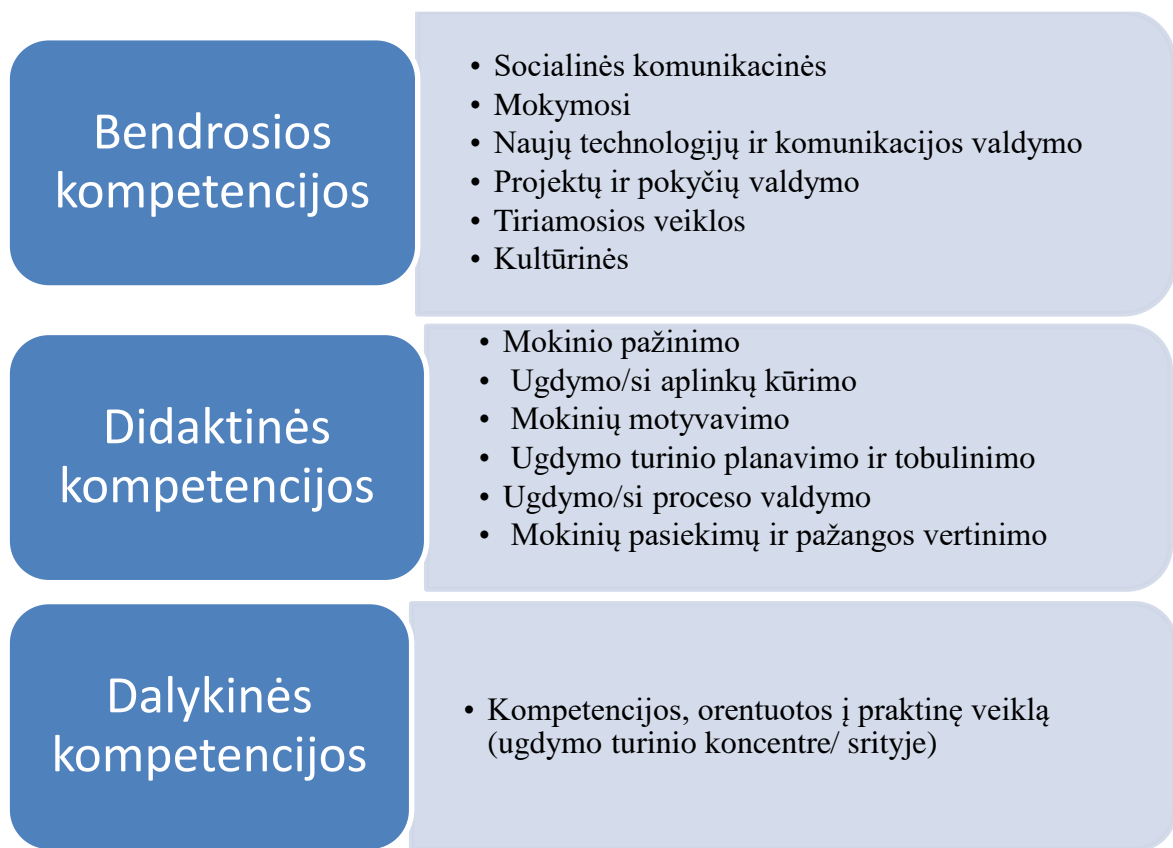
Todėl kuriant saugią ir ugdymuisi palankią aplinką labai svarbus yra pedagogų profesionalumo stiprinimas – naujų kompetencijų įgijimas bei esamų efektyvinimas (Lizikevičiūtė, Žižiūnaitė 2017). Pasak J. V. Meijer (2003) kompetencijos turinys išskiriamas į žinias, įgūdžius ir gebėjimus. Autorė kompetenciją apibrėžia, kaip kompleksinį reiškinį, kuris susideda iš trijų svarbiausių dalykų:

1. Kompetencija – kaip potenciali veikti. Potencialas priklauso pačiam individui ir yra kiekvienos veiklos sąlyga. Kompetencija gali būti fiksuojama tiriant individo požiūrį į veiklą.

2. Gebėjimų – kaip praktinės patirties šaltinio. Patirtis įgyjama individui veikiant pagal turimą potencialą ir reiškiasi veikloje. Gebėjimai gali būti fiksuojami tiriant individo veiklą.

3. Kompetentingumo – kaip socialinio pripažinimo. Individas gali būti kompetentingas tik konkrečiame kontekste, kuriame jis veikia. Todėl individo kompetentingumą galima fiksuoti tiriant veikėjo ir jo veiklą stebinčių žmonių požiūrį į veiklą.

Kompetencija dažnai tapatinama su „kvalifikacijos“ samprata, tačiau kvalifikacija yra formalus tam tikro švietimo institucijoje įgyto išsilavinimo patvirtinimas. Pasak, R. Laužacko šios sąvokos yra skirtingos, jis pabrėžia, kad kompetencijos sąvoka artimesnė veiklos pasaulio aplinkai ir vartojame ją, kai reikia pabrėžti žmogaus profesines galias, jo praktinėje veikloje. Kvalifikacija yra tai ką žmogus rengiasi, ar įgijo vienoje ar kitoje švietimo sistemoje.

4 pav. Pedagogų kompetencijų sritys

Šaltinis: Dačiulytė, Dromantienė, Indrašienė ir kt., 2013

Pedagogo profesijos kompetencijų apraše (2015), išskiriamos tokios pagrindinės mokytojo kompetencijos dalys:

Bendrosios kompetencijos turi didelę reikšmę pedagoginėje veikloje. Atsakomybės prisiėmimas už savo tobulėjimą, bendravimą, bendradarbiavimą, ir kt. Pedagogo profesijos

kompetencijų apraše teigiama, kad pedagogo bendrųjų kompetencijų paskirtis – „bendrosios kompetencijos ir jų ugdymas pedagogams leidžia kurti atvirą ir veiksmingą sąveiką su ugdytiniais, dalyvauti atsakingos pilietinės visuomenės kūrimu, stiprinti pozityvius profesionalius ryšius su mokyklos bendruomene ir socialiniais partneriais, nuolat mokytis ir tobulėti, reflektuojant savo profesinę veiklą ir jos rezultatus“ (Pedagogo profesijos kompetencijų aprašas, II skyrius, 2015).

Didaktinė kompetencija – tai žinios, gebėjimai, asmeninės savybės, vertybės. Kad ugdymas būtų efektyvus visos šios savybės yra reikalingos. Didaktinės kompetencijos suteikia galimybę pedagogams pažinti mokinį, projektuoti ugdymo turinį, organizuoti jį mokinius orientuotą ugdymo procesą, kurti motyvuojančią ir saugią mokymosi aplinką, vertinti savo veiklos rezultatų kokybę (Pedagogo profesijos kompetencijų aprašas, 2015).

Pedagogo dalykinė kompetencija – tai mokėjimas ir sugebėjimas leidžiantis perteikti ugdymo turinį, atitinkantį šiuolaikinį susijusios srities teorijų ir pažinimo lygį, susijusiame ugdymo turinio konkreste ar srityje. Dalykinė kompetencija pedagogams padeda atpažinti turimus susijusio konkresto ar srities specialiąsias žinias ir gebėjimus bei juos įsivertinti, taip pat sritis, kuriose būtina kelti kvalifikaciją, siekiant atnaujinti arba įgyti specialiuosius gebėjimus (Pedagogo profesijos kompetencijų aprašas, 2015, p. 4).

Reziumuojant galima teigti, jog pagrindinis ugdymo tikslas – diegti ir plėtoti dvasines, intelektines ir fizines asmens galias, ugdyti aktyvų, kūrybingą, atsakingą pilietį, įgijusį kompetencijas, būtinas sėkmingai socialinei integracijai ir mokymuisi visą gyvenimą. Pradinio ugdymo nuostatos leidžia tinkamai organizuoti pradinių klasių mokinių mokymą(si), atsižvelgiant į jų individualius bruožus bei gebėjimus, suteikiant progą patirti sėkmę ir padedant įveikti sunkumus, iškylančius mokymosi proceso metu. Svarbu sukurti saugią ir tinkamai suprojektuotą aplinką, kuri skatina teigiamą mokinio požiūrį į mokymą (si), stimuliuoja mąstymą, išradingumą, didina savigarbą, stiprina atsakomybės ir teisingumo jausmą. Svarbiausias ir lemiamas vaidmuo kuriant tinkamai suprojektuotą ugdymosi aplinką klasėje tenka pedagogui. Dėl tos priežasties mokytojas privalo nuolat tobulinti bendrąsias, dalykines, bei didaktines kompetencijas.

1.2.1. Ugdymo turinio formavimas

Aptarus pradinio ugdymo proceso organizavimo ypatumus, tikslinga aptarti ugdymo turinio formavimą.

Ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijoje (2007) pažymima. Ugdymo turinys apima mokinių turimą patirtį, mokymo programas, mokymo ir mokymosi metodus, kontekstą, mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo būdus, mokymo(si) priemones. Ugdymo turinio proceso tikslas – pritaikyti ugdymo turinį taip, kad kiekvienas mokinys pagal savo poreikius ir išgales bręstų kaip asmenybė, ugdytųsi pilietinę ir tautinę savimonę, įgytų kompetencijų, būtinų tolesniam mokymuisi ir prasmingam, aktyviam gyvenimui šiuolaikinėje visuomenėje.

Pasak, Nagrockaitės (2015), skiriamos dvi ugdymo turinio sampratos remiantis jas atitinkančiomis tradicionalistų ir rekonceptualistų teorinėmis mokyklomis, tai siauresnioji ir platesnioji curriculum samprata, šios sampratos atitinka moderniąją ir postmoderniąją curriculum sampratas, atsižvelgiant į vyraujančias curriculum paradigmas. Siauresnioji samprata suprantama kaip dalyko turinys, planas, rezultatas, tai gali būti ir procesas, kuriuo turi būti gaunama tam tikrų rezultatų, naudojant aiškią ir struktūruotą proceso vadybą (valdymą). Plačioji samprata neturi apibrėžtų curriculum modelių, joje kalbama apie požiūrius ir galimas perspektyvas, kurios priklauso nuo konteksto, prasių kaitos ir pačių ugdymosi veikėjų kaitos (Nagrockaitė Š. 2015, p. 132).

Vieną reikšmingiausių ir konceptualiausių idėjų Profesorius B. Bitinas (2013) įvardija požiūrį į ugdymą, keldamas su juo susijusius klausimus: koks turėtų būti bendras holistinis asmenybės ugdymas? kokios priemonės ir būdai padeda ugdyti visapusišką asmenybę? koks turėtų būti programų kaip valstybinių dokumentų pobūdis? kaip kinta mokytojo vaidmuo keičiantis ugdymo paradigmoms? Palaipsniui plačioji ugdymo turinio samprata pakeitė siaurą, dalyko programomis apribotą mokymo turinį (Nagrockaitė, 2015). Ugdymo turinio kaip kompleksiško ir sudėtingo reiškinių, virstančio realybe tik klasėje bendraujant mokytojui su mokiniais konkrečios mokyklos kontekste, nuostatos plėtojamos ne vieną dešimtmetį (Motiejūnienė ir Žadeikaitė, 2009; Zaleskienė, 2014; Saliėnė ir Toleikytė, 2014; Petruškevičiūtė, 2015). Palaipsniui tiek švietimo dokumentuose, tiek ir ugdymo praktikoje įsitvirtina požiūris, kad ugdymo turinys (lot. Curriculum) (Warring ir Evans, 2016) apima mokinių jau turimą patirtį, mokymo programas, mokymo ir

mokymosi metodus, kontekstą, mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo būdus, mokymo(si) priemones. Svarbu pažymėti, kad ir naujausiuose švietimo dokumentuose (Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, 2011; Bendrosiose programose, 2008, 2011; Pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programų apraše, 2015, Geros mokyklos koncepcijoje, 2015) taip pat įtvirtinama plati ugdymo samprata, apimanti ne tik nacionaliniu lygmeniu kuriamą ugdymo turinį, bet ir mokyklos, mokytojo projektuojamą ir įgyvendinamą ugdymo procesą (Žadeikaitė ir Zaleskienė, 2016, p. 61).

Ugdymo turinys suteikia ugdymui atpažįstamą formą ir priartina prie skirtingų ugdymo kontekstų, nes juo sujungiamos dvi ugdymo dimensijos – teorija ir praktika, kitaip tariant, ugdymo idėja ir jos praktinė išraiška (Nagorckaitė, 2015). Ugdymo turinį sudaro tai, ko mokoma ir mokomasi, kaip mokoma ir mokomasi, kaip vertinama mokinių pažanga ir pasiekimai, kokios mokymo ir mokymosi priemonės naudojamos. Konkretus ugdymo turinys kuriamas ir sistemingai atnaujinamas atsižvelgiant į atitinkamos grupės ar tipo mokyklai keliamus ugdymo, mokymo ir studijų tikslus, besikeičiančios socialinės ir kultūrinės aplinkos lemiamus Lietuvos visuomenės poreikius, vietos ir mokyklos bendruomenės reikmes, taip pat mokinių ir studentų turimą patirtį, ugdymosi poreikius ir interesus (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011).

A.Pollard (2008, p. 210-211) pateikia keturias ugdymo turinio apibrėžtis. *Oficialus ugdymo* turinys jo nuomone, tai iš anksto suplanuota, aiškiai pateikta valstybinė ugdymo programa, turinti esminius elementus: numatomą ugdymo turinį, kuris išdėstytas tam tikru nuoseklumu, t.y. pažangos laipteliais, orientuotas į besimokantįjį ir jo poreikius, keliantis iššūkius jo ugdymuisi. Oficialus turinys gali būti pateiktas kaip nacionalinės ugdymo gairės, kurios įgyvendinant praplečiamos, praturtinamos, atsižvelgiant į besimokančiųjų poreikius, mokyklos ir vietos bendruomenės sąlygas. *Paslėptas ugdymo turinys*, švietimo stratego nuomone, yra tai, ko nėra oficialiajame turinyje, bet mokomasi mokykloje. Šis turinys "atsinešamas" mokytojo ir mokinių, išskyla dėl jų statuso ir santykių, jį sąlygoja mokyklos aplinka, jos vertybės. Mokiniai ugdomi supratimą apie berniukų ir mergaičių elgesį, tautybes, skirtingus socialinius sluoksnius. Šis ugdymosi turinys susijęs ir su konkrečia mokymosi medžiaga, kurią paruošia mokytojas. *Stebimas ugdymo turinys*- tai klasėje ar grupėje realiai įgyvendinamas turinys. Jis gali būti artimas oficialiam turiniui, bet gali būti ir gana skirtingas. Pavyzdžiui, mokykloje gali būti taikomos labai efektyvios mokymo strategijos, padedančios mokiniams pasiekti geresnių, nei numatyta oficialioje programoje, rezultatų, ir priešingai. Be to, stebimas turinys labai priklauso ir nuo mokinių santykio su mokymusi. *Patirtinis ugdymo turinys* - tai mokinio patyrimas, apjungiantis

tiek oficialų, tiek ir paslėptą ugdymo\ turinį. Jei oficialus ir paslėptas ugdymo\turinys atitinka besimokančiojo poreikius, pastarojo patirtinis turinys plačiausias, labiausiai atitinka iš anksto suplanuotąjį. Būtent patirtinis ugdymosi turinys yra tikrasis edukacinių poveikių rezultatas (Monkevičienė, Žemgulienė ir Glebuviene, 2012. p. 14).

A.V. Kelly (2009, p. 10-13) ugdymo turinio sampratą bando grupuoti pagal kelis kriterijus. Pagal tai, kokiai įstaigai ir mokymosi formai skirtas ugdymo turinys, mokslininkas išskiria formalųjį ir neformalųjį ugdymo turinį. Formalusis, jo nuomone, vykdomas mokyklose numatyta laiko periodą ir yra privalomas. Neformalusis - yra laisvai pasirenkamas ir vykdomas būreliuose, per papildomą sportinę ir meninę veiklą mokykloje arba už jos ribų. Mokslininkas taip pat išskiria suplanuotą ir gautą ugdymo turinį. *Suplanuotas* ugdymo turinys – iš anksto numatyti tikslai, uždaviniai, rezultatai, mokymosi organizavimo ypatumai ir kt. *Gautas* ugdymo turinys-yra mokinio įgyta patirtis (Monkevičienė, Žemgulienė ir Glebuviene, 2012. p. 14).

Lietuvoje ugdymo turinio vartojamos sampratos - numatytas ugdymo turinys ir realiai pasiektas ugdymo turinys.

Ugdymo turinio įgyvendinimas apibūdinamas kaip kasdienis vyksmas, orientuotas į mokytojų galias konkrečiam ugdymo turiniui plėtoti, realizuoti ir įprasminti nuolatiniame ugdymo praktikoje. Ugdymo turinio įgyvendinimas išlieka vienas iš pagrindinių iššūkių švietimo sistemoje: reikšmingas dėmesys skiriamas mokytojams, kaip savo srities profesionalams, įgyvendinantiems nacionalinius mokomųjų dalykų siekius ir užtikrinantiems ugdymo proceso efektyvumą, produktyvumą ir veiksmingumą (Poteliūnienė S. ir kt., 2019, p. 79).

Minėta autorė teigia, kad būtent mokytojai siekia ugdymo turinio įgyvendinimo kokybės todėl svarbu įtraukti juos į pradinį ugdymo turinio kūrimo etapą. Ištekliai, parama mokytojams, mokytojų įsitikinimai bei patirtis gali lemti tai, kaip mokytojai suvokia ugdymo turinio įgyvendinimą.

Edukologės Motiejūnienė E., Žadeikaitė L., teigia, kad vienas iš šiuolaikinio ugdymo tikslų ugdyti mokinio kompetencijas, t. y. gebėjimus veikti tam tikroje srityje ir savo veikloje remtis atitinkamu požiūriu, vertybinėmis nuostatomis. Tai mokinio žinių ir supratimo, gebėjimų ir nuostatų visuma, padedanti jam toliau mokytis ir bręsti kaip asmenybei. Kompetencijai įgyti nepakanka klausytis mokytojo aiškinimo ar stebėti demonstravimą. Mokinys turi pats sąmoningai įsitraukti į mokymosi veiklą - tyrinėti, kryptingai kaupti informaciją, atlikti praktinius ir kūrybinius darbus, pristatyti kitiems, ką sukūrė ar atrado, kritiškai vertinti ir įsivertinti, planuoti tolesnius veiksmus

(Motiejūnienė ir Žadeikaitė, 2009, p.90). Tos pačios autorės teigia, kad būtina kompetencijų ugdymo sąlyga — į aktyvų mokymąsi mokinius įtraukianti pamoka, kurioje jie analizuotų situacijas, keltų problemas ir kritiškai jas vertintų, praktiškai pritaikytų žinias ir gebėjimus, išmoktų priimti sprendimus ir atsakingai veikti (Motiejūnienė ir Žadeikaitė, 2009).

Vienas svarbiausių ugdymo turinio dokumentų, orientuotų į šiuolaikinę mokymo ir mokymosi sampratą, yra Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, įgyvendinimo, vertinimo ir atnaujinimo strategija 2006-2012 m. (LR švietimo ir mokslo ministrės įsakymas 2007 m. gegužės 23 d. Nr. ĮSAK-970). Jos tikslas - pritaikyti ugdymo turinį taip, kad kiekvienas mokinys galėtų patenkinti savo poreikius ir išgales, bręstų kaip asmenybė, įgytų reikalingų kompetencijų, reikalingų prasmingam, aktyviam gyvenimui šiuolaikinėje visuomenėje. Šioje strategijoje išskiriamos svarbiausios ugdymo turinio kryptys:

Galima išskirti tokias svarbiausias ugdymo turinio kaitos kryptis:

- Ugdymo turinio orientacija į kompetencijų ugdymą (visuomenei reikia kitokios ugdymo rezultatų kokybės):
- Dalyko žinios + gebėjimai + nuostatos
- Ugdymo turinio integracija
- Esminės ir bendrosios kompetencijos (būtina sąlyga – motyvacija)

Esminės kompetencijos:

- komunikavimas gimtąja kalba
- komunikavimas užsienio kalbomis
- matematinė kompetencija ir esminės kompetencijos mokslo ir technologijų srityse
- skaitmeninis raštingumas
- mokėjimas mokytis
- socialinės ir pilietinės kompetencijos
- iniciatyvumas ir verslumas
- kultūrinis sąmoningumas ir raiška.

Ugdymo turinys išplečiamas, padidinamos jo pasirinkimo galimybės. Mokiniai gali rinktis įvairias mokymosi strategijas, alternatyvius turinio variantus. Taip pat išplečiami turinio šaltiniai ir atnaujinami jo perteikimo būdai. Greta tradicinių vadovėlių imama efektyviai naudotis internetu pasiekiamomis duomenų bazėmis, bibliotekų fondais, žiniasklaida, mokinių socialine, kultūrine, ūkine aplinka. Visose švietimo pakopose įdiegiami aktyvūs, savarankiškumą ir bendradarbiavimą

skatinantys ugdymo, mokymosi ir studijų metodai bei savarankiškos veiklos praktika. Bendriausiu mokyklos uždaviniu laikomas pastangas padėti vaikui išmokti gyventi remiantis žmogiškomis vertybėmis ir realizuoti savo paties galimybes. Kad tai būtų įmanoma, pirmiausia žmogus turi save pažinti, arba atrasti savo autentiškumą ir pašaukimą. Vadinasi, mokyklos uždavinys – sudaryti sąlygas jaunam žmogui reikštis gyvenime, o ugdymo turinys keičiamas taip, kad tas uždavinys būtų pasiektas.

Atnaujintose Bendrosiose programose (2008) apie ugdymo turinį teigiama:

- subalansuota turinio apimtis, sumažinami krūviai;
- ugdymo turinys pritaikytas diferencijavimui ir individualizavimui – skirtingiems mokinių poreikiams, galioms ir mokymosi stiliams;
- ugdymo turinys pritaikytas mokinio kompetencijų ugdymui;
- pabrėžiama mokinio ir mokytojo sąveika, aktyvus mokymasis ir mokytojas padedantis vertinimas;
- orientuojama į ugdymo rezultatus;
- stiprinama dalykų integracija ir ryšys su gyvenimu.

Ugdymo turinys keičiamas siekiant lavinti mokinių saviraiškos gebėjimus, kurie leistų jiems lavintis patiems ir ne tik prisidėtų prie formalaus mokymo sėkmės, bet ir skatintų mokytis visą gyvenimą. Mokytojui svarbu sukurti situacijas ir taip organizuoti veiklą, kad mokiniai jaustųsi saugiai, būtų kūrybiški, pajustų atradimo džiaugsmą, patys išsikeltų mokymosi tikslą ir kryptingai jo siektų.

Lietuvoje vyrauja numatytas ir realiai pasiektas ugdymo turinys. Ugdymo turinys apima mokinių turimą patirtį, mokymo programas, mokymo ir mokymosi metodus, kontekstą, mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo būdus, mokymo (si) priemones. Teigtina, kad tai yra mokytojo projektuojama veikla. Pabrėžiama, kad mokytojai siekia turinio įgyvendinimo kokybės, todėl jie turi būti įtraukti į pradinį ugdymo turinio kūrimo etapą. Ištekliai, parama, bei turima pedagogo patirtis įtakoja ugdymo turinio formavimą. Ugdymo turinys išplečiamas, padidinamos jo pasirinkimo galimybės. Mokyklos uždavinys – sudaryti sąlygas jaunam žmogui reikštis gyvenime, o ugdymo turinys keičiamas taip, kad tas uždavinys būtų pasiektas. Mokytojui svarbu sukurti situacijas ir taip organizuoti veiklą, kad mokiniai jaustųsi saugiai, būtų kūrybiški, pajustų atradimo džiaugsmą, patys išsikeltų mokymosi tikslą ir kryptingai jo siektų.

1.2.2. Mokymosi ir mokymo metodų įvairovė

Šiame skyrelyje analizuojamas vienas iš turinio elementų - mokymo ir mokymosi metodų įvairovė. Besimokančiųjų ugdymo sėkmė priklauso nuo keleto faktorių. Tai lemia ne tik tikslingas mokomųjų bei techninių priemonių panaudojimas, bet visų pirma mokymo turinys, mokymo proceso organizavimas, pedagogo ir ugdytinių sąveika bei mokymo (si) metodai, kaip mokoma ir mokomasi.

Nagrinėjant metodus ir jų charakteristikas, atkreiptinas dėmesys į pastarųjų sampratų įvairovę. Kaip žinia yra gana daug metodo apibrėžimų ir kiekvienas autorius (Jovaiša, Rajeckas, Šiaučiukienienė ir kt.) pateikia vis kitoki. Metodas atspindi labai sudėtingą procesą, todėl jo samprata nėra vienalytė.

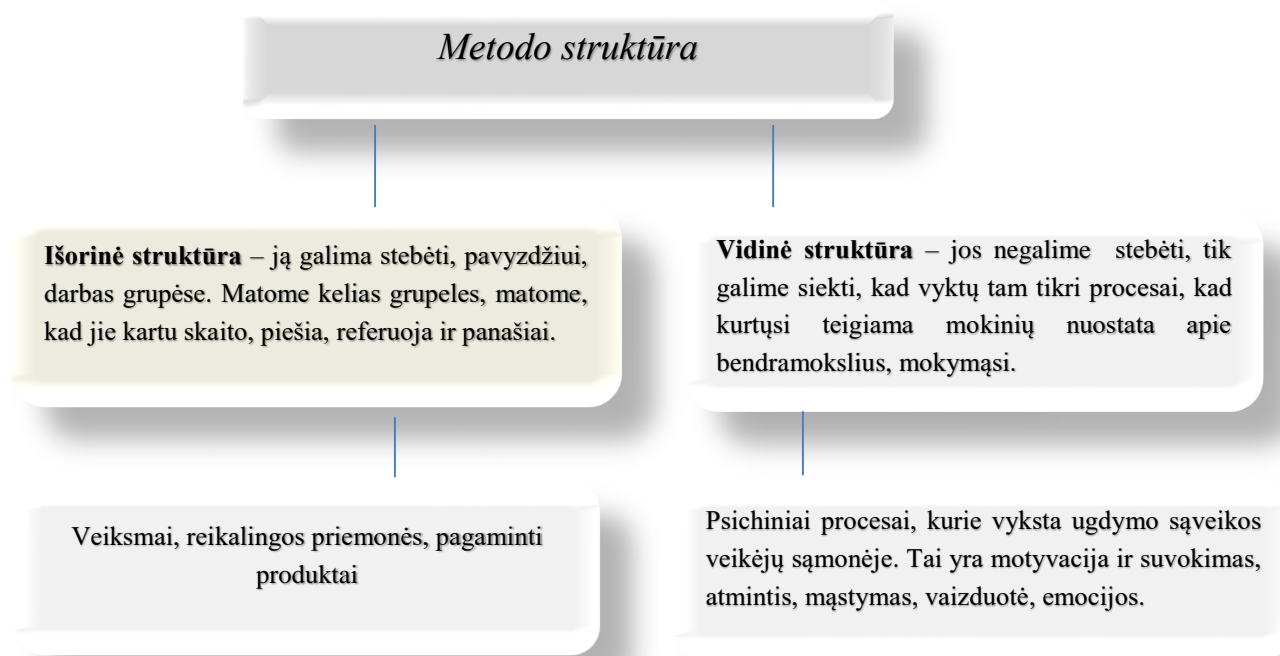
Metodas - (lot. *methodus* - būdas < gr. *methodos* - pažinimo būdas, priėjimo kelias, teorija): 1. sąmoningai pasirinktas veikimo būdas užsibrėžtas tikslui pasiekti; tikslinių veiksmų ir priemonių visuma;

2. daiktų ir reiškinių teorinio pažinimo ir mokslinio tyrimo būdų visuma, tikrovės tyrimo dėsnių visuma. (Lietuvių kalbos žodynas, 2020).

Pasak, A. Gintalo sąvoka metodas (iš graikų k. „methodos“ – būdas, sekimo kelias) reiškia praktinės arba teorinės tikrovės įsisavinimo priemonių ir operacijų visumą. Pagrindinė metodo funkcija – vidinis pažinimo proceso arba praktinis vieno ar kito objekto pertvarkymo organizavimas ir reguliavimas. Taigi metodas (viena ar kita savo forma) yra tam tikrų pažinimo ir veikimo taisyklių, priemonių ir būdų visuma. Jis yra sistema nurodymų, principų, reikalavimų, kurie padeda susiorientuoti subjektui sprendžiant konkrečią užduotį, siekiant tam tikro rezultato konkrečioje veikimo sferoje. Metodas disciplinuoja tiesos paiešką, leidžia (jeigu teisingai taikomas) taupyti jėgas ir laiką, judėti į tikslą trumpiausiu keliu. Tinkamas metodas tarsi savotiškas kompasas, kuriuo pažinimo ir veikimo subjektas prasiskina savo kelią ir išvengia klaidų. (Gintalas, 2011, p. 988)

Anot L. Jovaišos (2007), metodas – tai veiksmų, būdų visuma mokymo tikslui pasiekti. Sąvoka „mokymo metodai“ – tai mokytojo ir mokinių bendros veiklos būdų sistema.

Anot L. Šiaučiukienienės ir N. Stankevičienės (2002), mokymo metodai remiasi pažinimo ir mąstymo procesais, kuriems būdinga yra savita struktūra: vidinė ir išorinė (žr. 1 pav.).

5 pav. Metodo sudedamosios struktūrinės dalys
Šaltinis: G. Gedvilienė ir V. Zuzevičiūtė, 2007

Metodo struktūra susideda iš: išorinės ir vidinės dalies. Išorinė dalis, tai ką galima stebėti, tai darbas grupėse. Jai reikalinga: veiksmai, priemonės, pagaminti produktai. Kita dalis vidinė, jos stebėti negalima, galima siekti, kad vyktų tam tikri procesai, kad kurtųsi teigiama mokinių nuostata. Šiai daliai reikalinga: psichiniai procesai, kurie vyktų ugdymo sąveikos veikėjų sąmonėje. Tai yra: motyvacija, suvokimas, atmintis, mąstymas, vaizduotė ir emocijos.

Didaktikoje dar nėra nusistovėjusios visuotinai priimtinos mokymo metodų klasifikacijos, skirtingi didaktikai juos įvairiai klasifikuoja. Tokią padėtį lemia tai, jog nėra nustatyto metodų klasifikavimo pagrindo, kurį išaiškinti yra labai sudėtinga dėl mokymo metodų įvairovės bei savitos jų struktūros. Todėl bus aptartas metodų skirstymas į klasikinius ir šiuolaikinius metodus.

Kaip teigia L. Jovaiša ir J. Vaitkevičius (1989), labiausiai paplitęs mokymo metodų klasifikavimo pagrindas yra žinių šaltinis. Kadangi tokiais šaltiniais laikomas žodis, vaizdas ir praktinė veikla, tai laikantis šio klasifikavimo principo, yra skiriamos trys metodų grupės:

- žodiniai (jiems priskiriamas žodinis mokomosios medžiagos dėstymas, pokalbis, naudojimas spausdintais šaltiniais);
- vaizdiniai (tai demonstravimas, ekskursija, savarankiškas stebėjimas);

- praktiniai (įvairūs pratimai, grafiniai, praktiniai, laboratoriniai darbai).

V. Jakavičius ir A. Juška (1996), V. Rajeckas (1997) ir kt. siūlo metodus klasifikuoti pagal žinių šaltinį ir informacijos suvokimo būdą:

- 1) žodiniai metodai (pasakojimas, aiškinimas, pokalbis, paskaita),
- 2) vaizdiniai metodai (demonstravimas, stebėjimas, ekskursija);
- 3) praktiniai metodai (įvairūs pratimai, praktiniai darbai, užduotys žodžiu ir raštu, grafiniai bei laboratoriniai darbai ir kt.).

Pradėta intensyviau taikyti šiuolaikinius metodus, atsirado ir naujų metodų (mokslinėje literatūroje jie vadinami netradiciniais (pvz.: Miliauskas, 1995; Javtokas, 2012), inovatyviaisiais (pvz., Baležentis, 2008) mokymo(si) metodais.

K. Miliauskas (1995, p. 47–61) netradiciniais metodais laiko tuos, kurie dar retai taikomi, bet atlieka svarbų vaidmenį šiuolaikinio ugdymo procese: grupinio darbo metodas, parodymas, skaitymas ir diskutavimas, grupių referatai, minčių lietus, penkių minučių rašymas, vaidinimas, refleksinio mąstymo metodas, klausimų metodas, išsikalbėjimas, tarpusavio pagalbos metodas, nuo visumos prie dalių, diskusija, darbas su knyga, individualus darbas, situacijų nagrinėjimas žaidimais, dėstymas epochomis, išgyvenimo metodas, meno metodas, aiškinimas, projekto rengimo metodas (Martinkienė, 2002, p. 99).

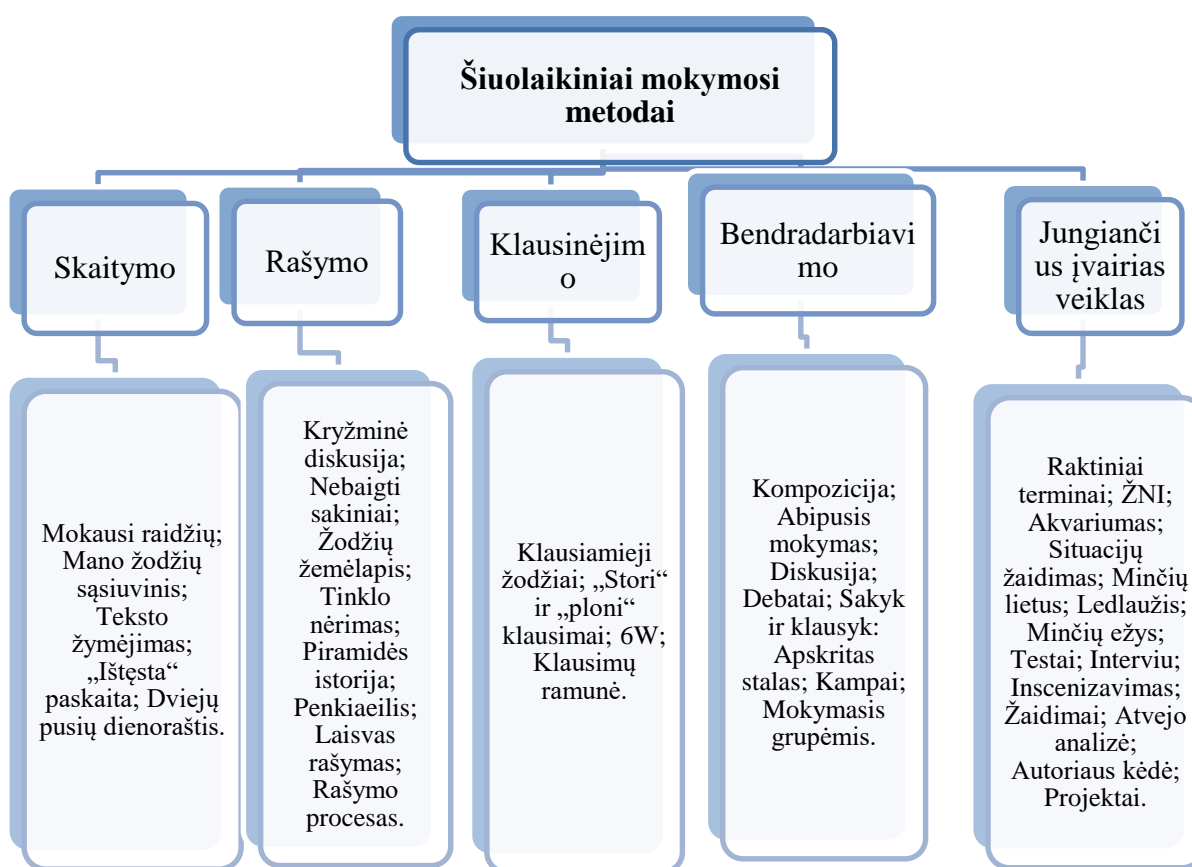
Informacinių technologijų taikymas mokymo procese išstumia įprastines metodikas, sudaro sąlygas diegti modernesnius metodus. Tradiciniai mokymo metodai tampa nebetinkami žmogiškųjų išteklių gebėjimams, kurie jiems reikalingi, tobulinti. Informacinių technologijų taikymas ir naujų mokymo metodikų atsiradimas nulėmė inovatyviųjų mokymo metodų ir formų plėtrą (Baležentis, 2008, p. 98). Remiantis technologiniu kriterijumi skiriami tokie svarbiausieji inovatyvaus mokymo metodai:

- imitacinis mokymas;
- e. mokymas;
- nuotolinis mokymas.

Imitacinis mokymas – vyksta panaudojant imitacines programas, informacines technologijas, imituojant situaciją ir veiksmus, reikalaujančius mokymosi proceso metu priimti sprendimus. E. mokymas – mokymo ir informacijos rinkinys, prieinamas bet kurioje vietoje, bet kokiu laiku ir besimokantiems pateikiamas elektroniniu būdu. Nuotolinis mokymas – tai mokymas per atstumą,

kuriam būtinos specialiosios kurso pateikimo ir dėstymo metodikos, informacinės technologijos, specialus bendravimas bei administracinis ir organizacinis pasirengimas.

Mokslininkės Šiaučiukėnienė, Visockienė, Talijūnienė (2006) šiuolaikinius mokymo metodus klasifikuoja pagal mokinių veiklą, kurią jie atlieka, mokydamiesi šiais metodais. Mokslininkės skiria penkis metodų tipus: skaitymo, rašymo, klausinėjimo, bendradarbiavimo ir jungiančius įvairias veiklas (žr. 4 pav.).

6. pav. Šiuolaikiniai mokymo(si) metodai

Šaltinis: Šiaučiukėnienė, Visockienė, Talijūnienė, 2006

Pasak Teresevičienės, Gedvilienės (2003, p. 79), „Šiuolaikinė didaktika, kuri remiasi humaniškais ir veiksmingais metodais, geba kurti visiems palankų ugdymąsi, nes jos tikslas nėra priversti mokinių paklusti, o bandyti jį sudominti, aktyvinti jo kūrybines ir darbines galias“.

Šiuolaikiniai mokymo metodai padeda mokytojams išdėstyti mokomąją medžiagą taip, kad mokiniai ją lengvai įsisąmonintų. Šiuo atžvilgiu svarbu ne tik žinių suvokimo, bet ir tų žinių panaudojimo aspektas.

Remiantis mokslinės literatūros rekomendacijomis, toliau išsamiau aprašyti aktyvieji mokymo(si) metodai.

Darbas grupėmis. Dirbant grupėmis svarbiausia:

- apibrėžti tikslą ir uždavinius;
- pasiskirstyti vaidmenis ir pareigas;
- išsiaiškinti darbų atlikimo tvarką ir kitas procedūras;
- sėkmingai valdyti tarpasmeninius santykius (Kučinskas ir Kučinskienė, 2005).

Grupinis darbas yra veiksminga priemonė, kuri ugdo kritinį mąstymą ir savarankiškumą, moko argumentuoti ir logiškai mąstyti, išklausti ir gerbti kiekvieno grupės nario nuomonę, priimti kompromisinius sprendimus, formuoja bendravimo ir bendro darbo įgūdžius, ugdo atsakingumą ir savigarbą, teigiamą tarpusavio priklausomybę; į darbą įtraukiami visi, net ir patys neaktyviausi besimokantieji (Grupinio darbo metodas ugdymo procese).

Elektroninis mokymasis. E. mokymasis – tai informacinėmis technologijomis (toliau – IT) praturtintas tradicinis mokymasis (kai dalis jo vyksta virtualiojoje erdvėje). Naudojamos fizinės ir virtualiosios priemonės, tiesioginė sinchroninė (verbalinė) bei sinchroninė ir asinchroninė virtualioji komunikacija, kompiuteris (ar kitas tam pritaikytas įrenginys) yra mokymosi priemonė užduotims atlikti, o internetas naudojamas informacijai gauti ir bendrauti (E. mokymosi metodai, 2013).

Minčių lietus. Užduodamas klausimas arba pateikiama tema ir 5–10 min. mokiniai gali sakyti bet ką, kas, jų nuomone, susiję su nagrinėjama tema (generuojamos idėjos). Nuo vertinimų susilaikoma. Idėjų gausa ar galimi problemų sprendimo variantai yra svarbiau nei jų kokybė. Taikant šį metodą, reikia laikytis taisyklės: idėjos gali būti išsakomos bet kokia tvarka; pateiktos idėjos iš karto nekomentuojamos, neaiškinamos ir nevertinamos. Svarbu, kad kilusios mintys būtų surašytos (popieriaus lape, lentoje ar ekrane). Pabaigoje mokiniai pateikia savo komentarų ir diskutuoja bei įvertina visas pateiktas idėjas (Javtokas, 2012).

Projekto metodas. Projekto metodas skatina kūrybingą ir produktyvų mokytojų bei mokinių bendradarbiavimą, ugdo iniciatyvą, atsakomybę, suburia kolektyvą bendram tikslui. Svarbiausias

šio metodo siekis yra ne tik paties proceso eiga, bet jo galutinis rezultatas bei įvertinimas. Pedagoginėje literatūroje nurodomi šie projekto metodo principai:

- Orientavimasis į problemą.
- Vadovaujamas ir vykdomas pačių mokinių.
- Rezultatai pristatomi viešai (Teresevičienė ir Adomaitienė, 2000).

Minčių žemėlapiai. Tai metodas, kuris:

- Padeda rinkti ir struktūruoti mintis temai, problemai arba klausimui.
- Minčių žemėlapių atvaizdavimo dėka išsiaiškinama atskirų sąvokų ryšiai ir sąsajos.
- Per trumpą laiką įgalina suvokti temą daugeliu aspektų.

Mokytojas nurodo temą, kuriai dalyviai, dirbdami individualiai arba grupėje, turi sudaryti “minčių žemėlapi” (Aktyvaus mokymosi metodai, 1998).

Viena iš galimybių užtikrinti gerą mokymą(-si) yra šiuolaikinių mokymo(-si) metodų naudojimas. Šiandien mokymasis traktuojamas kaip natūralus ir besiplečiantis procesas, kuris turėtų tapti malonia, sėkminga veikla, besitęsiančia visą žmogaus gyvenimą bet kurioje erdvėje ir įgalinančia žmones plėtoti jų asmeninius gebėjimus, kompetencijas, užtikrinančias pasitikėjimą savimi ateityje. Parenkant mokymo (-si) metodus reikia atsižvelgti į individualius besimokančiųjų psichinius procesus, jų skirtybes, mokymosi poreikius, motyvaciją ir kt. Ypatingai svarbu atsižvelgti į besimokančiųjų psichinius procesus, kuriuos sudaro pažinimo procesai (pojūčiai, suvokimas, mąstymas, dėmesys, atmintis, vaizduotė), jausmai ir valia (Visockienė ir Puskunigienė, 2012).

Sistemiškai dėstydamas medžiagą, mokytojas turi šiuolaikinėmis sąlygomis plačiai taikyti tuos mokymo metodus, kurių esmę sudaro savarankiškas mokinių darbas, t. y. derinti dėstymą su įvairių mokinių savarankišku darbu. Rengiant mokinius kūrybinei veiklai, reikia nuosekliai artinti mokymo metodus prie tyrimo metodų. Svarbu ugdyti ne tik mokinių savarankiškumą, bet ir jų aktyvumą, t. y. siekti, kad mokiniai nepasitenkintų pasyviu mokymo medžiagos suvokimu, o patys stengtųsi apibendrinti, suprasti, atskirtų pagrindinius dalykus nuo ne tokių svarbių (Rajeckas, 1997).

Šiuolaikinės ugdymo kryptys skatina mokytoją kurti tokią mokymo (si) aplinką, kurioje mokiniai aktyviai veikia: dalyvauja, suvokia, tyrinėja, stebi, renka informaciją, atranda, kuria, analizuoja, formuojasi asmeninį supratimą, pritaiko taisykles, susikuria reikšmes, tikrina, aiškina, siūlo paaiškinimus, susitelkia, lygina savo mąstymą su kitų mąstymu, įvairiomis aplinkybėmis

taiko tai, ko mokėsi, formuluoja naujas prielaidas (Dudzinskiėnė, Kalesnikienė, Paurienė ir Žilinskiėnė, 2010). Visą tai pasiekti mokytojui padeda tikslingai parinkti mokymo (si) metodai, bendradarbiavimą skatinančios mokymo (-si) aplinkos kūrimas.

Apibendrinant, galima teigti, kad metodai sudaro tam tikrą mokytojo veiklos sistemą, kuri jungia bendrą pedagogo ir ugdytinio veiklą. Mokymo procesui būtini įvairūs mokymo(si) metodai. Įvairių mokymo (si) metodų taikymas padeda palaikyti koncentruotą mokinių dėmesį, labiau juos sudominti, įtraukia mokinius į aktyvią veiklą. Taikant įvairius mokymo (si) metodus ir skiriant savarankiškus darbus, keičiama pamokos struktūra. Parenkant mokymo (si) metodus reikia atsižvelgti į individualius besimokančiųjų psichinius procesus, jų skirtybes, mokymosi poreikius, motyvaciją ir kt.

1.3. IKT panaudojimo pradiniam ugdyme galimybės

Organizuojant pradinį ugdymą, bei dėstant atskiras mokomąsias disciplinas svarbu į ugdymo proceso organizavimą įtraukti informacines komunikacines technologijas. Informacines komunikacines technologijas pradinė klasių pedagogas turi integruoti į mokomuosius dalykus: menus, lietuvių kalbos mokymą, pasaulio pažinimo mokymą, kūno kultūros pamokas (Informatikos, informacinių technologijų ugdymo kaitos 2014-2020 metų gairės). Pradinis ugdymas yra grįstas žaidybiniais elementais, todėl organizuojama veikla turi būti maloni, atitinkanti mokinių gebėjimus, poreikius, bei interesus. Dėl šios priežasties pradinio ugdymo organizavimo procese svarbu pasirinkti tinkamas IKT ir jų teikiamas galimybes.

Informacinių komunikacinių technologijų tobulėjimas įtakoja mokinių mokymosi, bei bendravimo įpročių kaitą. O. Šalkuvienė (2007), informacinių komunikacinių technologijų naudojimą pateikia, kaip priemonę kuri skatina mokinio mokymosi motyvacijos augimą. R. Kondratavičienė (2009) teigia, jog naudojant IKT pradiniam ugdyme formuojami mokinių praktiniai įgūdžiai, ugdomas noras tobulėti, domėtis. Pritariant minėtos autorės nuomonei, įvairiuose straipsniuose galima rasti teorijų apie mokymosi metodų ir IKT taikymą pradiniam ugdymą. Straipsniuose pateikiama teorijos, konkrečių pavyzdžių užsienių šalių, mokyklų patirtis, kaip taikyti inovatyvius mokymo (si) metodus (Čedavičienė ir kt., 2012).

Kaip teigia D. Kalesnikienė (2013), informacinių komunikacinių technologijų vartojimas pradiniam ugdyme padeda mokiniams kaupti mokymosi patirtį, bendrauti, mąstyti ir veikti kūrybiškai. Informatikos, informacinių technologijų ugdymo 2014–2020 metų strategijos gairėse (2015) nurodoma, kad pradinio ugdymo organizavimo tikslas, skatinti mokinius naudotis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis mokantis įvairių dalykų, taikant interaktyvius metodus pedagogas privalo skatinti tiriamąją, bei kūrybišką veiklą, skatinti mokinius naudoti informacines kompiuterines technologijas mokantis įvairių dalykų, taikyti žaidybinius interaktyvius mokymo (si) metodus, skatinti tiriamąją veiklą ir mokinių kūrybiškumą“ (Kondratavičienė, 2019, p. 205).

Pradinio ugdymo bendrojoje programoje (2008) teigiama, jog „Pradiniam ugdyme pedagogas visose mokomosiose disciplinose ar po pamokinėje veikloje supažindina mokinius su jų amžiui skirtomis įvairių dalykų mokomosiomis kompiuterių programomis ir edukaciniais žaidimais. Pedagogas pagal galimybes, bei esantį poreikį IKT taiko ugdymo procese, vartodamas bendravimo priemones, formuoja saugaus naršymo internete bei saugaus bendravimo nuostatas“. Siekiant suvienodinti galimybes naudotis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis ir siekiant sumažinti atotrūkį tarp turinčių ir neturinčių tokias galimybes namuose, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija kartu su Ugdymo plėtotės centru inicijavo projektą „Informatika pradiniam ugdyme“ (<https://informatika.ugdome.lt/lt/apie-projekta>). Svarbu, kad IKT naudojimas pradiniam ugdyme per visų dalykų pamokas ir įvairias po pamokines veiklas padėtų įgyti ir formuoti mokiniams vertybines nuostatas, o ne tik padėtų įgyti naujas žinias, ir gebėjimus (Kondratavičienė, 2019, p. 206).

Pažinimo poreikis, bei ugdytinių smalsumas, skatina jų domėjimąsi informacinėmis komunikacinėmis technologijomis, todėl IKT naudojimas ugdymo procese, nulemia būtinybę pačiam pedagogui valdyti šį procesą. Būtina užtikrinti vaikų raidai ir sveikatai palankią ugdymo(si) aplinką, todėl naudojant IKT būtina įvertinti naudojimo kultūrą bei rizikos veiksnius. D. Gudonienė, D. Rutkauskienė, A. Lauraitis (2013) teigia, kad mokymosi kokybė priklauso ne tik nuo turimų IKT, bet ir nuo sėkmingo jų naudojimo.

Martišienė, Muleravičienė (2010) teigimu, Staigus IKT išplitimas “į įvairias visuomenės veiklos sritis, susijęs su šių technologijų įsisavinimu bei mokėjimu panaudoti tiesioginiame savo darbe. Todėl labai svarbu, kad individai suprastų, kuri informacija yra reikalinga, kaip ją atrinkti

ir perduoti naujo tipo informaciją kaip tam tikrą intelektualų produktą“ (Martišienė ir Muleravičienė, 2010, p. 67).

Tradicinio mokymo paradigma atsiradus informacinėms technologijoms, keičiasi iš esmės, kadangi į mokymo procesą integruojama vis daugiau įvairių informacinių ir komunikacinių technologijų. Mokymasis anksčiau buvo orientuojamas į mokymą ir pateiktos informacijos įsisavinimą. Atsiradus šiuolaikinėms informacinėms technologijoms ir vis labiau šioms skverbiantis į mūsų gyvenimą, ne tik į asmeninį, bet ir kitas sritis, tokias kaip mokyklą, daugiau savarankiškumo perima besimokantis mokinys, tuo tarpu mokytojas lieka kaip ugdytojas, kuris pasirūpina šio proceso eiga ir techninėmis priemonėmis ugdantis. Techninės priemonės pagal teorinę darbo su informacija pobūdį (Kumar, Paulionytė ir kt. 2010) gali būti:

- 1.IKT darbui su informacija – kompiuteriai ir panašios technologijos;
- 2.IKT informacijos sklaidai – internetas, telekomunikacijos priemonės;
- 3.IKT informacijos perdavimui – multimedija, internetas, televizija, radijas, kompiuteris ir kompiuteriniai ryšiai bei kt.

Pagal apibendrintą informacinių kompiuterinių technologijų panaudojimo švietime modelį, mokymui svarbu ir mokytojas, ir dalomoji medžiaga, ir panaudojamos pamokoje kitos priemonės, kaip fotoaparatas, kinas, televizija, magnetofonas, video, filmavimo kamera, kompiuteris, daugialypės terpės projektorius, skeneris, kompaktinė plokštelė, optinis diskas, universalioji jungtis, nešiojamas grotuvas, nešiojamas mobilus kompiuteris (Paulionytė ir kt. 2010).

Minėta autorė, bei jos kolegos teigia, kad tobulėjant informacinėms komunikacinėms technologijoms pamokose galima panaudoti ir daugiau priemonių, kurios priskiriamos ineraktyviai sąveikai mokymosi procese, tai: serveris su internetu, interaktyvi lenta su balsavimo ir apklausos priemonėmis, mokomosios programos, mokomieji žaidimai su papildytos realybės priemonėmis, mokymosi objektai, virtuali mokymosi aplinka, socialiniai tinklai, telekonferencijos.

Naudojant IKT mokymo procese, kaip teigia Barzdeikis (2007), mokiniai turi galimybę dirbti savarankiškai, pavyzdžiui gavę užduotį nuotoliniu būdu, turi galimybę susisiekti su draugais ar visiškai nepažįstamais žmonėmis ir ją išspręsti, kadangi moka naudotis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis, interaktyviais metodais, „mąstymą provokuojančiais žaidimais loginiais žaidimais, geba naršyti po internetą, susiranda reikalingą informaciją, integruoja įvairias informacijos rūšis, sintezuoja tai į kažką naujo ir įdomaus“ (Brazdeikis, 2008, p. 2).

Svarbiu uždaviniu pedagogui tampa IKT integravimas į ugdymo procesą, kadangi „informacinių technologijų taikymas leidžia susikcentruoti ir tą patį darbą atlikti kūrybiškiau, profesionaliau, permąstyti mokymo metodus, nors pasiruošimas kompiuterizuotam mokymui išseikvoja daugiau pedagogo jėgų ir laiko. Tačiau kūrybingas pedagogas turi daug daugiau naudoti iš grįžtamojo ryšio: mokiniams vaizdinė informacija išlieka ilgiau, jie lengviau įsimenama naują medžiagą, stipriau yra skatinamas savarankiškas mokinių darbas (Martišienė ir Muleravičienė, 2010, p. 67).

Pedagogas integruojantis IKT į ugdymo procesą, būna suinteresuotas „kitaip pateikti mokomąją medžiagą ir kitaip organizuoti mokymą“ (Balčytienė iš Kondratavičienė, 2009, p. 67).

Pedagogas turi visišką laisvę ir galimybę pasirinkti, kokias IKT naudoti, dažniausiai, pedagogo IKT naudojamą priemonę sudaro : mokytojo sudaro asmeninis kompiuteris, jame įdiegtos mokomosios kompiuterinės programos, klasėje turima interaktyvi lenta, skaitmeninis projektorius, magnetofonas, spausdintuvas, kopijavimo aparatas, internetas“ (Olberkytė ir Zajančkovskaja, 2007, p.77).

Pradinių klasių pedagogui kitaip organizuojant ugdymo procesą svarbu išsiaiškinti, kokie mokinių gebėjimai, kokiomis informacinėmis technologijomis bei programine įranga sugeba naudotis mokiniai ir kiek prireiks laiko skirti mokinių naudojimuisi informacinėmis technologijomis, taip pat kaip bus organizuojamas mokinių darbas pamokoje: individualus arba grupinis ir individualus (LR Švietimo ir mokslo ministerija Švietimo plėtotos centras (Rekomendacijos mokytojui, 2008, p. 215-216).

Organizuojant ugdymo procesą naudojama įvairios kompiuterinės priemonės, kurios pagal turinį , vartojimo ypatumus klasifikuojamos: mokomąsias, demonstravimo, imitavimo, pratybų, pagalbines, mokomuosius žaidimus ir mokymo terpes.

Mokomosios kompiuterinės programos skirstomos į du tipus dalykines ir bendrąsias:

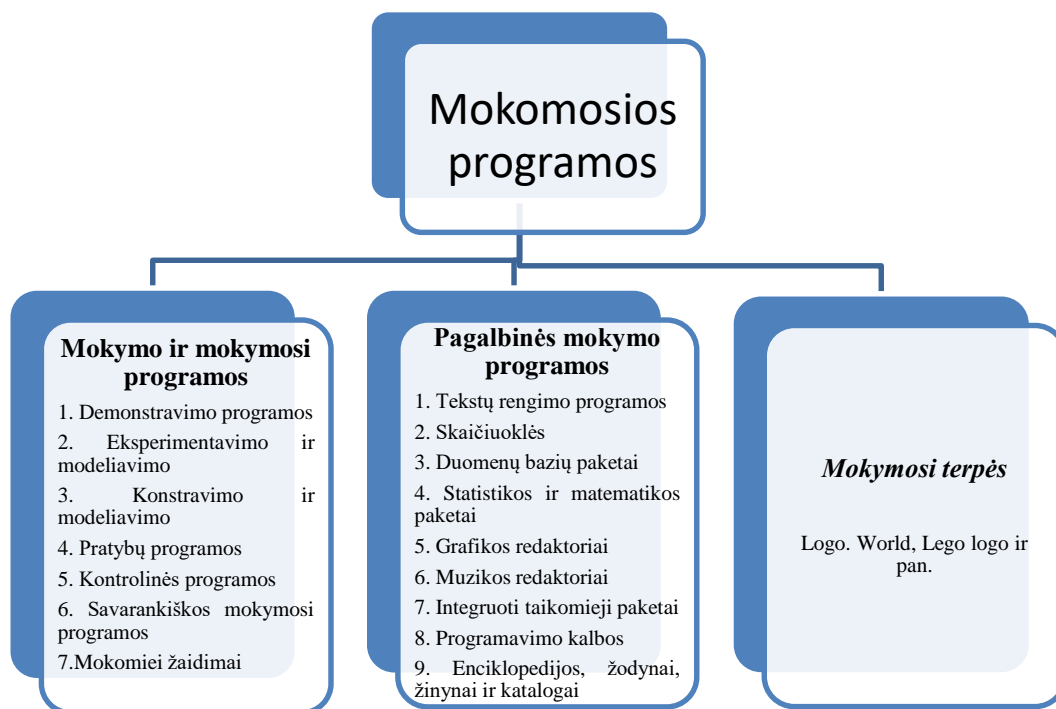
dalykinės, skirtos konkrečiam dalykui ar konkrečiam dalyko temai, numatančios standartinių programų naudojimą tik mokymo tikslams. ;

bendrosios, naudojamos įvairių dalykų pamokose, jos nėra skirtos konkrečiam dalykui mokyti, jos būna skirtos tam tikriems veiksams atlikti.

Programos, kurios skirtos *mokymui*, jų paskirtis pakeisti įprastines mokymo priemones. Šios programos apima įsisavintų žinių tikrinimo, žinių perteikimo ir imitavimo sistemas. Programų tikslas padėti pradinių klasių mokiniui įsisavinti naują medžiagą, ją suprasti, gebėti taikyti

praktiškai tobulinant reikalingus gebėjimus ir įtvirtinant naują mokymosi medžiagą (Žibėnienė ir Indrašienė, 2017).

Pagal paskirtį mokomosios kompiuterinės programos skirstomos į demonstravimo, eksperimentavimo ir modeliavimo, konstravimo ir modeliavimo, pratybų ir kontrolės, savarankiško mokymosi, pagalbines ir mokomuosius žaidimus.

7 pav. Kompiuterinių programų klasifikacija pagal paskirtį

Šaltinis: Labutė ir Žemaitytė, 2015

Mokomųjų kompiuterinių programų naudojimas turi pranašumų, nes jos efektyvina ugdymo procesą. Siekiama, kad mokomosios kompiuterių programos padėtų mokytojui ir moksleiviui siekti geresnių rezultatų.

Kaip teigia Labutė ir Žemaitytė (2015), programos, kurios yra skirtos mokymui parankios todėl, kad:

- padarant teorinę medžiagą interaktyvia, ją galima perteikti įvairiais būdais;
- savarankiškam mokymuisi ugdytinis turi galimybę rinktis įvairias sritis;
- atsižvelgiant į mokinio gebėjimus galima rinktis mokymo vyksmą, bei spartą;
- klausimai ir atsakymai modeliuojami kaip kintanti sistema;
- išvadas galima pateikti remiantis matematiniais duomenimis;

- tarp mokinių nėra varžymosi;
- informacinių komunikacinių technologijų dėka suteikiama galimybė nuotoliniam mokymuisi;
- gali būti itin efektyvios teikiant moksleiviams pagalbą, papildomai mokantis, bei mokantis tam tikrų įgūdžių. (p. 297).

Demonstravimo programos tinkamos pateikti vaizdiniai ir garsinei informacijai, bei kitoms vizualinėms priemonėms (Žibėnienė ir Indrašienė, 2017). Kaip teigia, Labutė ir Žemaitytė (2015), šios programos yra pranašesnės už įprastas demonstravimo priemones, nes šių programų naudojimas suteikia galimybę:

- Pateikti tokius bandymus, kuriuos ugdymo įstaigoje arba jos laboratorijoje atlikti būtų suteikiamos menkos galimybės;
- Kombinuoti keletą informacijos perteikimo būdų vienu metu: turinį, garsą ir vaizdinį.
- Kuruoti stebimą demonstraciją, tuo pat metu valdant demonstravimo parametrus.

Imitavimo, eksperimentavimo, naudojantis šiomis programomis moksleiviai kompiuterio ekrane gali konstruoti pačius įvairiausių modelius, mokytojui neiškyla rūpesčio dėl technikos saugumo, prietaisų bei medžiagų. Imitavimo, eksperimentavimo programos suteikia galimybę konstruoti, modeliuoti, tirti įvairių reiškinių vyksmą. Jose galima keisti įvairias detales taip pat kai kuriuos parametrus. Programa leidžia moksleiviams įtraukti į aktyvią veiklą. Mokiniai, valdydami situaciją, tuo pat metu stebi rezultatus, gali patikrinti išsikeltas hipotezes bei pritaikyti savo žinias sudėtingesnėse situacijose (Labutė ir Žemaitytė 2015).

Pratybų ir kontrolės, anot Žibėnienės ir Indrašienės (2017), šios programos taikomos praktiniams gebėjimas tobulinti, bei mokymosi medžiagai įsisąmoninti. Šio tipo programos kaip „geri testai: pateikia klausimus (forma gali būti įvairi tiek informacijos, tiek struktūros prasme) bei kantriai laukia atsakymo. Pratybų programos moko atlikti vieną ar kitą veiksmą - spręsti matematinius uždavinius, taikyti lietuvių kalbos skyrybos ar rašybos taisyklių mokymui. Jeigu pratybų programa skirta kontrolei, tuomet ji numato tam tikrus apribojimus. Pratybų ir kontrolės programų pagalba mokytojas naudodamasis vertinimo metodikos suteiktomis galimybėmis, automatiškai geba įvertinti mokinius. Toks vertinimo būdas mokytojui palengvina vertinimo procesą, jis būna ne toks subjektyvus, o mokiniams pasitarnauja savarankiškame mokymesi. Šios programos nereikalauja didelių finansinių išteklių ir lengvai kuriamos.

Pagalbinės mokymo programos suteikia galimybę nesudėtingai atlikti informacijos paiešką, informacija pateikiama vaizdingai, didelius informacijos kiekius galima patalpinti nedidelėse kompiuterinėse laikmenose, informacija sustruktūrizuota hiperteksto forma. Šioms programoms priskiriamos kompiuterinės enciklopedijos, žinynai, žodynai, katalogai. Šios priemonės būna labai įvairios: universalios enciklopedijos, apimančios įvairias mokslo ir kultūros sritis, bei specialiosios enciklopedijos ir žinynai, skirti kuriai nors konkrečiai sričiai (Labutė ir Žemaitaitytė, 2015, p. 296).

Mokomieji žaidimai- mėgstamiausios mokinių programos. Tokiose programose didžiausią vaidmenį atlieka vaidybiniai elementai. Žaidimai dar skirstomi į konstravimo, mokymo veiklos, nuotykiinius, modeliavimo, lenktynes.. Mokomojo ir žaidybinio tikslo santykis nulemia kuriai grupei pasirinkta programa bus priskirta. Mokytojams tai puiki priemonė, kuriuos naudojimo metu mokiniams suteikiama galimybė patiems valdyti padėtį, fiksuoti rezultatus bei gali patikrinti savo spėjimus, pritaikyti žinias neįprastose situacijose. Mokomųjų kompiuterinių programų yra internete, todėl galima prisijungti per internetą nediegiant jų nuosavame kompiuteryje (Tolutienė ir Puškorius, 2014).

Mokymo terpės- šių programų dėka suteikiama galimybė mokiniui išreikšti savo mintis, spėlionės, bei ieškoti problemų sprendimo būdų, generuojant naujas idėjas. Todėl edukologės Žibėnienė ir Indrašienė (2017), teigia, jog naudojantis šiomis programomis mokinys prisiima pagrindinį vaidmenį. Mokymo terpės skirtos puoselėti, bei ugdyti mokinių kūrybiškumą bei išradingumą. Naudojantis šiomis programomis mokinys geba pranokti kompiuterį. Mokinys visas iškilusius sunkumus sprendžia pats: atranda problemą ir jos sprendimo modelį, patikrina hipotezę (Labutė ir Žemaitaitytė, 2005, p. 213).

V.Brazdeikis ir M.Masaitis (2012) teigia, kad šiuolaikinėje visuomenėje informacinės komunikacinės technologijos visiškai nenaudingos, jeigu jos nėra naudojamos kurti ir taikyti modernias kompiuterines mokymo priemones. Jų pagalba nėra kuriamos ir taikomos modernios kompiuterinės mokymo priemonės. Todėl organizuojant pradinį ugdymą mokytojas privalo kompiuterines mokomasias programas naudoti įvairiose dėstomose disciplinose. Atsižvelgiant į kiekvieno mokinio gebėjimus, bei amžiaus tarpsnio ypatumus pradinį klasių pedagogo užduotis atitinkamai pritaikyti mokomasias programas siekiant mokinių pažinimo džiaugsmo, susidomėjimo, bei didesnės motyvacijos mokytis (Česnauskienė, 2002).

Reziumuojant analizuotą mokslinę literatūrą, galima daryti prielaidą jog informacinės komunikacinės technologijos pradinio ugdymo organizavime atlieka ypatingą vaidmenį. Pagrindinis mokytojo dėmesys turi būti informacinių komunikacinių technologijų teikiamoms galimybėms. Todėl organizuojant pradinį ugdymą mokytojas privalo kompiuterines mokomąsias programas naudoti įvairiose dėstomose disciplinose. Atsižvelgiant į kiekvieno mokinio gebėjimus, bei amžiaus tarpsnio ypatumus pradinių klasių pedagogo užduotis atitinkamai pritaikyti mokomąsias programas. Pradinis ugdymas yra grįstas žaidybiniais elementais, todėl organizuojama veikla turi būti maloni, atitinkanti mokinių gebėjimus, poreikius, bei interesus. Dėl šios priežasties pradinio ugdymo organizavimo procese svarbu pasirinkti tinkamas IKT ir jų teikiamas galimybes. Informacinės komunikacinės technologijos leidžia mokytojui teikti kokybišką, dinamišką ir diferencijuotą ugdymą.

DALINĖS TEORINĖS DALIES IŠVADOS

Teisinis švietimas pradiniam ugdyme įgyvendinamas integruojant į kitus mokomuosius dalykus: dorinį ugdymą, kalbinį ugdymą, pasaulio pažinimą, kūno kultūrą, meninį ugdymą. Taip pat per neformalųjį ugdymą: savivaldą, būrelius. Teisinio ugdymo procese svarbi mokytojo veikla: klasės valandėles, renginiai ir kitos mokytojo organizuojamos veiklos.

Pagrindinis ugdymo tikslas – diegti ir plėtoti dvasines, intelektines ir fizines asmens galias, ugdyti aktyvų, kūrybingą, atsakingą pilietį, įgijusį kompetencijas, būtinas sėkmingai socialinei integracijai ir mokymuisi visą gyvenimą. Pradinio ugdymo nuostatos teikia rekomendacijas tinkamai projektuojamam pradinį klasių mokinių mokymui, atsižvelgiant į jų individualius bruožus bei gebėjimus, suteikiant progą patirti sėkmę ir padedant įveikti sunkumus, iškylančius mokymosi proceso metu. Lietuvoje vyrauja numatytas ir realiai pasiektas ugdymo turinys. Ugdymo turinys apima mokinių turimą patirtį, mokymo programas, mokymo ir mokymosi metodus, kontekstą, mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo būdus, mokymo priemones.

Taikomi metodai sudaro tam tikrą mokytojo veiklos sistemą, kuri jungia bendrą pedagogo ir ugdytinio veiklą. Mokymo procesui būtini įvairūs mokymo metodai. Įvairių mokymo metodų taikymas padeda palaikyti koncentruotą mokinių dėmesį, labiau juos sudominti, įtraukia mokinius į aktyvią veiklą.

Organizuojant pradinį ugdymą mokytojas privalo kompiuterines mokomąsias programas naudoti įvairiose dėstomose disciplinose. Atsižvelgiant į kiekvieno mokinio gebėjimus, bei amžiaus tarpsnio ypatumus pradinį klasių pedagogo užduotis atitinkamai pritaikyti mokomąsias programas. Pradinis ugdymas yra grįstas žaidybiniais elementais, todėl organizuojama veikla turi būti maloni, atitinkanti mokinių gebėjimus, poreikius, bei interesus. Dėl šios priežasties pradinio ugdymo organizavimo procese svarbu pasirinkti tinkamas IKT ir jų teikiamas galimybes. Informacinės komunikacinės technologijos leidžia mokytojui teikti kokybišką, dinamišką ir diferencijuotą ugdymą.

2. PRADINIŲ KLASIŲ MOKYTOJŲ PATIRTYS ORGANIZUOTI TEISINĮ UGDYMĄ PASITELKIANČIAMS IKT

2.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo metodai. Pasirinktas kokybinis tyrimo metodas. Kokybinis tyrimas objektas aiškinamas per individų realios praktikos subjektyvius aspektus (R. Tidikis, 2003). B. Bitinas (2006) teigia, kad kokybinis tyrimas yra visų edukologinių tyrimų sudedamasis komponentas. Toks tyrimas reiškia, kad duomenys yra renkami žodine forma, reiškiami teiginiais, kategorijomis, ir vertinami subjektyviai.

R. Tidikio (2003) nuomone, pasirinkdamas kokybinį tyrimą, tyrėjas turi suvokti jo pagrįstumą ir motyvaciją. Todėl kokybinis tyrimas pasirenkamas dėl detalaus (išsamaus) dalyko vaizdo. B. Bitino (2006) nuomone, kokybinis tyrimas naudingas, kai siekiama atskleisti patirties atvejų prasmę ir interpretaciją. Pasak K. Kardelio (2016), kokybinis tyrimo metodas paprastai naudojamas, kai reikalinga išgauti gilesnę įžvalgą, kuri statistiškai aprašant nėra įžvelgiama. Šiame darbe pasirinktas kokybinis tyrimas dėl to, kad buvo siekiama atskleisti pradinių klasių mokytojų patirtį ir interpretaciją įgyvendinant teisinį švietimą pradiniam ugdyme panaudojant IKT.

Tyrimo duomenų rinkimo metodas. Tyrimo duomenys buvo renkami, taikant pusiau struktūruotą interviu metodą. Pasak L. Rupšienės (2007), interviu siekiama suvokti informantų patirtį, individualų požiūrį į situaciją. Pusiau struktūruotu interviu buvo siekiama atskleisti pradinių mokytojų patirtį įgyvendinant teisinį švietimą pradiniam ugdyme panaudojant IKT

Tyrimo instrumentas. Ruošiant instrumentą – parengiant numatomus klausimus informantams – buvo laikomasi atitinkamų reikalavimų. Klausimų formuluotėse buvo vengiama nurodyti, kokio atsakymo yra tikimasi. Klausimai buvo siejami su darbo uždaviniais, spėjtais teorinėje jo dalyje ir orientuoti į pagrindinį tyrimo tikslą – išsiaiškinti pradinių klasių mokytojų patirtį. Interviu buvo sudarytas iš penkių klausimų blokų, kurie buvo iš anksto apmąstyti tyrėjos, kitų papildomų klausimų pateikimas priklausė nuo situacijos ir informantų refleksijos (žr. priedas Nr. 1).

Tyrimo imtis. Buvo pasirinkta tikslinė atranka. Vykdytas mokytojų metodininkų interviu, apklausti asmenys, kurie dėl savo profesinės patirties turi didžiausią kompetenciją ir objektyviausią bei pakankamai naują informaciją apie tiriamą problemą (Bitinas, Rupšienė ir Žydzūnaitė, 2008). Kaip teigia Rupšienė L. (2007), tikslinė atranka vykdoma tada, kai tyrėjas

renkasi imtį, atsižvelgdamas į konkretų tikslą, remdamasis tam tikrais kriterijais arba sprendimais (pvz., pagal tam tikras kompetencijas, patirtį, įvykius). Todėl buvo pasirinkti pedagogai pagal tokius kriterijus: pradinių klasių mokytojas, patirtis IKT technologijų taikyme, pedagoginė patirtis. Kokybinių tyrimų metodologijoje akcentuojama ne pats imties dydis, o interviu informatyvumas, nuo kurio ir priklauso tyrimo rezultatų reikšmingumas (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė, 2008).

Informacijos prisotinimo principas remiasi nuostata, kad apklausa nutraukiama tuomet, kai apklausdamas informantus tyrėjas pastebi, jog informacija iš esmės pradėjo kartotis, tiriamieji nepateikia naujos informacijos nagrinėjama tema (Kasatkina, 2005). Duomenys buvo rinkti tol, kol pastebėtas dėsningas, pasiektas teorinis „prisotinimas“ – apklausti 5 pradinių klasių mokytojai metodininkai. .

Tyrimo etika. Laikantis etikos principų, kuriuos siūlo Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė (2008), prieš interviu informantai buvo supažindinti su tyrimu, pateiktas tyrimo tikslas, garantuotas anonimiškumas, konfidencialumas ir dalyvavimas interviu laisva valia, pabrėžiant, kad gauta informacija bus naudojama tik mokslo tikslais, išvadų ir rekomendacijų teikimui. Apie interviu vietą bei laiką su respondentais tartasi iš anksto ir jis buvo atliekamas respondentams patogioje vietoje. Interviu truko apie 20-52 minutes. Atsakymai buvo įrašomi audio įrašymo priemone ir vėliau transkribuojami į MS Word dokumentą tekstu.

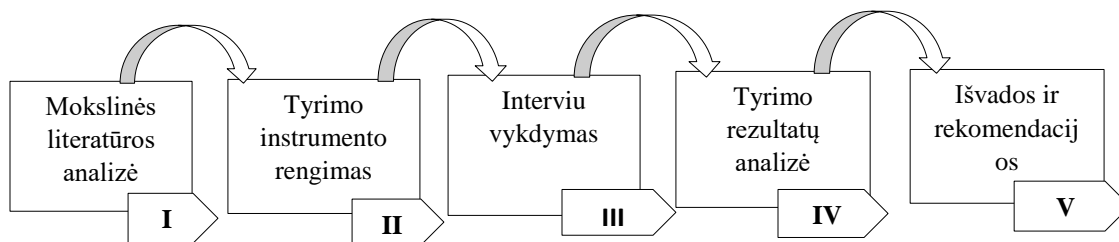
Duomenų analizės metodas. Gautų duomenų analizė ir apibendrinimas atlikta, taikant kokybinio turinio (content) analizės metodą, kurio pamatas yra konceptualių nuostatų, asmeninių respondentų teorijų, patyrimo, esminių požiūrių išskyrimas į tam tikras dideles grupes (kategorijas), šias skirstant į subkategorijas ir kaip pavyzdį pateikiant autentiško pasisakymo, reprezentuojančio subkategoriją, citatą. Turinio analizės metode vienetu laikomas ne žodis, dažnai - ir ne frazė, o pasisakymas, kuriame respondento nuomonė yra iliustratyvi, pateikia pakankamai informacijos apie respondento konceptualias nuostatas, asmeninę patirtį ir požiūrius (Kardelis, 2005).

Informantų charakteristika. Tyrimui pasirinktos penkios pradinių klasių mokytojos, dirbančios X, Y, Z mokyklose. Informantų buvo ieškoma rekomendacijų keliu, taikant „sniego gniūžtės“ metodą. Informantų charakteristiką iliustruoja 1 lentelė.

1 lentelė. Informantų charakteristika

Informanto kodas	Ugdymo įstaigos statusas	Pedagoginio darbo patirtis	IKT technologijų taikymo patirtis	Klasė
I1	Pagrindinė mokykla	21	10	2 klasės mokytoja
I2	Pagrindinė mokykla	42	10	2 klasės mokytoja
I3	Pagrindinė mokykla	33	20	3 klasės mokytoja
I4	Gimnazija	32	23	4 klasės mokytoja
I5	Gimnazija	36	15	4 klasės mokytoja

Tyrimo eiga. Apibendrinant visus tyrimo organizavimo metu atliktus veiksmus, tyrimą galima skirstyti į keletą pagrindinių etapų (žr. 8 pav.)

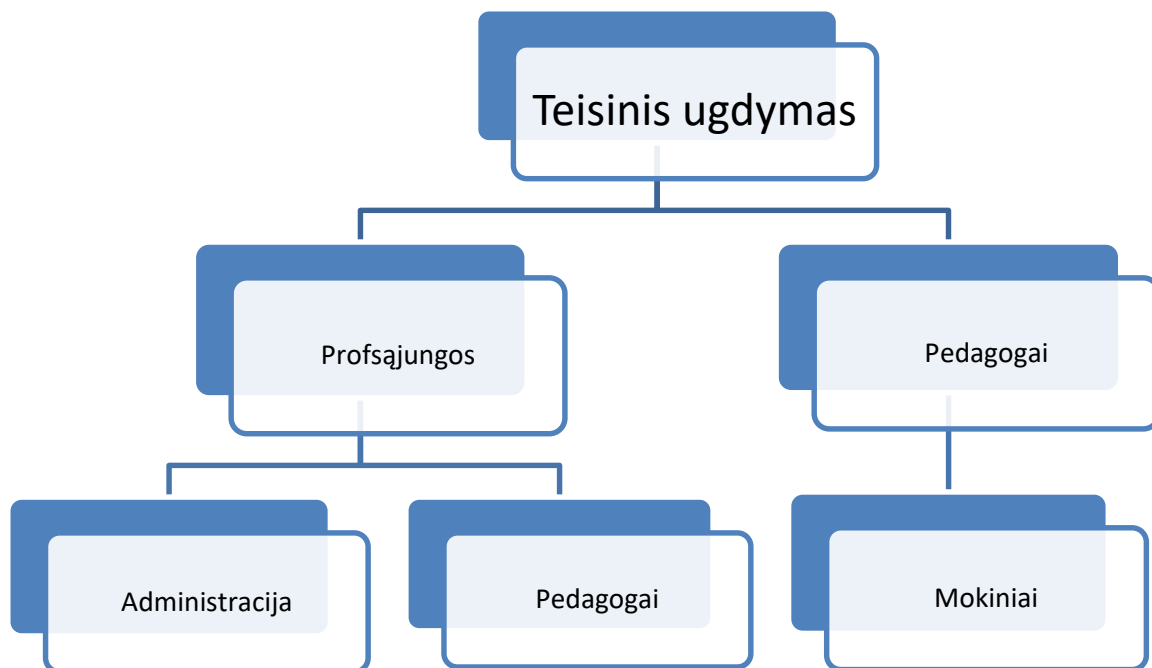

8 pav. Tyrimo organizavimo etapai

Pirmame etape buvo atlikta mokslinės literatūros analizė, kurios pagrindu buvo rengiamas tyrimo instrumentas (antrame etape) ir numatoma būsimo tyrimo metodika. Trečiajame etape įgyvendinamas numatytas tyrimas, renkami interviu ir transkribuojamas tekstas. Ketvirtasis etapas skirtas gautų duomenų analizei ir interpretavimui, remiantis pirmajame etape padarytomis teorinėmis įžvalgomis. Paskutinis, penktasis, etapas, apima tyrimo rezultatų apibendrinimą, išvadų ir rekomendacijų teikimą.

2.2. Tyrimo rezultatų analizė

Šiame darbe buvo aktualu atskleisti pradinių klasių mokytojų patirtį įgyvendinti teisinį švietimą pradiniam ugdyme panaudojant IKT, Analizuojant tyrimo duomenis, išryškėjo pedagogų turima teisinio ugdymo mokykloje samprata (9 pav.).

9 pav. Teisinių žinių sklaida mokykloje

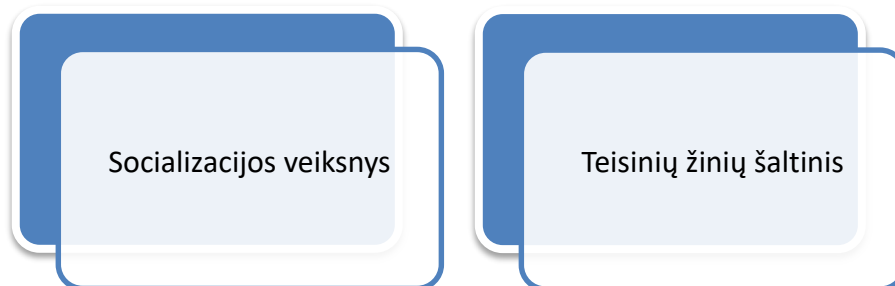
Pradinių klasių mokytojai teisinį ugdymą sieja su teisinėmis žiniomis, kurios suteikiamos mokiniams ir su administracijos teisinių žinių plėtojimu:

„ Esant reikalui kreipiasi į Vilniaus profsąjungos teisininkus, kurie yra atsakingi už visos profsąjungos teisinius reikalus. Profsąjunga tikrai <...> iškilo daug klausimų: , dėl darbo mokėjimo sistemos, dėl nuotolinio darbo, tai visą laiką direktorė kreipiasi į profsąjungą ir tiesiog konsultuojasi, randa bendrus sutarimus.“ (15)

„ <...> administracija turėtų daugiau tobulintis teisinėje srityje, daugiau lankyti įvairių seminarų, kad įgautų teisinių žinių, <...> vadovai neparuošti ir jiems trūksta tų teisinių žinių.“ (15)

„ Manau, kad tai yra ir mokytojo ir mokyklos administracijos <...> pareiga, susitelkti ir organizuoti teisinį ugdymą.“ (13)

Tyrimo duomenų analizė atskleidė informantų požiūrį į **teisinio ugdymo svarbą** (2 priedas, 2 lentelė). Išskirtos dvi subkategorijos, išryškinančios teisinio ugdymo pradinėje mokykloje svarbą: socializacijos veiksnys ir teisinių žinių šaltinis (10 pav.).

10 pav. Teisinio ugdymo svarbos aspektai

Informantai teisinį ugdymą laiko labai svarbiu ir ir privalomu nuo vaikystės

„iš mažens tuos klausimus reikia akcentuoti.“(I2);

„<...> jo elgesys, požiūris, vertybės, atsakomybė už savo veiksmus turi būti ugdomi nuo vaikystės<...>“ (I4).

Teisinio ugdymo svarba pagrindžiama **asmens socializacijos** galimybių plėtojimu. Pasak informantų, teisinis ugdymas yra vertybė, nes, ugdomas atsakomybės jausmas, mokoma priimtinių elgesio normų:

„padeda asmenybei prisitaikyti prie gyvenimo visuomenėje, suteikiama vertybių sistema kuria reikia vadovautis“ (I1),

„<..>mokykloje mokiniai ugdomi visapusiškai<..>, kad jie panaudotų savo, kaip sakyti ateičiai, kad jie gyvenime panaudotų jas kažkur, tęsdami kitus mokslus“ (I5).

Informantai teisinį ugdymą traktuoja, kaip vertybę, kaip sąlygą, siekiant ugdyti sąmoningus ir pilietiškus visuomenės narius:

„Reiškia šitie visi dalykai mus moko būti pilietiškais savo šalies žmonėmis, užtai, kad iš mažens tuos klausimus reikia akcentuoti“ (I2);

„<..>norint išugdyti sąmoningus piliečius, kurie suprastų savo teises ir pareigas, gebėtų konstruktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime.(I3).

Šiuo požiūriu informantų atsakymai patvirtina darbe akcentuotą mintį, kad teisinio ugdymo tikslas ugdyti valinį asmens pasiryžimą elgtis teisėtai, kad teisinis ugdymas yra suvokiamas, kaip vertybių, nuostatų ir gebėjimų ugdymas. Informantų požiūris sutapo su R. Kreivėnienės (2013), pozicija jog teisinio ugdymo dėka mokinys gali save visapusiškai išreikšti kaip pilietis ne tik gindamas savo teises, tačiau gebėdamas suprasti ir gerbti įstatymus.

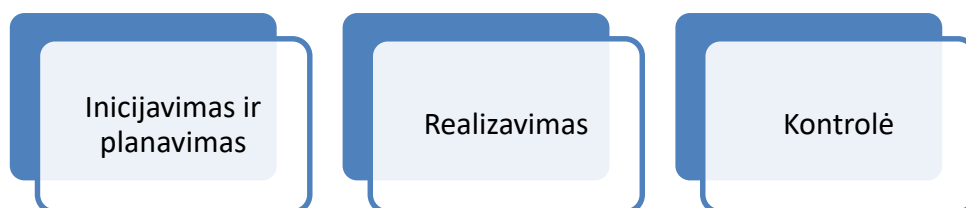
Teisinio ugdymo svarba pradinėje mokykloje taip pat pagrindžiama teigiant, kad tai yra gyvenime reikalingų **teisinių žinių šaltinis**:

„Kad jie jau išeitų iš mokyklos turėdami tvirtą teisinių žinių pagrindą, žinotų darbo kodekso įstatymus, švietimo įstatymus ir visus kitus reikalingus įstatymus darbui ir mokslui“.(15).

„Ir kiekvienas aišku vaikas turi žinoti, kaip elgtis ir kaip reikės atsakyti pažeidus tam tikras elgesio normas. Mokiniai turi žinoti aišku ir pavojus kurie tyko internete, ir kylančias grėsmes visuomenėje, ir kaip išvengti tų grėsmių ir tai labai svarbu šiuolaikiniam ugdyme“ (11).

Pradinių klasių mokytojų patirčių analizė atskleidė teisinio ugdymo organizavimo procesą mokykloje (3 Priedas, 3 lentelė).

Tyrimu atskleista, kad teisinio ugdymo organizavimo procesas siejamas su tam tikrų bendruomenės narių atsakomybėmis. Išskirtos trys kategorijos, kurios nusako teisinio ugdymo mokykloje organizavimo procesą: **inicijavimas ir planavimas, realizavimas ir kontrolė** (11 pav.)

11 pav. Teisinio ugdymo organizavimo etapai mokykloje

Kiekvieną šių kategorijų paaiškina išskirtos subkategorijos. Inicijavimo ir planavimo etape išryškėjo *mokyklos administracijos* ir visos *bendruomenės* vaidmuo, realizavimo etape – individualus *mokytojo* ir bendruomenės, o kontrolės etape – tik *administracijos* vaidmuo (12 pav.)

12 pav. Teisinio ugdymo organizavimas mokykloje

Informantų teigimu, svarbiausias vaidmuo organizuojant teisinį ugdymą inicijavimo ir planavimo etape tenka administracijai, nes:

„Mokyklos administracija yra atsakinga už tai, kad teisinis ugdymas būtų įtrauktas į mokyklos ugdymo planus, tad jau juos rengiant aktyviai įsitraukia.“ (I4)

„<...> jie daugiau susitelkę ties planavimu, planų rašymu ir darbo organizavimu, (I5)

„<...> .užtikrina mokyklos administracija numatydamą gaires mokyklos ugdymo planuose“.(I3)

Ne mažiau svarbus vaidmuo planavimo ir inicijavimo etape tenka mokyklos bendruomenei:

„pirmiausiai sudarant ugdymo planus naujiems mokslo metams aptariamos visos svarbiausios temos, visoms amžiaus grupėms. Šitame pasitarime dalyvauja mokyklos administracija, socialinis darbuotojas, psichologas, klasių vadovai, mokinių taryba, tėvų atstovai. Ir jie visi aptaria kokios problemos gali kilti vadovaujantis mūsų mokyklos taisyklėmis, ugdymo planu naujiems mokslo metams.“ (I2)

„...mokytojo ir mokyklos administracijos ir tėvų pareiga <...> Apsvarstyti veiklas, derinti ugdymo planus“.(I3)

Tuo tarpu realizavimo etape didžiausias vaidmuo tenka mokytojui, kai kalba eina apie teisinio ugdymo integravimą į dalykus:

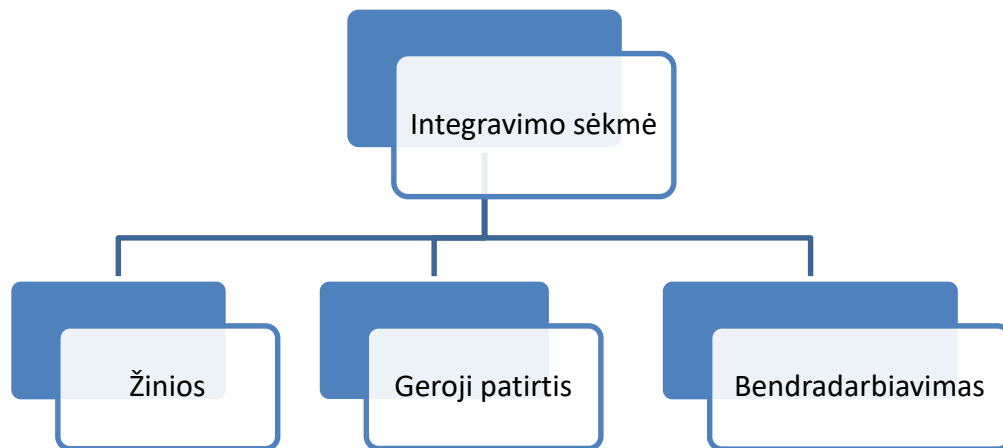
„...į mokomuosius dalykus tai tiesiog peržvelgęs ugdymo planą kiekvienas mokytojas, pagal atskiras temas ir atskirus dalykus įsitraukia į savo planą ir tiesiog tas kas tiks antrokiui, niekada netiks didžiajam, bet į mokomuosius dalykus paprasčiausiai į visus galima įtraukti“ (12)

„...tai pačio pedagogo reikalas, atsižvelgdamas į ugdymo planą, jis nusprendžia kada ir kaip integruos teisinį ugdymą į savo pamokas. Ties kokia tema tinka šių dienų aktualijos ir svarbiausi klausimai, atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnį“ (13)

Informantai teigia, kad mokyklos administracijos vaidmuo teisiniame ugdyme yra daugiau planavimas, gairių numatymas, įsitraukimas į mokyklos ugdymo planų rengimą.

Kaip ir buvo teigiama teorinėje dalyje, tyrimo metu pasitvirtino, jog tolimesnis teisinio ugdymo realizavimas yra paties mokytojo kompetencija. Įtraukti, integruoti teisinį šveitimą į pradinį ugdymą tampa mokytojo atsakomybė (4 priedas, 4 lentelė).

Tyrimo duomenų pagrindu išskirta kategorija – Integravimo sėkmė. Sėkmingo integravimo kategoriją paaiškina šios subkategorijos, kurias galima vertinti kaip veiksnius: teisinės **žinios**, turima pedagogų **geroji patirtis**, ir **bendradarbiavimas** (13 pav.).

13 pav. Sėkmingos teisinio ugdymo integracijos veiksniai

Tad sėkmingas integravimas pasak informantų priklauso mokytojo atsakomybei, nuo jo turimų žinių, gerosios patirties ir bendradarbiavimo:

- *jau rengiant metinius ugdymo planus tenka atsakomybė, kad teisinis ugdymas būtų integruotas. Bet labiausiai manau atsakingas yra pats klasės mokytojas.*(14)

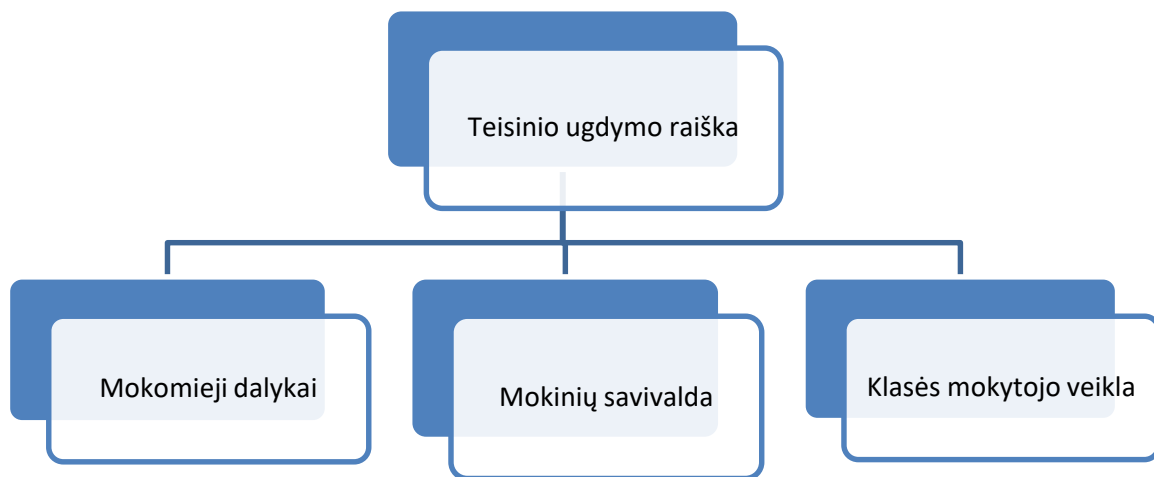
- tai yra kiekvieno pedagogo reikalas ir jo profesinis pasirengimas, kaip vykdyti teisinį ugdymą. Jeigu jis bus pasirengęs, turės gerą pasirengimą ir kompetenciją integruoti tą teisinį ugdymą.(I3)

- konsultuojamės su kolegomis, tariamės, sprendžiame, turime galimybę stabėti atviras pamokas ir semtis patirties.(I3)

- <...> savo gerą patirtimi <...>, dalijasi visi klasių vadovai tarpusavyje arba paralelinių klasių vadovai. Tiesiog su kokiais sunkumais būna jau susidūrę ir kokių sunkumų galima išvengti, diskutuojame vienais ar kitais teisiniais klausimais.(I5)

- <...>, jo profesinis pasirengimas, kaip vykdyti teisinį ugdymą. Jeigu jis bus pasirengęs, turės gerą pasirengimą ir kompetenciją integruoti tą teisinį ugdymą į mokomuosius dalykus.(II)

Remiantis mokytojų patirtimi, atskleistos teisinio ugdymo raiškos mokykloje sritys (žr. 5 priedas, 5 lentelė). : **integravimas į mokomuosius dalykus, mokinių savivaldos veikla, bei klasės mokytojo veikla** (14 pav.).

14 pav. Teisinio ugdymo raiška mokykloje

Pasak informantų, teisinis ugdymas mokykloje dažniausiai vyksta integruojant tam tikrus aspektus į mokomuosius dalykus:

„ mokytojos galimybės yra pakankamai didelės ir iš tikrųjų integruoju į įvairių dalykų pamokas ir į lietuvių ir pasaulio pažinimo ir kūno kultūros pamokose.“ (I1)

„ Jau nuo pirmos klasės mokiniams suteikiu pirmųjų teisinių žinių: pasaulio pažinimo, lietuvių kalbos ir kt. pamokose.“ (I3)

„<...> tą visą teisinį dėstymą galiu integruoti į pasaulio pažinimą, per gimtosios kalbos pamokas, taip pat dailės, technologijų pamokas < ...>“. (I5)

Teisinio ugdymo apraiškas informantai sieja su mokyklose veikiančia mokinių savivalda:

„Sekantis dalykas su kuo vaikai susipažįsta mokslo metų pradžioje tai yra mokyklos taisyklės, mokinių taisyklės. Mokinių taisykles sukūrė mokinių taryba<...>.“(I3)

„<...> klasės savivaldą, mokyklos savivaldą, rengiame viktorinas.“ (I4)

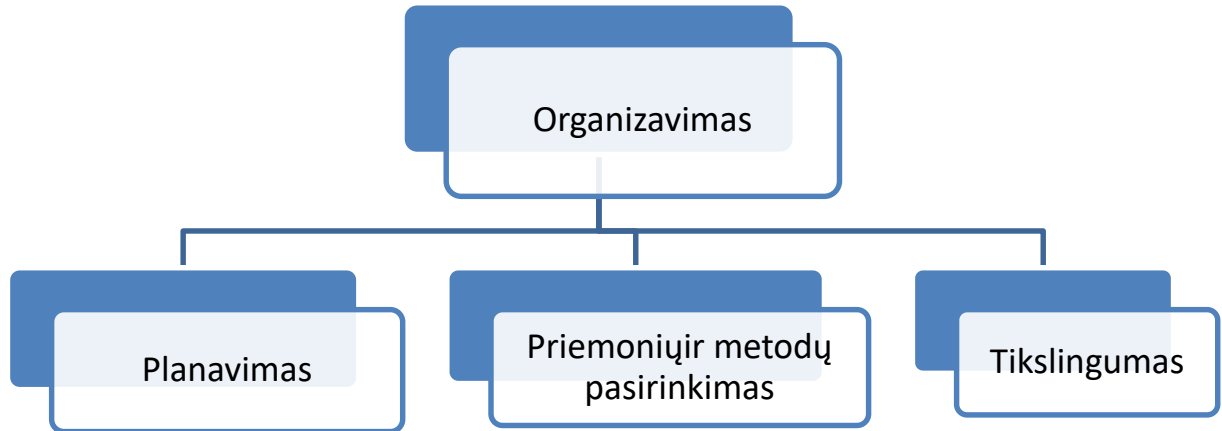
Informantai teigia, jog daug teisinio ugdymo apraiškų yra neformaliame ugdyme: teisinis ugdymas įgyvendinamas klasės valandėlių, įvairių renginių, konkursų, projektų, Valstybinių švenčių metu:

„Tačiau teisinis ugdymas labiausiai matomas ne tik pamokose, bet ir konkursuose, viktorinose ir kituose po pamokiniuose renginiuose, klasės valandėlių metu.“ (I3)

„ Pas mane klasės valandėlės daugiausiai yra teisinėms žinioms, ten vaikų elgesys, vaikų elgesio taisyklės, įvairūs vaiko apsaugos įstatymai.“ (I5)

„ Po pamokinių renginių metu,, Valstybinių švenčių minėjimuose, koncertuose, konkursuose.“ (I5)

Tyrimas taip pat atskleidė svarbiausius teisinio ugdymo organizavimo veiksnius (žr. 12 priedas, 8 lentelė). Išryškėjo **Organizavimo** kategorija ir ją paaiškinančios trys subkategorijos (žr. 15 pav.), tokios kaip teisinio ugdymo organizavimo **planavimas**, jam pasiekti reikalingas mokymo metodų, priemonių **pasirinkimas**, bei taikymo **tikslingumas**.

15 pav. Teisinio ugdymo organizavimo mokykloje svarbiausi aspektai

Informantų teigimu, teisinis ugdymas yra planinga veikla, prasidedanti rengiant ilgalaikius planus ir planuojant kiekvienos dienos pamokas. Kalbant apie teisinio ugdymo planavimą informantai teigia, kad jie rengiasi teisinio švietimo integravimui į ugdymo procesą jau ilgalaikio planavimo metu:

„ Pirmiausiai planuoju rašydama ilgalaikius planus, o paskui ruošiuosi savaitei, tai pagal temą numatau, pasiruošiu, ieškau medžiagos, darau skaidres, kartais sukuriu tokius filmukus.“ (I5).

Taip pat teisinio švietimo aspektai įtraukiami į dėstomus dalykus atsižvelgiant į pamokos temą, tikslą ir uždavinius.

„ Atsižvelgdama į ugdymo planą, pamokos temą, tikslą ir uždavinius.“ (I4)

„ Svarbiausia yra pamokos tikslas ir jam pasiekti keliami uždaviniai, atsižvelgus į juos integruoju teisinio ugdymo tematikas.“ (I4)

Interviu analizė atskleidė, kad perteikdami teises žinias pedagogai derina tradicinius metodus su šiuolaikiniais bei inovatyviais. Informantai teigia, jog stengdamiesi įtraukti mokinius jie perteikę teises žinias organizuoja diskusijas, grupinį darbą, taiko aktyvaus mokymosi metodus:

„<...>dažniausiai teises žinias perteikiu, pati pristatau per pokalbį, toliau organizuoju diskusijas, kuriu įvairias situacijas, kurias sprendžiam. „Minčių lietus“, „Žemėlapiai“.“ (I5)

„ Dažniausiai taikau aktyvius mokymosi metodus (grupinis darbas, darbas porose, minčių lietus ir kt.). Derinu neskaitmenines priemones su skaitmeninėmis pamokos tikslui pasiekti, mokymosi uždaviniui įgyvendinti.“ (I3)

„ Stengiuosi derinti tradicinius mokymo metodus, su šiuolaikiniais, inovatyviais mokymo metodais. Patinka "Minčių lietus“, „Voratinklis“, „Diskusija“, demonstravimas, nebaigti sakiniai ir panašiai.“ (I4)

Atskleista, kad pedagogai tikslingai taiko inovatyvius mokymo metodus, skaitmenines priemones, stengdamiesi kuo aktyviau įtraukti mokinius į teisinio ugdymo procesą, jį pajvairinti, sudaryti sąlygas mokiniams aktyviai veikti ir geriau įsisavinti teisinės žinias:

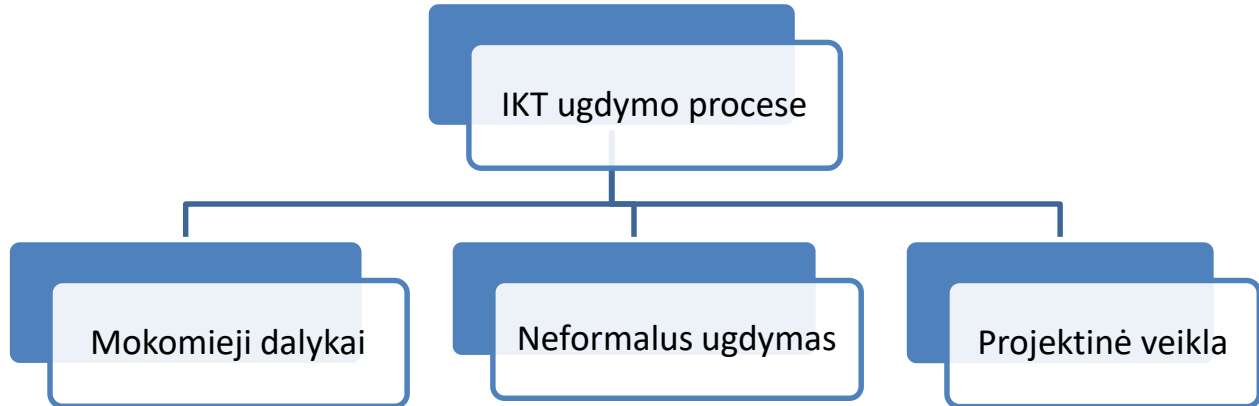
„ Tai skatina efektyviau dirbti ir didina mokinių motyvaciją, ugdo jų kūrybiškumą, sudaromos prielaidos savarankiškam mokymuisi.“ (I3)

„ Na tiesiog jos padeda pajvairinti mokymosi procesą, sudominti mokinius, padeda geriau įsiminti pateiktą informaciją, moko teorines taisykles žinias kurias suteikiame pritaikyti praktiškai.“ (I1)

„ Kad mokymosi procesas būtų įdomus ir dinamiškas, kad kuo daugiau į pamokos veiklą įtraukti savo mokinius, leisti jiems kuo daugiau daryti patiems. Lavinti vaikų kūrybiškumą, kritinį mąstymą, saviraišką.“ (I4)

Informatikos, informacinių technologijų ugdymo 2014–2020 metų strategijos gairėse (2015) teigiama, kad „Pradiniame ugdyme siekiama, kad mokiniai naudotų informacines kompiuterines technologijas mokydami įvairių dalykų, taikomi žaidybiniai interaktyvūs metodai, skatinama tiriamoji veikla ir kūrybiškumas“. Šiuo tyrimu atskleista, taikomų IKT priemonių raiška ugdymo procese (žr. 9 priedas, 9 lentelė).

Remiantis informantų patirtimi atskleista, kad IKT priemonės integruojamos į mokomuosius dalykus, taikomos neformalaus ugdymo organizavime ir naudojamos projektinėje veikloje (žr. 16 pav.).

16 pav. IKT taikymas pradiniam ugdyme

Šie rezultatai atliepia Gudonienės (2011) tyrimo išvadą, kad IKT suteikia ypač daug galimybių kasdieni mokinių veiklai plėtoti, naudotis rašto, žodžio, vaizdo, kaip bendravimo priemonių, teikiamais pranašumais savarankiškumui ugdyti, nuolatinei žinių paieškai ir informacijos apdorojimui, kasdienės veiklos planavimui ir nuolatiniam asmenybės tobulėjimui (Gudonienė, 2011).

Atlikus tyrimo duomenų analizę paaiškėjo, jog informantai dažniausiai IKT technologijas taiko mokomuosiuose dalykuose, jie teigia, kad:

„<...> per visus dalykus praeina informacinės technologijos <...>, lietuvių kalboje, <...> kuria pateiktis <...>, kuria smulkius filmukus. <...> pasaulio pažinimui <...>, susieško kūno kultūros programos <...>.“ (I2)

„ IKT taikau daugumai dalykų tiek lietuvių kalbai, tiek pasaulio pažinimui, tiek matematikai, dailei ir technologijoms, muzikos pamokoms.“ (I5)

Organizuojant neformalų ugdymą, po pamokinę veiklą pasak informantų vyksta dalyvaujant programose, vedamuose būreliuose IKT technologijos taip pat yra taikomos:

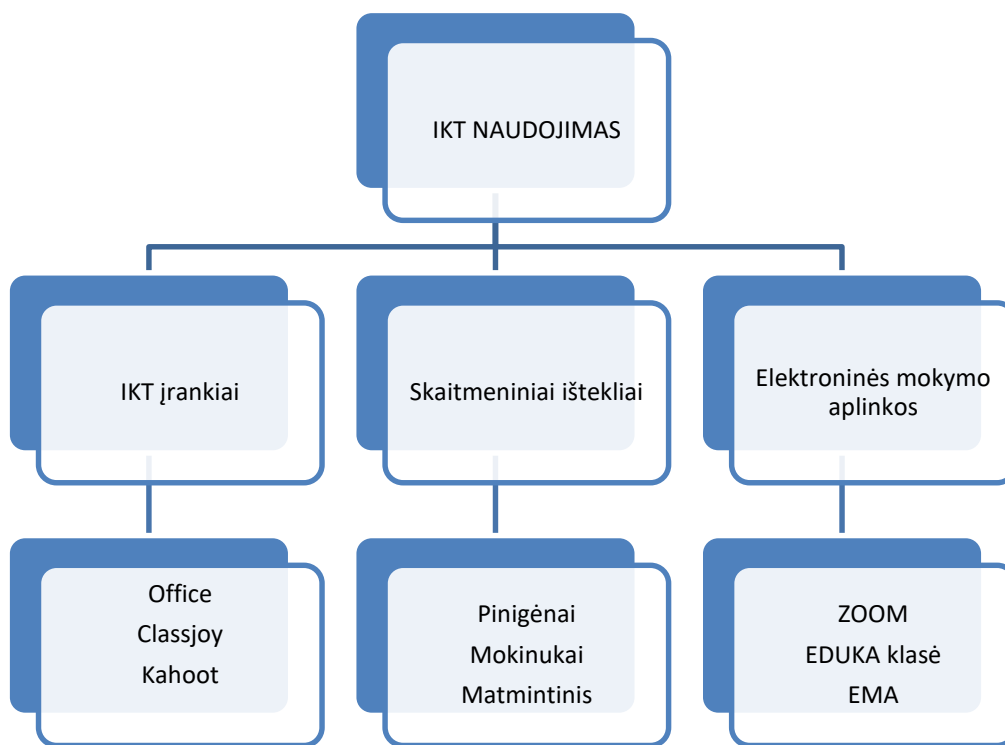
„Mūsų mokykloje visi mokytojai taiko IKT tiek pamokinėje, tiek po pamokinėje veikloje.“ (I4)

Mokiniai skatinami naudotis kompiuterio teikiamomis galimybėmis pamokų ir nepamokinėje veikloje. Mokykloje veikia IT būrelis „Išmanusis pradinukas“. (I3)

„ <...> yra mokyklos tinklalapis, mes rašom straipsnius į mokyklos tinklalapį ir talpinam nuotraukas.“ (I2)

„Reiškia tas visas projektas ar vienas ar kitas <...>labai mergaitėms patiko, kai jos buvo optikoj, jos sukūrė penkių minučių filmą po to. (I5)

Kaip buvo aptarta teorinėje dalyje, atlikus tyrimo analizę pasitvirtino jog informantai mokymui naudoja įvairios kompiuterinės priemonės (žr. 10 priedas, 10 lentelė). Išryškėjo viena kategorija **Raiška** ir ją atliepiančios trys subkategorijos, tai: **IKT įrankiai**, **skaitmeniniai ištekliai**, bei **elektroninės mokymosi aplinkos** (žr. 17 pav.).

17 pav. Naudojamų pradiniam ugdyme IKT priemonių apžvalga

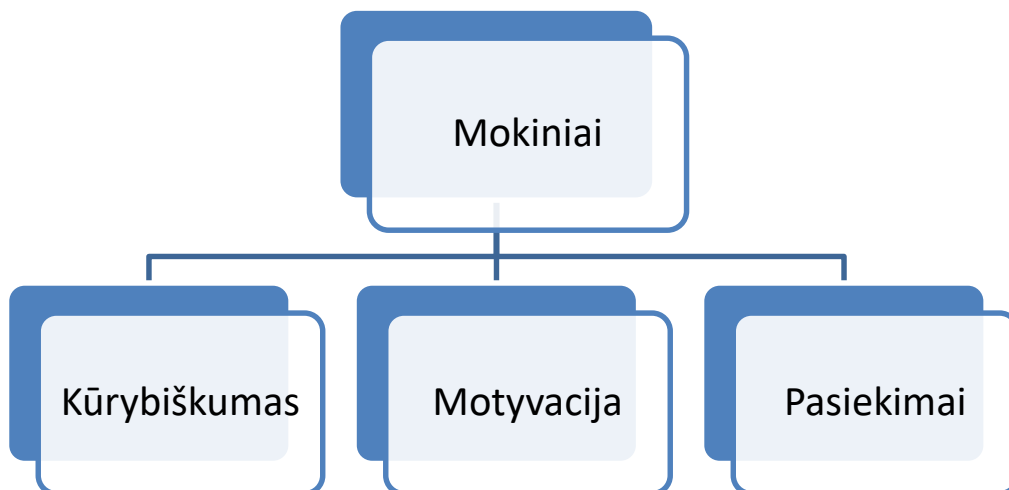
Analizuojant dažniausiai pasirenkamas IKT priemones, paaiškėjo, kad informantai dažniausiai naudojami interneto paslaugomis (programėlėmis, užduotimis, mokomąja medžiaga, gana populiarūs mokomieji žaidimai, demonstravimo programos, pratybų ir kontrolės programos:

„ Taikau ir ZOOM, ir Classroom taikau, tenai sukuriu testus vaikams teisinių žinių ir jie ten atsako. Paskui Youtube taikau, ten mes žiūrime įvairių video medžiagą, <...>. Dar taikom Office visus įrankius naudojame: Word, Excel, PowerPoint programą.“ (I5)

„ <...> PowerPoint programą, kuri padeda man kurti pateiktis ir pamokos tada jau būna įdomesnės, nes sukuriu pateiktis vaikams , na naudoju Kahoot, kuri leidžia organizuoti apklausas ir viktorinas, vaikams irgi labai patinka. Na Croosworld, kur galima sudaryti įvairius kryžiažodžius, ir būtent galima naudoti ClassJoy tai irgi įrankis, kuris padeda gerinti mokinių elgesį.“ (I1)

„ <...> naudoju įvairius įrankius: kompiuterines programas Paint, Word ir kitas,, skaitmeninius išteklius „Pinigėnai“, „Mokinukai.lt“, „Matmintinis“ ir kitas, elektronines mokymosi aplinkas EMA, eduka KLASĖ <...>.“ (I2)

Informantų pasisakymai išryškino dar vieną temą IKT taikymo ugdymo procese poveikis. Tyrimo duomenų pagrindu išskirtos dvi kategorijos tai **poveikis mokiniams** ir **poveikis mokytojui** . IKT integravimo poveikį mokiniams paaiškina šios subkategorijos, kurias galima vertinti kaip įtakojančius veiksnius: skatinama *mokymosi motyvacija*, *gerinami pasiekimai*, ugdomas vaikų *kūrybiškumas*, bei pedagogų *bendradarbiavimas*, ugdymo *turinio formavimas*, ruošiamas *mokymo medžiaga* (žr. 18 pav.).

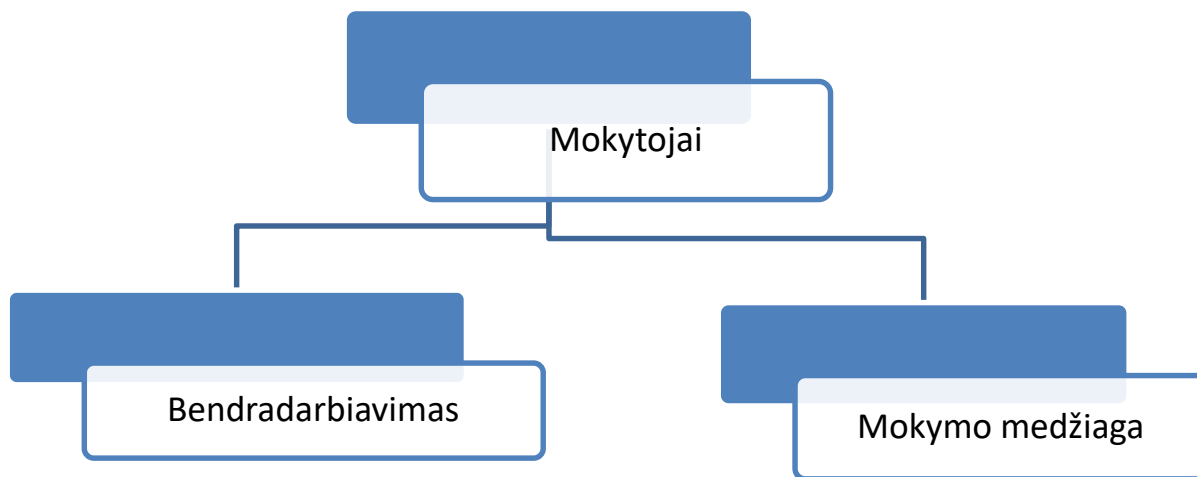
18 pav. IKT integravimą lemiantys veiksniai

Informantų teigimu, svarbiausias vaidmuo integruojant IKT pradiniam ugdyme gaunama visapusiška nauda mokinių kūrybiškumui, mokymosi motyvacijai, bei įgūdžiams formuoti:

„ Šių priemonių taikymas skatina mokymosi motyvaciją, ugdo kritinį mąstymą, komunikacinius įgūdžius, skatina kūrybiškumą, aktyvumą, pagerina pamokos kokybę, vaikams įdomu. „ (11)

„ Mokantis virtualioje mokymosi aplinkoje formuojami mokinių įgūdžiai ir gebėjimai, pasiekiami geresnių ugdymosi rezultatų.“ (12)

IKT taikymo naudą pedagogams praplečia šios subkategorijos: skatinamas **bendradarbiavimas su kolegomis** ir didinamas pateikiamo **ugdymo turinio patrauklumas** (žr. 19 pav.).

19 pav. IKT taikymo nauda pedagogams

„ <...>naudinga tai, kad mes patys kuriame tas priemones, kadangi nėra daug literatūros, tai mes patys kuriame skaitmenines priemones ir galime mes dalintis jas sukūrę su kolegomis. Taip pat naudotis ir kolegų sukurtomis priemonėmis.“ (15)

„ <...> suteikiama galimybė dalyvauti vaizdiškesniame, informatyvesniame, dinamiškesniame ugdyme. <...> kad pamokos būtų įdomesnės, dinamiškesnės. Kad galėčiau tinkamai paruošti ir perteikti mokymosi medžiagą susijusią su teisiniu ugdymu.“ (11)

„Dalinamės su kolegomis patirtimi, <...>svarbiausia bendravimas ir bendradarbiavimas tiek su kolegomis, tiek su savo klasės mokiniais.“ (14)

2.3. Tyrimo diskusija

Santykis su kitais tyrimais. Analizuojant tyrimo rezultatus, paaiškėjo, kad teisinis ugdymas yra labai svarbus mokinių gyvenime. Tai patvirtina ir kitų mokslininkų atlikti tyrimai : Ž. V. Jonynienės, A. Bartkutės ir T. Butvilo (2011, p. 205) atlikto tyrimo išvados, kuriose teigiama: „<...> jo (teisinio švietimo – aut. past.) metu gautos teisinės žinios, <...>, padeda ugdyti teigiamas moksleivių savybes, tokias kaip teisių gerbimas, pilietiškumas, teisinė sąmonė, tolerancija, atsakomybės jausmas ir kt.“. A. Pekausko ir G. Grigaliūnaitės (2008, p.109) teigimu, kiekvienas mokinys turi įgyti ir turėti teisės žinių ne tam, kad pademonstruotų teisinį išprusimą, o tam, kad „<...> jomis remdamasis tinkamai reguliuotų savo elgesį“, nes teisėtas elgesys ir yra vienas iš teisinio ugdymo tikslų.

Tačiau galimybė vykdyti savarankišką teisinį ugdymą(si) mokykloje sudaroma tik vyresnėse klasėse integruojant teises žinias į atskiras mokomąsias disciplinas (Prakapas, Žilinskienė, 2008). Tyrimo rezultatai patvirtina šių mokslininkų teiginius, kalbant ir apie pradinį ugdymą, kuriame nėra atskiros teisinio ugdymo disciplinos, todėl mokyklos ir mokytojo pareiga teisinį ugdymą integruoti į mokomuosius dalykus, klasių valandėlių metu, įvairių renginių, mokinių savivaldos metu. Šiuo atveju didžiausia atsakomybė už teisinio ugdymo integravimą tenka pradinių klasių pedagogui, kuris jau ruošdamas metinius planus turi apgalvoti, pamokų temas, tikslus, uždavinius, šių dienų aktualijas ir integruoti teisinio švietimo temas.

Apžvelgiant informantų interviu ir apibendrinus pateiktą informaciją, galima teigti, kad mokytojai teisinį ugdymą traktuoja, kaip vertybę, kaip privalomas žinias, atsakomybę ir priimtinas elgesio normas. Teisinio ugdymo dėka mokinys gali save visapusiškai išreikšti kaip pilietis ne tik gindamas savo teises, tačiau sugebėdamas suprasti ir gerbti įstatymus. Taip teigia ir edukologai Prakapas ir Juciuvienė (2012) „Teisinis ugdymas <...> svarbus ir aktualus savo paskirtimi, siekiant moksleivius ugdyti sąmoningus, suprantančius savo teises ir pareigas, gebančius kontekstualizuoti teises žinias, konstruktyviai dalyvauti nuolat kintančios visuomenės gyvenime. Akivaizdu, jog tinkamas teisinis ugdymas yra demokratinio auklėjimo pagrindas.“ Teisinis ugdymas turi būti organizuojamas jau pradinėje mokykloje, kurioje organizuojant ugdymo procesą, būtų ruošiami pilietiški, žmonės, pasiruošę gyventi visuomenėje.

Galimos tyrimo kryptys. Atliktu tyrimu buvo siekiama atskleisti pedagogų patirtį teisinio švietimo pradiniam ugdyme įgyvendinimą panaudojant IKT. Tyrimą galima plėtoti reikalingi išsamesni edukologiniai tyrimai IKT poveikio mokinių teisinio ugdymo rezultatams nustatyti. Taip pat svarbu atlikti kiekybinį tyrimą siekiant iširti pedagogų IKT kompetencijos reikšmę teisiniame ugdyme.

Atlikto tyrimo ribotumas. Tyrimui buvo pasirinktas X miesto pradinių klasių mokytojai iš X,Y, Z mokyklų, todėl tyrimas neatspindi kitų kaimų ir miestų situacijos. Kadangi tyrimas atliktas ne visos šalies mastu, tai pažymi tyrimo ribotumą, o kartu ir tyrimo tęstinumą. Norint nustatyti visos Lietuvos situaciją tiriamu klausimu, būtų naudinga atlikti panašius tyrimus ir kitų Lietuvos kaimų ir miestų mokyklose apklausiant pradinių klasių pedagogus. Kadangi buvo tirtas ir nagrinėtas konkretus atvejis, pradinių klasių mokytojai, kurie taiko IKT teisiniame ugdyme, tikslinga būtų tirti ir tokius mokytojus, kurie IKT teisiniame ugdyme netaiko taip būtų galima teoriją plėtoti toliau. Tyrėjos nedidelė tiriamojo darbo patirtis, bei išmanymo ir specialios tyrimui atlikti kompetencijos neturėjimas- dar vienas tyrimo ribotumą įtakojantys veiksnys, todėl pateiktus tyrimo duomenis, rekomenduojama vertinti, kaip tendencijas, kurios nepretenduoja į tyrimo generealizavimą tyrimo populiacijai.

IŠVADOS

Pradinėse klasėse teisinis ugdymas įgyvendinamas integruojant į kitus dalykus: dorinį ugdymą, kalbinį ugdymą, pasaulio pažinimą ir kūno kultūrą. Taip pat - per neformalųjį ugdymą: savivaldą, būrelius. Neformalusis ugdymas padeda vaikams sistemingai plėsti žinias, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybiškai spręsti problemas ir sėkmingai integruotis į visuomenę. Mokinių savivalda yra pilietinio aktyvumo skatinimo priemonė, nes mokiniai, tiesiogiai atstovaudami mokinių interesams ar dalyvaudami mokinių savivaldos institucijų veikloje, sprendžia aktualias problemas, taip prisidėdami prie savo pačių ir bendraamžių aplinkos gerinimo. Teisinio ugdymo procese svarbi mokytojo veikla: klasės valandėles, renginiai ir pan. Teigtina, kad teisinis ugdymas gali vykti ne tik mokykloje, bet ir už jos ribų.

Informacinės komunikacinės technologijos svarbios pradinų klasių mokinių ugdyme.. Kompiuterinės mokomosios programos garantuoja įvairių mokymo metodų taikymą, palengvina mokymo proceso individualizaciją bei diferenciaciją ir įgalina perteikti svarbias, pradinų klasių mokinių sunkiai įsisavinamas dalyko žinias. Kompiuterinės mokymo priemonės sudaro galimybę individualizuoti pradinų klasių mokinių mokymo(si) procesą, jį individualizuoti pagal kiekvieno mokinio poreikius ir gebėjimus. Informacinės komunikacinės technologijos leidžia pedagogui teikti kokybišką, dinamišką ir diferencijuotą ugdymą.

Empiriniu tyrimu nustatyta:

- Pradinų klasių mokytojai teisinio ugdymo raišką savo mokyklose vertina palankiai. Deja, pradiniame ugdyme atskiros teisės dalyko disciplinos nėra. Mokytojai pažymi, kad teisinis švietimas pradiniame ugdyme įgyvendinimas integruojant į kitus dalykus: dorinį ugdymą, kalbinį ugdymą, pasaulio pažinimą, kūno kultūrą. Taip pat per neformalųjį ugdymą: savivaldą, būrelius, klasės valandėlių metu.

- Pedagogai pripažįsta teisinio ugdymo svarbą, nes jo metu mokiniai įgyja teisinių žinių pagrindus. Asmens teisių ir pareigų valstybei suvokimas yra vienas iš svarbiausių pilietiškumo, pilietiškos visuomenės kriterijų. Suvokdamas savo teises ir pareigas valstybei pilietis gins demokratinis principus, gebės gyventi demokratiškoje visuomenėje. Visa tai galima pasiekti, kai valstybėje gyvena atsakingi, suprantantys savo teises ir pareigas visuomenės nariai. Teisinis ugdymas yra labai svarbus formuojant pilietišką asmenybę jau vaikystėje.

- Pradinių klasių mokinių mokymas vis persipynęs su žaidimu, jiems reikalinga veikla teikianti malonumą, atitinkanti jų poreikius, gebėjimus bei interesus. Todėl ugdant pradinių klasių mokinius, svarbu tinkamai pasirinkti tinkamus šio amžiaus mokiniams metodus ir mokymo priemones.. Pagrindinis mokytojo dėmesys turi būti IKT teikiamos galimybės. Informacinės komunikacinės technologijos leidžia pedagogui teikti, kokybišką, dinamišką ir diferencijuotą ugdymą.

- Teisiniame ugdymui skirtos medžiagos vadovėliuose yra nepakankamai, todėl mokytojas turi ruoštis papildomai ir teisinės literatūros ieškoti internete. Surastą medžiagą apdoroti, pritaikyti vaikų amžiui pamokos tikslui ir jam pasiekti keliamiems uždaviniams.

- Pagrindiniai sunkumai taikant IKT teisiniame ugdyme, tai įtempti ugdymo planai ir pamokos. Mokytojai negali dirbti su IKT tiek kiek norėtų. Taip pat IKT taikymo galimybes teisiniame ugdyme apsunkina apmokestintos mokomosios programos, kurios reikalauja papildomų finansinių lėšų. IKT naudojimo galimybes teisiniame ugdyme stabdo tam tikri sunkumai, su kuriais susiduria mokytojai, integruodami informacinės komunikacinės technologijas teisiniame ugdyme: ne visų vienodos technologinės galimybės, techniniai sunkumai.

REKOMENDACIJOS

Atliktos mokslinės literatūrinės analizės ir tyrimo rezultatų pagrindu siūloma:

Švietimo mokslo ir sporto ministerijai:

- *Inicijuoti mokyklos administracijos darbuotojų teisinių žinių tobulinimo seminarus, ugdant žinių perteikimo gebėjimą.*
- Rengti projektus skirtus mokyklų IKT priemonių aprūpinimui, sudarant galimybę dalyvauti visoms įstaigoms teikiančioms pradinį ugdymą.

Mokyklos administracijai:

-
- Tobulinti savo teises žinias, dalyvaujant teisinių žinių tobulinimo seminaruose.;
- Suteikti pedagogams galimybę kelti IKT kvalifikaciją, tobulinti teisinių žinių bagažą, dalyvaujant įvairiose veiklose.

Pedagogams:

- Į ugdymo procesą įtraukti inovatyvius ugdymo metodus, organizuojant ugdymo turinį, rengiant pamokų planus;
- Nuolat tobulėti IKT srityje, dalyvaujant IKT kompetencijos kėlimo užsiėmimuose;
- Integruoti teises žinias pradiniam ugdyme, pasitelkiant IKT teikiamas galimybes;
- Dalintis gerą patirtimi, atvirų pamokų stebėjimo, susirinkimų, posėdžių metu.

Sukurti teisinio ugdymo duomenų bazę, kur nuolatos būtų talpinamos skaitmeninės teisinio ugdymo priemonės (dokumentai, straipsniai, video filmai ir kt.) bei, kur pedagogai turėtų galimybę keisti informacija, dalintis gerą patirtimi.

Sukurti teisinio ugdymo duomenų bazę pradinį klasių mokiniams, kur būtų talpinama jiems aktuali įvairių pavidalų informacija, kur mokiniai turėtų galimybę diskutuoti, reikšti nuomonę, dalyvauti konkursuose (aktyvumas namuose).

Teisės edukologijos studentams, tyrėjams:

- Vykdyti tolimesnius tyrimus susiejant IKT vaidmenį su teisiu ugdymu.
- Atlikti kiekybinį tyrimą siekiant iširti pedagogų požiūrį į IKT svarbą teisiniame ugdyme.

LITERATŪRA

1. Aramavičiūtė. V. (2013) *Leonas Jovaiša: nuo pedagogikos edukologijos link*. Vilnius.
2. Aesaert, K., van Braak, J., van Nijlen, D. ir Vanderlinde, R. (2015). Primary school pupils' ICT competences: Extensive model and scale development. *Computers & Education*. 81, 326-344 [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. sausio 12] <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2014.10.021>
3. Ardens R. I. (1998). *Mokomės mokyti*. Vilnius: Margi raštai.
4. Arelienė J. (2015) *Moksleivių teisinių žinių plėtojimas: konkurso „Temidė“ atvejis*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius.
5. Antanavičiūtė J. (2010) *Teisinio švietimo bendrojo lavinimo mokykloje poreikio ir galimybių vertinimas*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius.
6. Barkauskaitė M. ir Mikalauskiene J. (2011). *Saugios aplinkos kūrimas bendrojo ugdymo mokykloje*. *Pedagogika*. 103, p. 30-37.
7. Brazdeikis V., Masaitis, M. (2011). *Kompiuterinės mokymo priemonės edukacinėse ir mokymosi aplinkose*. XV kompiuterininkų konferencijos mokslo darbai : Klaipėda, 2011 rugsėjo 22-24 d. / Lietuvos kompiuterininkų sąjunga. Vilnius, p. 33-34
8. Baležentis, A. (2008) *Inovatyviųjų mokymo formų ir metodų taikymo galimybės žmogiškųjų išteklių vadyboje*. *Viešoji politika ir administravimas*, 26, 97–104
9. Burneikienė N., Jarienė R., Jašinauskas L., Motiejūnienė E., Neseckienė I., Vingelienė S. ir Dudzinskiene R. (2010) *Inovatyviųjų mokymo metodų ir IKT taikymas*. II knyga. Metodinė priemonė pradinį klasių mokytojams ir specialiesiems pedagogams. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
10. Bitinas, B. (2013). *Rinktiniai edukologiniai raštai*. I, II, III tomai. Vilnius: Edukologija.
11. Communicative foreign language education: The Concept of individuality development in the dialogue of cultures, 2012.
12. Čedavičienė, D, Jonynienė, V, Kalesnikienė, Danguolė, & Kazlauskienė, A. (2005) *Pradinis ugdymas: Informacinių komunikacinių technologijų taikymas pradiniame ugdyme*. Vilnius: Švietimo plėtotės centras.
13. Čedavičienė, D., Daukšienė, D. O., Indrašienė, V., Jankūnas, T., Januškevičienė, R., Kunigėlienė, A., Riaukienė, J. (2012). *Inovatyviųjų mokymo metodų ir IKT diegimo pradiniame ugdyme organizavimo metodika*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
14. Dudzinskiene, R., Kalesnikienė, D. Paurienė, L., Žilinskiene, I. (2010). *Inovatyviųjų mokymo (-si) metodų ir IKT taikymas*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
15. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 29 d. nutarimo Nr. 1120 „Dėl Visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos patvirtinimo“ pakeitimo [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 12] < <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.349539> >
16. Dagienė V., Kurilovas E. (2008). *Informacinės technologijos švietime: patirtis ir analizė*. Monografija. Vilnius: Mokslo aidai.
17. Eggen, P., Kauchak, D. (2013). *Educational psychology: windows on classroom*. Boston: Pearson.

18. E. mokymosi metodai. (2013). [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2014_E_mokymo_metodai.pdf>
19. Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius.
20. Gage N. L. ir Berlines D. C. (1994). *Pedagoginė psichologija*. Vilnius: Alma litera.
21. Gintalas A. (2011) *Metodologijos ir metodo samprata*. Vilnius, 3(3), p. 983–996
22. Gudonienė, D., Rutkauskienė, D., Lauraitis, A. (2013). *Pažangių mokymosi technologijų naudojimas ugdymo procese*. Informacijos mokslai, Nr. 66, p. 96–107.
23. Gulbinas R, Arkušauskaitė I. (2015), „Vaikų įtraukties į ugdymą galimybės panaudojant IKT: mokinių požiūris“ t. 41, Nr. 2, p. 100.
24. Geros mokyklos koncepcija. (2015) [interaktyvus] [žiūrėta 2019 sausio 14d.]. Prieiga per internetą; < https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Geros_mokyklos_koncepcija.pdf >
25. Glebuviene V. S., Kerulienė I. (2010). *Vaiko teisės ir jų apsauga šeimoje bei ugdymo įstaigoje*. [interaktyvus] [žiūrėta 2019 spalio 14d.]. Prieiga per internetą; <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/bendri-straipsniai/vaiko-teises-ir-ju-apsauga-seimoje-bei-ugdymo-istaigoje/4210>
26. Indrašienė, V., Merfeldaitė, O. (2011). *Inovacijoms palankios mokyklos aplinkos kūrimo prielaidos Utenos savivaldybėje*. Pedagogika. Mokslo darbai, t. 102: 74 –81.
27. Inovatyvių mokymo metodų ir IKT taikymas.(2010) II knyga. *Metodinė priemonė pradinį klasių mokytojams ir specialiesiems pedagogams*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras
28. Informatikos, informacinių technologijų ugdymo kaitos 2014 – 2020 metų gairės (2014). [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 24 d.]. Prieiga per internetą: https://www.upc.smm.lt/ugdymas/dokumentai/svarstomi/it/Informatikos_ir_IT_ugdymo_nuo_2015_m._gaires_2012-10-04.pdf
29. Įsakymas dėl reikalavimų mokytojų kompiuterinio raštingumo programoms patvirtinimo (2007). [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 12 d.]. Prieiga per internetą: < <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E25DB708E9BE> >
30. Jovaiša L. (2003) *Hodegetika*. Vilnius: Agora.
31. Jucevičienė P., Lepaitė D. (2000). *Kompetencijos sampratos erdvė*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: < <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB0001:J.04~2000~1367166612843/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> >
32. Juciuvienė D. (2011) *Teisinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje: programų ir turinio kaita*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius.
33. Jonynienė V. (2009) *Apie vertinimo fiksavimą*. Žvirblių takas. Nr. 3, p. 2-10.
34. Kasatkina N. (2005). *Biografinio metodo taikymo patirtis*. Filosofija. Sociologija, 2, p. 33–39.
35. Kondratavičienė, R. (2009). *Būsimų pedagogų nuomonė apie informacinių technologijų taikymą pradiniam ugdyme*. Socialinių mokslų tyrimai: Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose, 2013–2014, 10(6), 66–73.

36. Kondratavičienė R. (2019) *Pradinių klasių mokinių vertybių ugdymas naudojant informacines komunikacines technologijas* // *Pedagogika*, t. 133, Nr. 1, p. 202–216
37. Kairienė B., Dzindzaliėtienė G. (2009) *Teisinis švietimas – vaiko teisių įgyvendinimo prielaidai* // *Socialinis ugdymas*. – Vilnius, 9 (20), p. 55–68.
38. Kalesnikienė, D. (2013). *Teacher's role in applying ICT in primary school*. *Journal of International Scientific Publications: Educational Alternatives : Peer-reviewed Open Access Journal*, 11(1), 76–87.
39. Kardelis K. (2005) *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus.
40. Kaip organizuojams neformalusis mokinių švietimas, 2015 m. vasario 4 d. Nr. VA-P-50-3-1, Valstybinio audito ataskaita.
41. Kazlauskienė, A., Petkus, A., Petkuvienė, R., Šlapkauskas, V. (2015). *Teisės sociologija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
42. Kelly A.V. (2009). *The Curriculum: Theory and practice*. Great Britain: Sage.
43. Kraujutaitytė, L. (2003). *Vertinimas nuolatinio institucinio mokymo(-si) procese*. Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos, 6, 213–214.
44. Kreivėnienė R. (2013) *Teisinis ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
45. Krisčiūnaitė A. (2018) *Formalusis mokinių vertinimas neformaliajame muzikiniame vaikų švietime: mokinių, mokytojų ir tėvų patirtys*. Mokslo daktaro disertacija. Šiauliai, p. 24–47.
46. Kvieskienė, G., Petronienė, O. (2007). *Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumas*. *Social Education / Socialinis Ugdymas*, 3 (14), 60–78
47. Labutė Ž., Žemaitaitytė I. (2015) *Informacinių komunikacinių technologijų pritaikymo galimybės socialinio ugdymo pamokose*. *Socialinių mokslų studijos*. Vilnius, 7(2), p. 292–304.
48. Lietuvos bendrojo lavinimo programos ir bendrojo išsilavinimo standartai (2003) *Priešmokyklinis, pradinis ir pagrindinis ugdymas*. Vilnius.
49. Lamanuskas V. (2013). *Gamtamokslinio ugdymo aktualijos: pranešimų apžvalga*. Mokslinis metodinis centras.
50. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. Nr. ISAK-2015 [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.248840?jfwid=q8i88m58y> >
51. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 2011-03-31. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105> >
52. Leuprechtas P. Žmogaus teisės 1789 – 1989 m. // Švietimo apie žmogaus teises uždaviniai [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.] Prieiga per internetą: < <http://www.etib.lt/?s=leidiniai&item=14&lang=lt> >
53. Maceikienė D. (2013) *Vyresniųjų klasių mokinių teisinių žinių aktualizavimas neformalaus ugdymo procese*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
54. Maier, U., Wolf, N., Randler, C. (2016). Effects of a Computer-Assisted Formative Assessment Intervention Based on Multiple-tier Diagnostic Items and Different Feedback Types. *Computers & Education*, 95, 85–98.

55. Martišienė D., Muleravičienė R., (2010). *E-mokymo/si aplinkas formuojantys elementai*. Informacinių technologijų taikymas švietimo sistemoje. ISSN: 1822-7244. Kaunas: Kauno technikos kolegija. URL: <https://ojs.kauko.lt/index.php/ittss/article/download/164/158>
56. Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas (2007). [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: < http://www.srsc.lt/Mokytoju_kompetencijos.html >
57. Manteaw, S. O. (2008). Articles Legal Education in Africa: What Type of Lawyer Does Africa Need? Symposium, African Legal Education, [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 10d.]. Prieiga per internetą: < https://www.mcgeorge.edu/documents/publications/02_manteaw_mastermlr39.pdf >
58. Monkevičienė, O., Žemgulienė, A., Glebuviene, V. S., Stankevičienė, K., Montvilaitė, S., Mazolevskienė, A., Autukevičienė, B., Grigaliūnienė, R. (2012). *Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo turinio programų dermės tyrimo ataskaita*. Vilnius, p. 14-19
59. Motiejūnaitė I. (2008) *Mokinių požiūris į teisinį ugdymą bendrojo lavinimo mokykloje*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius.
60. Motiejūnienė, E. ir Žadeikaitė, L. (2009). *Kompetencijų ugdymas: iššūkiai ir galimybės*. Pedagogika, 95, 86–93.
61. Mercer, C. D., Mercer, A. R., Pullen, P. C. (2011). Teaching students with learning problems. Boston: Pearson.
62. Muijs, D., Reynolds, D. (2011). Effective teaching. Evidence and practice. Los Angeles, London: Sage.
63. Nacionalinė teisinių žinių olimpiada. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 22 d.] < http://teisekiekvienam.lt/?page_id=28 >
64. Nagrockaitė, Š. (2015). *Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos ugdymo turinio samprata: diskurso analizė*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
65. Nordrum, L., Evans, K., Gustafsson, M. (2013). Comparing Student Learning Experiences of In-Text Commentary and Rubric-Articulated Feedback: Strategies for Formative Assessment. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 38 (8), 919–940.
66. O'More M. and Minton S. J. Violence (2006) Reduction at Schools – how to make a difference: Making the school environment safe. Council of Europe. Strasbourg Cedex, p. 79–109. Prieiga per internetą: < http://www.coe.int/t/transversalprojects/children/pdf/ViolenceHandbook_en >
67. Paulionytė, J., Grabauskienė, V., Temgulienė, A., Schoroškienė, V., Makarskaitė Petkevičienė R. (2010). *IKT ir inovatyvių mokymo(si) metodų taikymo pradiniam ir specialiajame ugdyme pasiūla, taikymo praktika ir perspektyvos Lietuvoje ir užsienyje*. Teorinė studija. Vilnius.
68. Poteliūnienė S., Ustilaitė S., Sabaliauskas S, Česnavičienė J., Juškevičienė A. (2019) *Mokytojų patirtys įgyvendinant ugdymo turinį: mokytojas, kaip švietimo politikos dalyvis, mokyklos bendruomenės narys ir profesionalas* // Pedagogika. 133, p. 78-104
69. Stonienė Z. (2008) *Sociokultūrinės aplinkos vaidmuo mokinių savivaldai*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
70. Shute, V. J., Kim, Y. J. (2014). Formative and Stealth Assessment. Handbook of research on educational communications and technology, 311–321. Springer New York.

71. Švietimo plėtotės centras (2005). *Informacinių ir komunikacinių technologijų taikymo ugdymo procese galimybės*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/biblioteka/failai/knyga.pdf>>
72. Šlapkauskas V. (2004) *Teisės sociologijos pagrindai*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
73. Salienė, V. ir Toleikytė, N. (2014). *Laisvojo ugdymo humanistinės paradigmos idėjos kalbinio ir literatūrinio ugdymo paradigmų kontekste: lietuvių gimtosios kalbos ir literatūros bendrųjų programų (1994–2014) analizė*. Iš Ugdymo paradigmų iššūkiai didaktikai: kolektyvinė monografija. Vilnius: Edukologija, p. 108-150.
74. Tidikis R. (2003) *Socialinių mokslų tyrimo metodologija*. Vilnius.
75. Tichonova R., Schoroškienė V. (2013) *Pradinių klasių mokinių įsivertinimas : mokinių, jų tėvų ir mokytojų požiūris//* Pedagogika. 109, p. 127-133.
76. Tsai, F. H., Tsai, C. C., Lin, K. Y. (2015). The Evaluation of Different Gaming Modes and Feedback Types on Game-Based Formative Assessment in an Online Learning Environment. *Computers & Education*, 81, 259–269.
77. Prakapas R., Čepaitė V. (2011) *Kritinio mąstymo ugdymo galimybės teisinio ugdymo pamokose//*Socialinis darbas. Nr. 10 (2), p. 186.
78. Prakapas R., Motiejūnaitė I. (2009) *Teisinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje: mokinių požiūris//*Socialinis ugdymas. Nr. 9 (20). P. 15
79. Prakapas R., Žilinskienė R.(2008) *Teisinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje: pedagogų požiūris //* Socialinis darbas. – Vilnius. Nr. 7 (2), p. 51-57.
80. Pekauskas A. Grigaliūnaitė G.(2008) *Jaunesnio mokyklinio amžiaus mokinių teisinio ugdymo turinio bendrojo lavinimo mokykloje analizė//*Pedagogika. – Vilnius: VPU. Nr. 89, p. 107-114.
81. Pedagogika. *Teisinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 18 d.] < <http://www.moku.lt/teisinis-ugdymas-bendrojo-lavinimo-mokykloje/n>>
82. Petruškevičiūtė, A. (2015). *Galių persiskirstymas edukacinėje sąveikoje produktyviojo mokymosi sąlygomis: grindžiamoji teorija: Daktaro disertacija*. Vilnius: Edukologija.
83. Pivorienė, R. V. ir Sturlienė, N. (2005). *Mūsų klasė*. Knyga klasės auklėtojui. Vilnius: Tyto alba.
84. Pollard A. with Anderson J., Swaffield S., Swann M. etc. (2008). *Reflective Teaching*. 3rd Edition. Evidence-informed Professional Practice. London: Continuum International Publishing Group.
85. Rajeckas V., (1999). *Mokymo organizavimas*. Kaunas: Šviesa.
86. Rupšienė L. (2007) *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*. Vilnius, p 7-122.
87. Teresevičienė M., Gedvilienė G. (2001) *Pedagogo profesinio tobulėjimo galimybės: patirtis ir refleksija*. Pedagogika. Nr. 51. Kaunas: VDU.
88. Teresevičienė M., Gedvilienė G. (2003). *Mokymasis grupėse ir asmenybės kaita*. Monografija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
89. Vaišvila A. (2000) *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia.
90. Vilkonienė, M. (2007). *Bendrojo išsilavinimo kokybė: samprata, problematika, praktika*. Vilnius, p. 30-52.

91. Visockienė, O., Puskunigienė, A. (2012). *Pedagoginės veiklos tobulinimo tyrimas: Šiuolaikiniai mokymo/si metodai*. Kaunas: Technologija
92. Waring, M. ir Evans, C. (2016). *Understanding Pedagogy. Developing a critical approach*. London: Routledge.
93. Wiliam, D. (2014). *Formative Assessment and Contingency in the Regulation of Learning Processes*. Annual Meeting of American Educational Research Association, Philadelphia, PA
94. Wiliam, D. (2016). *The Secret of Effective Feedback*. *Educational Leadership*, 73 (7), 10–15.
95. Zaleskienė, I. (2014). *Pilietiškumo ugdymo(si) didaktikos raida švietimo reformos kontekste*. Iš R. Bruzgelevičienė (sud.), *Ugdymo paradigmos iššūkiai didaktikai: kolektyvinė monografija*. Vilnius: Edukologija, p. 284-308.
96. Žadeikaitė L., Zaleskienė I., (2016) *Ugdymo turinio kūrimas: teorinės įžvalgos ir praktinės ugdymo realizavimo prielaidos* // *Pedagogika*. 2016, t. 124, Nr. 4, p. 58–70
97. Žibėnienė, G., Indrašienė, V. (2017). *Šiuolaikinė didaktika* . Vilnius

SANTRAUKA

Zaveckė, I. (2020) *Teisinio švietimo pradiniam ugdyme įgyvendinimas: IKT panaudojimo galimybės*. Teisės edukologijos magistrantūros iššestinių studijų magistro darbas. Mokslinio darbo vadovė Prof. dr. Valdonė Indrašienė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

Daugelyje naujų valstybinių programų, bei strategijų, vieni svarbiausių užsibrėžtų tikslų – klestinti, demokratiška valstybė. Kiekvienos demokratinės, stiprios, bei pilietiškos valstybės garantas – aktyvūs, kompetentingi, išmanantys savo teises ir pareigas piliečiai. Todėl labai svarbus pradinio ugdymo organizavimas, kuriame integruojamas teisinis ugdymas.

Darbo tikslas: atskleisti teisinio švietimo pradiniam ugdyme įgyvendinimo taikant IKT galimybes. **Uždaviniai:** 1. Išanalizuoti teisinio švietimo pradiniam ugdyme situaciją. 2. Aptarti informacinių ir komunikacinių technologijų panaudojimo ypatumus pradiniam ugdyme. 3. Iširti pradinių klasių mokytojų patirtį organizuoti teisinį ugdymą pasitelkiant informacines komunikacines technologijas.

Metodai: mokslinių ir metodinių literatūros šaltinių magistrinio darbo tema analizavimas ir apibendrinimas. Pusiaus struktūruotas interviu. Gautų duomenų analizė ir apibendrinimas atlikta, taikant kokybinio turinio (content) analizės metodą.

Pagrindinės išvados: Informacinės komunikacinės technologijos labai svarbios pradinių klasių mokinių ugdyme. Pagrindinis mokytojo dėmesys turi būti informacinių komunikacinių technologijų teikiamoms galimybėms. Kompiuterinės mokomosios programos garantuoja įvairių mokymo metodų taikymą, palengvina mokymo proceso individualizaciją bei diferenciaciją ir įgalina perteikti svarbias, pradinių klasių mokinių sunkiai įsisavinamas dalyko žinias. Apžvelgus pradinių klasių mokytojų interviu analizę galima teigti, kad pedagogai teisinio ugdymo raišką savo mokyklose vertina palankiai. Deja, pradiniam ugdyme atskiros teisės dalyko disciplinos nėra. Mokytojai pažymi, kad teisinis švietimas pradiniam ugdyme įgyvendinimas integruojant į kitus dalykus: dorinį ugdymą, kalbinį ugdymą, pasaulio pažinimą, kūno kultūrą. Taip pat per neformalųjį ugdymą: savivaldą, būrelius, klasės valandėlių metu. Išanalizavus teisinės medžiagos prieinamumą pradiniam ugdyme, paaiškėjo, kad teisiniam ugdymui skirtos medžiagos vadovėliuose yra nepakankamai, todėl mokytojas turi ruošti papildomai ir teisinės literatūros ieškoti internete. Surastą medžiagą apdoroti, pritaikyti vaikų amžiui pamokos tikslui ir jam pasiekti keliamiems uždaviniams.

SUMMARY

Zaveckė, I. (2020) The Implementation of Legal Education in Primary Education: Possibilities of ICT Application. Final Master Thesis of Educology of Law, Master's degree extended studies. Supervisor: prof.dr. Valdonė Indrašienė. Vilnius: Mykolas Romeris university

The majority of new state programmes and strategies focus on major goals – a prosperous, democratic state. The guarantee of every democratic, strong and public-spirited state are active, competent, right-and-duty aware citizens. Thus, the organisation of primary education with an integrated legal education is very important.

The goal of the thesis: to reveal the possibilities of ICT application while implementing legal education in primary classroom. **Objectives:** 1. To analyse the situation of legal education in primary education. 2. To discuss the peculiarities of ICT application in primary education. 3. To research the experience of primary teachers in legal education and applying ICT.

Methods: the analysis and generalisation of scientific and methodological literature on the master's topic. Semi-structured interview. The analysis and generalisation of the data using a qualitative content analysis method.

Main conclusions: ICT is very important in primary education. A primary teacher should mainly focus on the opportunities that ICT provides. Educational software enables the application of various methods, lead to the individualisation and differentiation of the teaching process and allows the important and complicated material to be presented in an easier and more attractive way. The analysis of the interview of the primary teachers revealed that the teachers are in favour of legal education at school. However, the curriculum does not contain law as a separate subject. As the teachers noted, legal education in primary classroom is implemented by integrating it with other subjects: moral education, languages, science, physical education. It is also combined with extra-curricular activities such as self-government, different clubs, class meetings. After the analysis of legal literature accessibility in primary classroom, it is clear that the textbooks do not contain enough legal material, thus, teachers have to find additional material themselves and adapt it to children's age, goals and objectives of the lesson.

PRIEDAI

INTERVIU KLAUSIMAI

1. Papasakokite, kaip Jūsų mokykloje organizuojamas teisinis ugdymas?

Gal galite pateikti konkrečių pavyzdžių, kaip tai vyksta?

Papildomi klausimai:

Koks mokyklos administracijos vaidmuo teisinio ugdymo mokykloje procese?

Kaip dalinatės gerąją darbo patirtimi teisinio ugdymo klausimais?

Kaip, Jūsų nuomone turėtų būti organizuojamas teisinis ugdymas Jūsų mokykloje? Kodėl?

Kaip Jūs asmeniškai vertinate teisinio ugdymo reikalingumą ir svarbą?

Kas Jūsų nuomone yra atsakingas, kad teisinis ugdymas būtų integruotas į mokomuosius dalykus?

2. Įvertinkite savo kaip pradinių klasių mokytojos galimybes integruoti teisinio švietimo klausimus į ugdymo programą.

Papildomi klausimai:

Kas paprastai lemia, kada ir į kokias temas/pamokas integruosite teisinio švietimo tematikas?

Kaip vertinate mokymosi medžiagos ir priemonių teisiniam ugdymui realizuoti prieinamumą ir kokybę?

Kokią mokymo (si) medžiagą Jūs naudojate teisiniam ugdymui?

Kokias priemones turite mokykloje, kurias galite taikyti teisiniam ugdymui?

Su kokiais sunkumais/problemomis susiduriate integruodama/organizuodama teisinio ugdymo pamokas?

Kaip šias problemas sprendžiate? Kas jums padeda susidoroti su iškilusiais sunkumais?

3. Papasakokite, kaip Jūs savo klasėje organizuojate teisinį ugdymą? Pateikite kokį nors pavyzdį pamokos/veiklos, kur vyko teisinis ugdymas.

Papildomi klausimai:

Kaip planuojate teisinio ugdymo pamokas?

Kaip parenkate kokias priemones/metodus taikysite?

Kokius metodus/priemones taikote dažniausiai?

Kokiu tikslu taikote šias priemones? Kaip taikote šias priemones?

Kokios veiklos labiausiai patinka mokiniams teisinio ugdymo pamokose? Iš ko apie tai sprendžiate?

Gal yra kokių nors veiklų, kurių mokiniai nemėgsta teisinio ugdymo pamokose?

4. Papasakokite apie IKT taikymą Jūsų mokykloje? Klasėje? Tai yra, kokių dalykų mokymui taikote IKT? Kodėl?

Papildomi klausimai:

Kas skatina Jus taikyti pamokose IKT?

Kaip vertinate IKT priemones ir įrankius, kurie skirti pradinėjų klasių mokiniams?

Kuriuos iš jų taikote?

Ko tikslu taikote ir kokią to naudą galite įvardinti?

5. Kurias iš IKT priemonių taikote teisinio ugdymo pamokose?

Papildomi klausimai:

Ko tikslu taikote minėtas IKT priemones?

Kokią naudą įžvelgiate šių priemonių taikyme?

Gal žinote kokią priemonę, kuri būtų specifika, pritaikyta būtent teisiniam ugdymui?

Su kokiais sunkumais susiduriate taikant IKT priemones?

Kas Jus paskatintų taikyti įvairesnes priemones ir dažniau?

Kokia pagalba ar priemonės Jums padėtų efektyviau taikyti IKT savo pamokose?

Kiek metų IKT taikote savo darbe?

Kur mokėtės ir kaip tobulinote savo IKT kompetenciją?

2 PRIEDAS

2 lentelė. Teisinio ugdymo svarba

Kategorija	Subkategorijos	Teiginiai
Teisinio ugdymo – svarba	Socializacijos veiksnys	<p>„padeda asmenybei prisitaikyti prie gyvenimo visuomenėje, suteikiama vertybių sistema kuria reikia vadovautis“ (I1),</p> <p>„Reiškia šitie visi dalykai mus moko būti pilietiškais savo šalies žmonėmis, užtai, kad iš mažens tuos klausimus reikia akcentuoti“ (I2)</p> <p>norint išugdyti sąmoningus piliečius, kurie suprastų savo teises ir pareigas, gebėtų konstruktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime.(I3)</p> <p>„Žmogus gyvena visuomenėje, todėl jo elgesys, požiūris, vertybės, atsakomybė už savo veiksmus turi būti ugdomi nuo vaikystės. Nes tai kokią kartą mes išugdysime ir kaip, tokioje visuomenėje ir gyvensime ateityje“ (I4).<...>kad jie panaudotų savo, kaip sakyti ateičiai, kad jie gyvenime panaudotų jas kažkur, tęsdami kitus mokslus (I5)</p>
	Žinių šaltinis	<p>„padeda mokiniams įgyti žinių ir gebėjimų kurie bus reikalingi ateityje. Ir kiekvienas aišku vaikas turi žinoti, kaip elgtis ir kaip reikės atsakyti pažeidus tam tikras elgesio normas. Mokiniai turi žinoti aišku ir pavojus kurie tyko internete, ir kylančias grėsmes visuomenėje, ir kaip išvengti tų grėsmių ir tai labai svarbu šiuolaikiniam ugdyme“ (I1).</p> <p>„<...> gebančius išmoktas teises žinias pritaikyti konkrečioje situacijoje, nuolat dalyvauti kintančios visuomenės gyvenime mokinius. <...> Kad jie jau išėitų iš mokyklos turėdami tvirtą teisinių žinių pagrindą, žinotų darbo kodekso įstatymus, švietimo įstatymus ir visus kitus reikalingus įstatymus darbui ir mokslui.(I5).</p> <p>„mokykloje mokiniai ugdosi visapusiškai, tai manau, kad turi būti ugdomos teisinės žinios, (I5)</p> <p>„mokykloje mokiniai ugdosi visapusiškai, tai manau, kad turi būti ugdomos teisinės žinios, -</p>

3 PRIEDAS

3 lentelė. Teisinio ugdymo organizavimas mokykloje .

Kategorija	Subkategorijos	Teiginiai
Inicijavimas ir planavimas	Administracija	<p>„...administracija turi priimti sprendimus vykdyti veiklą“. (I1)</p> <p>„Mokyklos administracija yra atsakinga už tai, kad teisinis ugdymas būtų įtrauktas į mokyklos ugdymo planus, tad jau juos rengiant aktyviai įsitraukia.“ (I4)</p> <p>„<...> jie daugiau susitelkę ties planavimu, planų rašymu ir darbo organizavimu, (I5)</p> <p>„...užtikrina mokyklos administracija numatydamą gaires mokyklos ugdymo planuose“. (I3) „.....</p>
	Mokyklos bendruomenė	<p>„Šitame pasitarime dalyvauja mokyklos administracija, socialinis darbuotojas, psichologas, klasių vadovai, mokinių taryba, tėvų atstovai.“ (I2)</p> <p>„...mokytojo ir mokyklos administracijos ir tėvų pareiga <..> Apsvarstyti veiklas, derinti ugdymo planus“. (I3)</p>
Realizavimas	Mokytojas	<p>„...į mokomuosius dalykus tai tiesiog peržvelgęs ugdymo planą kiekvienas mokytojas, pagal atskiras temas ir atskirus dalykus įsitraukia į savo planą ir tiesiog tas kas tiks antrokiui, niekada netiks didžiajam, bet į mokomuosius dalykus paprasčiausiai į visus galima įtraukti“ (I2)</p> <p>„...tai pačio pedagogo reikalas, atsižvelgdamas į ugdymo planą, jis nusprendžia kada ir kaip integruos teisinį ugdymą į savo pamokas. Ties kokia tema tinka šių dienų aktualijos ir svarbiausi klausimai, atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnį“ (I3)</p> <p>„Bet labiausiai manau atsakingas yra pats klasės mokytojas, klasės vadovas“. (i4)</p>
	Bendruomenė	<p>„Visi bendradarbiauja į teisinį ugdymą įtraukiama visa mokyklos bendruomenė: mokyklos administracija, mokinių savivalda, tėvų aktyvas, pedagogai dalykininkai, pradinė klasių mokytojai“ (I4)</p> <p>„...dalyvavimas strateginio planavimo toliau vyksta sprendimus derina su mokyklos darbuotojų atstovais, į planavimą įtraukia tėvus.“ (I1)</p>

		<i>„Tiesiog visa mokyklos bendruomenė turi organizuotai susitelkti ir veikti kartu, tik tada bus pasiekta geriausių rezultatų“.(I3)</i>
Kontrolė	Administracija	<i>„...administracija <...> prisiimti atsakomybę už veiklos rezultatus, skatinti mokyklos bendruomenę dalyvauti įvairiose veiklos organizavimo srityse“. (I1) „Už visų programų vykdymą atsakinga direktorės pavaduotoja ugdymui“ (I3).</i>

4 PRIEDAS

4 lentelė. Sėkmingas integravimas .

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
<p>Sėkmingas integravimas</p>	<p>Žinios</p>	<p>- dažnai važiuoju į mokymus <...>, visada savo teisinės žinias perduodu mokyklos mokytojams ir direktorei, ką galiu raštu, ką galiu žodžiu. Visada atsiunčiu visus įstatymus, pasikeitimus netgi pirmiau, nei mokyklos administracija.</p>
	<p>Patirtis</p>	<p>- kas geriau žino, ką išbandę, kas pasiteisino, kas ne. Kalbamės, diskutuojame, ieškome geriausių sprendimų. - savo gerąja patirtimi <...>, dalijasi visi klasių vadovai tarpusavyje arba paralelinių klasių vadovai. Tiesiog su kokiais sunkumais būna jau susidūrę ir kokių sunkumų galima išvengti, diskutuojame vienais ar kitais teisiniais klausimais.</p>
	<p>Bendradarbiavimas</p>	<p>- vedami įvairūs seminarai konsultuojamės su kolegomis, tariamės, sprendžiame, turime galimybę stabėti atviras pamokas ir semtis patirties. - vedami įvairūs seminarai, analizuojama veikla, teikiamos išvados, pasiūlymai, rekomendacijos. Vyksta konsultacijos. - tai yra kiekvieno pedagogo reikalas ir jo profesinis pasirėngimas, kaip vykdyti teisinį ugdymą. Jeigu jis bus pasirėngęs, turės gerą pasirėngimą ir kompetenciją integruoti tą teisinį ugdymą į mokomuosius dalykus.</p>

5 PRIEDAS

5 lentelė. Teisinio ugdymo sklaida mokykloje.

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Integravimas	<p>Mokomieji dalykai</p> <p>Mokinių savivalda</p> <p>Po pamokinė veikla</p>	<p>- <i>teisinį ugdymą integruoju į kitus mokomuosius dalykus: pasaulio pažinimą, dorinį ugdymą, lietuvių kalbą, kūno kultūrą ir kitus, tikrai galima rasti visuose mokomuosiuose dalykuose temų į kurias galima integruoti teisinį ugdymą.</i></p> <p>- <i>tiesiog kada pažiūri į ugdymo planą <...>, stengiesi, kad kiekvienoj pamokoj ir lietuvių kalboj, ir pasaulio pažinime, matematikoj, etikoj, netgi kūno kultūroj, tie teisiniai klausimai, taip labai atsargiai, labai rezervuoti, bet, kad apie juos būtų užsiminta.</i></p> <p>- <i>jau nuo pirmos klasės mokiniams suteikiu pirmųjų teisinių žinių: pasaulio pažinimo, lietuvių kalbos ir kitose pamokose.</i></p> <p>- <i>pradinių klasių mokytojos galimybės yra pakankamai didelės, integruoju į įvairių dalykų pamokas ir į lietuvių ir pasaulio pažinimo ir kūno kultūros pamokas.</i></p> <p>- <i>mokinių taisyklės sukūrė mokinių taryba, tėvų atstovai, mokytojų atstovai ir jie visi išgrynino vienuolika taisyklių <...>.</i></p> <p>- <i>turime klasės savivaldą, rengiame viktorinas.</i></p> <p>- <i>yra įvairios mokytojų tarybos, pavyzdžiui: Mokytojų metodinė taryba, Pedagogų taryba, profsąjunga, tėvų komitetas, Mokinių taryba. <...>, mokiniai savo taryboje užsiima mokinių saviugda, planuoja įvairius renginius, skleidžia informaciją.</i></p> <p>- <i>teisinio ugdymo apraiškų yra kiekvienoje veikloje. <...> į teisinį ugdymą įtraukiama visa mokyklos bendruomenė: mokyklos administracija, mokinių savivalda, tėvų aktyvas, pedagogai dalykininkai, pradinių klasių mokytojai.</i></p>

	Mokytojo veikla	<p>- mūsų mokykloje teisinis ugdymas organizuojamas klasės valandėlių metu, įvairių renginių metu, vyksta įvairios akcijos.</p> <p>-teisinis ugdymas labiausiai matomas ne tik pamokose, bet ir konkursuose, viktorinose ir kituose po pamokiniuose renginiuose, klasės valandėlių metu.</p> <p>- daug kalbame valandėlių metu,, Valstybinių švenčių minėjimuose, koncertuose, konkursuose.</p> <p>- pas mane klasės valandėlės daugiausiai yra teisinėms žinioms, ten vaikų elgesys, vaikų elgesio taisyklės, įvairūs vaiko apsaugos įstatymai.</p>
--	------------------------	--

	<p>Naudojamos priemonės</p>	<p>- sakyčiau, kad visai neblogai mes labai turim daug visokiausių aplinkų kurioms galim naudotis.</p> <p>- medžiagos ir priemonių teisiniam ugdymui mokykloje nepakanka. Tačiau daug ir puikios medžiagos galima rasti internete. Reikia ją tik pasirinkti ir pritaikyti savo klasei.</p> <p>- teisiniam ugdymui daugiausiai naudoju aišku vadovėlio medžiagą, yra mokinių taisyklės, kuriomis pasinaudojame, yra prevencinių programų medžiaga.</p> <p>-labai daug yra internetinių erdvių ir lietuvių ir pasaulio pažinimui, kur tu gali rasti labai įdomių dalykų. Tikrai tu turi diferencijuoti , prisitaikyti arba iškirpti gabaliuką kažkokios tai medžiagos<...>.</p> <p>- daugiausiai stengiuosi ieškoti internete, ją pritaikyti ir panaudoti pamokai. Kuriu pati įvairias pateiktis, kuriose pateikiu mokiniams tai kas yra svarbiausia. Dar klasėje kuriame patys kartu pvz.; klasės taisyklės, vadovaujamės mokyklos ir mokinių taisyklėmis.</p> <p>- aš naudoju medžiagą surastą internete, taip pat darbo kodekse dar randu, kai kurias temas, vaikų apsaugos įstatyme. Dažniausiai tikrai visą medžiagą imu iš interneto, nes knygoje nelabai randu.</p> <p>- Nėra konkrečių vadovėlių išleista pradinukams, kad teisine tema, todėl medžiagos tenka ieškoti pačiai, tai ir sukelia sunkumus, nes kiekvienai pamokai tu turi ieškoti, numatyti, kartais net surežisuoti situacijas.</p> <p>- tiesiog reikia susirasti medžiagą internete, ją pasiruošti pateikimui. Kad mokiniams būtų įdomu, kad atitiktų pamokos temą tikslą ir uždavinius</p> <p>- Integruojant pamokas sunkumų ir problemų nepatiriu, tiesiog reikia joms pasiruošti, surasti teisiniam ugdymui skirtos papildomos medžiagos, kurios, kaip minėjau nelabai daug, ją pasirinkti ir pateikti mokiniams.</p> <p>- kad vadovėliuose trūksta medžiagos, kad būtų pateikta būtent teisės žinios ir reikia visko ieškoti pačiai.</p> <p>- problemas sprendžiu pati, nes nelabai turiu į ką kreiptis. Jeigu iškyla tokių didesnių problemų ieškant medžiagos tada kreipiuosi į profsąjungos teisininkę tai padeda.</p>
	<p>Integracijos sunkumai</p>	
	<p>Problemų sprendimai</p>	

	<p>- Dalinamės su kolegomis patirtimi, kas ką turi kokios vaizdinės medžiagos, idėjų, kas kam pasiteisinę, klausomės vieni kitų rekomendacijų, išbandome mums tinkančius pasiūlymus.</p> <p>- Iškilusias problemas sprendžiu ir su sunkumais susidoroti padeda kolegos. Mes draugiški, visuomet stengiamės sunkumus įveikti kartu, dalintis patirtimi.</p> <p>- kaip iškyla tokia problema, kad ar vaikas užsigavo, ar kažką užgavo mes turim visą komandą ir tiesiog mes tada sėdam ir diskutuojam, kaip ta problema atsitiko ir kaip jos galėtumėm kitą kartą išvengti.</p> <p>- Problemas reikia spręsti pačiai, tiesiog pasinaudodama vadovėlių medžiaga, pasinaudodama kitų pedagogų patirtimi, ieškodama medžiagos internete kuriu pateiktis</p>
--	--

7 PRIEDAS

7 lentelė. Teisinio ugdymo organizavimo patirtis.

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Teisinio ugdymo organizavimas	Teisinio ugdymo planavimas	<p>- Pirmiausiai planuoju rašydama ilgalaikius planus, o paskui ruošiuosi savaitei, tai pagal temą numatau, pasiruošiu, ieškau medžiagos, darau skaidres, kartais sukuriu tokius filmukus.</p> <p>- teisinį ugdymą savo klasėje integruoju į pasaulio pažinimo, lietuvių kalbos ir kt. mokomuosius dalykus, klasės valandėles. Atsižvelgdama į ugdymo planą, pamokos temą, tikslą ir uždavinius.</p> <p>-Svarbiausia yra pamokos tikslas ir jam pasiekti keliami uždaviniai, atsižvelgus į juos integruoju teisinio ugdymo tematikas.</p> <p>- diskusija, demonstravimas, mokymasis bendradarbiaujant, tyrinėjimas, inscenizavimas, minčių lietus, nebaigti sakiniai, žaidimai, na ir panašiai.</p> <p>- na ir visada vaikai pasakys, kad jie labai nori. Ir tada mes imam kažkokį projektą.</p> <p>- Stengiuosi derinti tradicinius mokymo metodus, su šiuolaikiniais, inovatyviais mokymo metodais. Patinka „Minčių lietus“, „Voratinklis“, „Diskusija“, demonstravimas, nebaigti sakiniai ir panašiai.</p> <p>- Dažniausiai taikau aktyvius mokymosi metodus (grupinis darbas, darbas porose, minčių lietus ir kt.). Derinu neskaitmenines priemones su skaitmeninėmis pamokos tikslui pasiekti, mokymosi uždaviniui įgyvendinti.</p> <p>- dažniausiai teisinės žinias perteikiu, pati pristatau per pokalbį, toliau organizuoju diskusijas, kuriu įvairias situacijas, kurias sprendžiam. „Minčių lietus“, „Žemėlapiai“.</p>
	Taikomi metodai, priemonės	

8 PRIEDAS

8 lentelė. IKT sklaida pradiniam ugdyme

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
IKT taikymas	Veiksniai įtakojantys IKT taikymą	<p>- kad aš pati labai domiuosi IKT, dalyvauju įvairiuose mokymuose <...>, tiesiog labai smagu pritaikyti tas žinias darbe ir smagu, kad vaikams patinka.</p> <p>- mokytojas turi stengtis, kad jo pamokos būtų įdomios ir dinamiškos, turi tobulėti ir ugdymo procesą paversti įdomesniu, žaismingesniu.</p> <p>- suteikia puikias galimybes įdomiau ir efektyviau dirbti, didina mokinių motyvaciją, ugdo jų kūrybiškumą, sudaromos prielaidos savarankiškam mokymuisi.</p> <p>- ir tokių visokių įdomių dalykų, kurie praplečia vaikams akiratį ir mes visi dalinamės tomis žiniomis.</p> <p>- mokytojas turi nuolat atsinaujinti ir įvairinti savo darbo metodus, dirbti kūrybiškai, žaismingai ir būtent tie visi mobilieji įrenginiai, įvaldytos kompiuterinės programos suteikia neribotas galimybes. Galima mokytis įvairių dalykų, galima skaityti elektronines knygas, žiūrėti filmus, dalintis informacija, piešti, kurti.</p>
	IKT priemonių ir įrankių vertinimas	<p>- vertinu neblogai ypač šiuo metu, kaip dabar yra nuotolinis mokymas. Pradinių klasių mokiniams yra sukurta nemažai visokių IKT priemonių, yra įvairios svetainės, kuriose galima pasirinkti, taip pat net užsienio mokyklų svetainėse galima pasirinkti įvairių pamokų tam tikromis temomis. Manau, kad yra tų priemonių ir nemažai sukurtų, taip pat yra įvairių įrankių kurių pagalba pati gali susikurti tas priemones.</p> <p>- IKT priemonių ir įrankių pradinukams yra tikrai labai daug, mokytojo užduotis tik atsirinkti kas labiausiai tinka jo klasei.</p> <p>- pakankamai yra tų įrankių daug tikrai reikia juos atsirinkti, nes iš tikrųjų pasiūla yra labai didelė.</p>

	<p>Taikymo tikslas ir nauda</p>	<p>- yra labai daug įvairių priemonių ir medžiagos, kurie yra skirti pradinėms klasių mokiniams,</p> <p>- neįsivaizduoju šiuolaikinės pamokos be IKT technologijų ir be skaitmeninių priemonių ir įrankių, nes tuo mes pajūvairiname savo pamokas.</p> <p>- Nes tai vaizdingiau leidžia siekti pamokos tikslo, uždavinių, padaryti pamokas įdomesnes, patrauklesnes, įtraukti vaikus į aktyvesnę veiklą.</p> <p>- daugiau įdomių tų dalykų, kad ir filmukus kurti, filmuoti, kurti įvairias programas ir vaikams būtų labai įdomu <...>.</p> <p>- Kompiuteris pradinėje mokykloje, tai tarsi integracinė ašis mokant matematikos, pasaulio pažinimo, lietuvių kalbos, dailės ir kitų dalykų. IT taikymas ugdymo procese leidžia integruoti ir įvairius integracinius dalykus.</p> <p>- naudoju naujos temos aiškinimui, kartojimo pamokoms, taip pat ruošu pateiktis pamokoms, kad vaikams būtų įdomiau.</p>
--	--	--

	<p>Išskirtinė priemonė teisiniame ugdyme</p>	<p>- <i>Specifiškos priemonės kaip ir nežinau taikau įvairias priemones. Kiekvienai temai pasirenku tą priemonę kuri yra aktualesnė ir geresnė.</i></p> <p>- <i>Kažkokių išskirtinių priemonių nėra, taikau tais pačias kurias ir kitoms pamokoms. Gal labiausiai PowerPoint pasiteisina, bet tai kuriant pateiktis, o šiaip tikrai galima pritaikyti prieš tai minėtas priemones ir teisiniam ugdymui.</i></p> <p>- <i>pradiniam ugdymui man pasiteisino būtent Classjoy klasė, tai yra įrankis, kuris padeda gerinti mokinių elgesį ir mokiniai patys sukuria taisykles, kurių turi jie laikytis ir tada kiekvieną dieną būna vertinamas jų elgesys, tiek pamokų, tirk popamokinėje veikloje. Vaikai renka plusus, taip pat renka minusus ir tada aišku jie atsako už savo veiksmus.</i></p> <p>- <i>Tokios kaip specifinės gal neišskirčiau nei vienos, tačiau daugumą jų galima pritaikyti teisinio ugdymo pamokoms.</i></p> <p>- <i>pavyzdžiui pamokos yra labai apkrautos ir mažai lieka laiko. Taip pat nėra sukurtos konkrečios bazės. Būtų gerai, kad būtų sukurta tokia bazė kur vien tik teisinės žinios, kad mes galėtume pasirinkti. Tai va sunkumas toks, kad tiesiog reikia patiems labai daug įdėti darbo, kad sukurti tą priemonę.</i></p> <p>- <i>reikia laiko pasipraktikuoti su įvairiomis programomis, taip pat ne visas pavyksta išbandyti, nes nemažai programėlių yra mokamos. Dar sunku, nes kitoms reikia, jog prisijungtų visa klasė vienu metu, o tai padaryti tikrai ne visada pavyksta, nes klasės mokiniai neturi kiekvienas sau kompiuterio.</i></p> <p>- <i>didžiausias sunkumas tai yra tai, kad kai kurios programos yra mokamos. Dar labai įtempti ugdymo planai, todėl ne visada gali tiek daug taikyti IKT kaip norėtūsi. Ne visi mokiniai turi savo kompiuterius, todėl tenka pasiderinti laiką, kuomet galime eiti į kompiuterių klasę.</i></p> <p>- <i>kai kurios programos yra mokamos, ne su visomis programomis mokame dirbti, trūksta laiko išbandyti visas programas, trūksta mokymo priemonių, ne visose klasėse yra sakykim kompiuteriai, išmanios lentos, kuriomis galėtumėme naudotis.</i></p>
	<p>Sunkumai taikant IKT</p>	

	<p>Veiksniai skatinantys IKT naudoti dažniau</p>	<p>- kad mokiniams būtų daugiau priemonių. Tuomet kompetencijos nuolatinis tobulinimas ir geresnis prieinamumas, ta prasme nemokamas prie įvairių programėlių</p> <p>- Jei būtų galimybė išbandyti ir naudoti daugiau programų, kurios šiuo metu yra mokamos.</p> <p>- jei būtų sudarytos tinkamos sąlygos, jeigu būtų pakankamai mokymo priemonių, jeigu kiekviena klasė turėtų SMART lentą, tai manau, kad ir tos programos įvairesnės padėtų</p> <p>- mokykloje dabar yra sukurta informacinių technologijų klasė skirta tik pradinukams. Tai mes dabar galime tikrai, didelės galimybės naudoti ir taikyti, kadangi mes turim kompiuterizuotą klasę ir susitarę pagal galimybes mes galim bet kada į ten eiti.</p>
	<p>Pagalba ir priemonės efektyvesniam IKT naudojimui</p>	<p>- norėčiau klasėje turėti išmaniąją lentą , bet aš jos neturiu ir buvau paprašius, kad ją man skirtų, tiesiog finansiniai sunkumai ir galimybių riba neleidžia to daryti. Dabar parašėm prašymą, kad išmaniąją lentą padėtų pradinukų laboratorijoje arba informacinių technologijų klasėje.</p> <p>- kad priemonių būtų daugiau, kad galima būtų dirbti su vaikais ir grupėmis ir individualiai pasitelkiant IKT technologijas pamokoje.</p> <p>- Jei klasės mokiniai būtų aprūpinti nešiojamais kompiuteriais, arba plančetiniais kompiuteriais mažiukais.</p> <p>- Aš įsivaizduoju, kad turbūt kiekvienas vaikas ir turi tą svajonę, kad kiekvienas klasėje turėtų nešiojamą kompiuterį. Tada galėtum dirbti ir grupėse įdomiau ir individualus darbas įdomesnį tu galėtum sugalvoti, nu ne tai sugalvoti ir dabar gali, minčių turi, bet tiesiog, kad išpildyti jau yra problema.</p> <p>- šiuo metu tai būtų SMART lenta, kuri iš tikrųjų padeda aktyviai ruošti pamokom ir vaikams aktyviai dalyvauti. Plančetiniai kompiuteriai ir įdiegtos įvairios programos tuose plančetiniuose kompiuteriuose.</p>